

EUROPEAN
COMMISSION

EVROPSKA KOMISIJA

Brisel, 8.10.2014.

SWD (2014) 305 final

RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE
IZVJEŠTAJ O NAPRETKU BOSNE I HERCEGOVINE U 2014.

prilog uz dokument

SAOPŠTENJE KOMISIJE
EVROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EVROPSKOM EKONOMSKOM I SOCIJALNOM
ODBORU I ODBORU REGIJA

Strategija proširenja i glavni izazovi 2014.-2015.

(COM(2014) 700 final}

SADRŽAJ

1. UVOD	4
1.1. Predgovor.....	4
1.1. Kontekst.....	4
1.2. Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine	5
2. POLITIČKI KRITERIJI.....	7
2.1. Demokracija i vladavina prava.....	7
2.2. Ljudska prava i zaštita manjina	16
2.3. Regionalna pitanja i međunarodne obaveze	21
3. EKONOMSKI KRITERIJI	24
3.2. Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije.....	28
4. EVROPSKI STANDARDI.....	30
4.1. Unutrašnje tržište	30
4.1.1. Slobodno kretanje roba	30
4.1.2. Kretanje osoba, usluga i pravo poslovnog nastana	31
4.1.3. Slobodno kretanje kapitala	33
4.1.4. Carine i porezi	34
4.1.5. Konkurencija	34
4.1.6. Javne nabavke	35
4.1.7. Pravo intelektualnog vlasništva.....	36
4.1.8. Zapošljavanje i socijalne politike, politika javnog zdravstva	36
4.1.9. Obrazovanje i istraživanje.....	38
4.1.10. Pitanja vezana za Svjetsku trgovinsku organizaciju (STO)	40
4.2. Sektorske politike.....	40
4.2.1. Industrija i mala i srednja preduzeća (MSP)	40
4.2.2. Poljoprivreda i ribarstvo.....	41
4.2.3. Životna sredina i klimatske promjene	43
4.2.4. Politika u oblasti transporta.....	45
4.2.5. Energija	46
4.2.6. Informacijsko društvo i mediji	48
4.2.7. Finansijska kontrola	49
4.2.8. Statistika.....	49
4.3. Pravda, sloboda i sigurnost	50
4.3.1. Vize, upravljanje granicama, azil i migracije.....	50

4.3.2 Pranje novca	52
4.3.3. Droge	53
4.3.4.Policija.....	54
4.3.5. Borba protiv organizovanog kriminala i terorizma	55
4.3.6. Zaštita ličnih podataka	56
STATISTIČKI ANEKS	57

1. UVOD

1.1.Predgovor

Komisija redovno izvještava Vijeće i Parlament o napretku koji su zemlje regiona Zapadnog Balkana postigle u procesu evropskih integracija, ocjenjujući njihove napore u ispunjavanju kriterija iz Kopenhagena i uslova iz Procesu stabilizacije i pridruživanja.

Ovaj izvještaj o napretku, čija je struktura u velikoj mjeri jednaka onoj iz prethodnih godina, sadrži:

- kratak opis odnosa između Bosne i Hercegovine i Evropske unije;
- analizu stanja u Bosni i Hercegovini u pogledu političkih kriterija za članstvo;
- analizu stanja u Bosni i Hercegovini na osnovu ekonomskih kriterija za članstvo;
- analizu sposobnosti Bosne i Hercegovine da provodi evropske standarde, odnosno da postepeno usklađuje svoje zakonodavstvo i politike sa *acquisem* u skladu sa Privremenim sporazumom/Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju.

Ovaj izvještaj obuhvata period od oktobra 2013. do septembra 2014. godine. Napredak se mjeri na osnovu donesenih odluka, usvojenih zakona i provedenih mjera. U pravilu, propisi ili mjere koji su u pripremi ili u parlamentarnoj proceduri nisu uzeti u obzir. Ovakav pristup osigurava jednak tretman u svim izvještajima i omogućava objektivno ocjenjivanje.

Ovaj izvještaj je zasnovan na podacima koje je prikupila i analizirala Komisija. Korišteni su mnogi izvori uključujući i priloge država članica EU, izvještaje Evropskog parlamenta ¹ i informacije dobijene od raznih međunarodnih i nevladinih organizacija. Zbog unutrašnjih neslaganja, vlasti Bosne i Hercegovine nisu uspjele dostaviti službeni doprinos zemlje za ovogodišnji izvještaj.

Komisija je iznijela detaljne zaključke o Bosni i Hercegovini u posebnom saopštenju o proširenju², na osnovu tehničke analize koja je sadržana u ovom izvještaju.

1.1.Kontekst

Bosna i Hercegovina je potencijalni kandidat za članstvo u EU. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Bosne i Hercegovine i EU je ratifikovan 2011. godine, ali još uvijek nije stupio na snagu.

Ustav zemlje je sačinjen kao dio međunarodno dogovorenog Dejtonsko-pariškog mirovnog sporazuma iz 1995. godine. Njime je uspostavljena složena politička struktura sa vladama na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta. Državni nivo obuhvata tročlano rotirajuće Predsjedništvo, Vijeće ministara (izvršna vlast) i dvodomnu Parlamentarnu skupštinu koja se sastoji od Predstavničkog doma (donji dom) i Doma naroda (gornji dom). Sudsku vlast uspostavljenu Dejtonsko-pariškim sporazumom čini Ustavni sud na državnom nivou. Naknadno je uspostavljeno Visoko sudsko i tužilačko vijeće, kao i Sud i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine.

Međunarodno prisustvo pod okriljem UN-a - Ured visokog predstavnika (OHR) postoji u Bosni i Hercegovini od 1995. godine. Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira (PIC) postavio je

¹ Do 1. jula 2014. izvjestilac za BiH je bila gđa Doris Pack. Aktuelni izvjestilac je g-din Cristian Dan Preda.

² Strategija proširenja i ključni izazovi 2014.-2015., COM(2014) 700.

ciljeve i uslove koje je potrebno ispuniti za zatvaranje Ureda visokog predstavnika³ Posebno je važno rješavanje pitanja imovine na državno i drugim nivoima vlasti kao i vojne imovine. Ovo je povezano sa implementacijom odluke Ustavnog suda o regulisanju podjele imovine. Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine je u aprilu odbacio prijedlog zakona o raspolaganju nepokretnom vojnom imovinom, jer nije dobio podršku poslanika iz Republike Srpske.

1.2.Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina učestvuje u **Procesu stabilizacije i pridruživanja**.

Sve države članice EU su ratifikovale **Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)** potpisan u junu 2008, ali Vijeće još uvijek nije donijelo odluku o njegovom stupanju na snagu, zbog neuspjeha zemlje da provede presudu Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci⁴. Puna provedba presude Sejdić-Finci je ključni element da bi EU zahtjev za članstvo Bosne i Hercegovine prihvatila kao vjerodostojan.⁵

Privremeni sporazum je na snazi od jula 2008. godine. Što se tiče obaveza koje se odnose na državnu pomoć, uspostavljeno je Vijeće za državnu pomoć, ali ono još uvijek u potpunosti ne funkcioniše. Zemlja još uvijek krši Privremeni sporazum zbog neprovođenja presude u predmetu Sejdić-Finci.

Bosna i Hercegovina je odbila da prihvati utvrđenu metodologiju za tehničko prilagođavanje PS/SSP-a i zbog toga još uvijek nije prilagodila trgovinske koncesije dodijeljene u okviru PS/SSP-a sa EU imajući u vidu njenu bilateralnu tradicionalnu trgovinu s Hrvatskom. Nakon nekoliko rundi pregovora, koji su ostali bez rezultata, Komisija je pokrenula spor protiv Bosne i Hercegovine na vanrednom sastanku Privremenog odbora održanog u novembru 2013 godine. Od ključne je važnosti da Bosna i Hercegovina opet započne konstruktivne razgovore sa EU i pod hitno postigne sporazum o tehničkom prilagođavanju. Komisija je usvojila prijedlog da se produže autonomne trgovinske mjere za zemlje Zapadnog Balkana nakon 2015. pod uslovom da Bosna i Hercegovina do tada prihvati prilagođavanje PS/SSP-a sa EU kako bi se uzela u obzir njena bilateralna tradicionalna trgovina sa Hrvatskom.

Treći sastanak Dijaloga na visokom nivou o procesu pristupanja između EU i Bosne i Hercegovine održan je u oktobru 2013. Uprkos određenom napretku, nije postignut konačan dogovor o provođenju presude u predmetu Sejdić-Finci ni o uspostavljanju mehanizma koordinacije o pitanjima EU. EU je nastavila da pruža intenzivnu pomoć političkim predstavnicima ove zemlje kako bi postigli dogovor o provedbi presude Sejdić-Finci. Komisija je raspravu o ovom pitanju sa političkim liderima zemlje održala u oktobru u Budimpešti, a u decembru u Pragu. S obzirom na nepostizanje dogovora među liderima, komesar Füle je februaru odustao od pružanja pomoći u pronalaženju rješenja. Provedba presude Sejdić-Finci ostaje ključni uslov za Bosnu i Hercegovinu u smislu ispunjavanja njenih međunarodnih obaveza. Komisija je u februaru, kao odgovor na političku situaciju u Bosni i Hercegovini i demonstracije, pozivajući na poboljšanje socijalne i ekonomske situacije u zemlji, najavila tri nove inicijative: proširenje Strukturiranog dijaloga o pravosuđu između EU i Bosne i Hercegovine, ubrzanje realizacije projekata u okviru Instrumenta za prepristupnu pomoć (IPA) i jačanje ekonomskog upravljanja. Civilno društvo je uključeno u sve tri inicijative.

³ Detaljnije na internet stranici OHR-a (www.ohr.int) pod „Agenda 5+2“.

⁴ Predmet Sejdić-Finci protiv Bosne i Hercegovine, decembar 2009. godine, u vezi etničke diskriminacije u smislu da osobe koje ne pripadaju jednom od tri konstitutivna naroda ne mogu biti birane u institucije države.

⁵ Vidi zaključke Vijeća za opšte poslove iz decembra 2013.

Što se tiče prve inicijative, tj. Strukturiranog dijaloga o pravosuđu koji se tiče reforme pravosuđa i pitanja koja se odnose na procesuiranje ratnih zločina, u okviru dijaloga je dodato pitanje vladavine prava. Sa domaćim vlastima i predstavnicima civilnog društva je identifikovan novi set pitanja: borba protiv korupcije, anti-diskriminacija, prevencija sukoba interesa, kao i mjere za jačanje integriteta, odgovornosti i efikasnosti policije u okviru postojećeg zakonskog okvira. Prvi plenarni sastanak proširenog dijaloga održan je u maju.

Druga inicijativa, koja se tiče jačanja ekonomskog upravljanja, sastoji se od pomoći u pripremi Nacionalnog programa ekonomskih reformi i Programa za konkurentnost i rast. Kao neposredni odgovor na socio-ekonomske probleme građana Bosne i Hercegovine, EU je u maju pokrenula inicijativu „Pakt za rast“ kroz Forum za prosperitet i zapošljavanje. Na konferenciji i događajima koji su uslijedili u julu utvrđene su mjere ekonomske politike, tzv. Pakt za rast, koje se tiču ključnih ekonomskih pitanja. Očekuje se da će političke stranke preuzeti ove obaveze u svojim izbornim platformama, i ugraditi ih u Nacionalni program ekonomskih reformi i Program za konkurentnost i rast. Bosna i Hercegovina i dalje učestvuje u multilateralnom ekonomskom dijalogu sa Komisijom i državama članicama EU u pripremi zemlje za učešće u multilateralnom nadzoru i koordinaciji ekonomske politike u okviru Ekonomske i monetarne unije EU.

Što se tiče treće inicijative, u martu je uspostavljena zajednička Radna grupa između EU i Bosne i Hercegovine za ubrzanje realizacije projekata u okviru IPA -e. Uprkos uključivanju premijera, Grupa je ostvarila samo ograničen napredak. Nakon poplava koje su pogodile zemlju krajem maja, Komisija je, nakon konsultacija sa vlastima u zemlji, odlučila da preraspodijeli 42 miliona eura od projekata u okviru prethodnih IPA nacionalnih programa koji se ne mogu implementirati zbog toga što ih Bosna i Hercegovina blokira. Komisija je u julu bila domaćin donatorske konferencije za Bosnu i Hercegovinu i Srbiju, uz suorganizaciju Francuske i Slovenije. Bosni i Hercegovini je ukupno obećano 810 miliona eura bespovratnih sredstava i povoljnih kredita od čega 85 miliona eura bespovratnih sredstava dolazi iz budžeta EU.

Delegacija EU u Bosni i Hercegovini je odgovorna za sprovođenje **finansijske pomoći**. Vlasti u zemlji nisu napravile nikakav napredak ka uspostavljanju strukture potrebne za indirektno upravljanje fondovima EU. U toku je provedba nacionalnih programa IPA-e za period 2008.-2013. Zbog nedostatka napretka zemlje u procesu integracija u EU i nepostojanja cjelodržavnih strategija u mnogim sektorima, nacrt Strateškog dokumenta za IPA II obuhvata samo period 2014.-2017., u odnosu na cijeli period za IPA II 2014.-2020., te sljedeće sektore: demokratiju i upravljanje; vladavinu prava i osnovna prava; konkurentnost i inovacije, lokalne razvojne strategije; obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike. Uspostavljanje mehanizma koordinacije o pitanjima EU i cjelodržavne sektorske strategije i dalje su ključni zahtjevi za Bosnu i Hercegovinu kako bi u potpunosti mogla da koristi IPA sredstva.

Evropska unija daje smjernice vlastima u zemlji o reformskim prioritetima. Napredak po ovim prioritetima podstiču i prate zajednička tijela uspostavljena Privremenim sporazumom. Općenito, tempo reformi je i dalje spor. Od oktobra 2013. održano je samo tri od šest sastanaka pododbora i sastanak Privremenog odbora. Tri sastanka pododbora su morala biti otkazana zbog unutrašnjih neslaganja o sastavu radnih grupa i nivou konsultacija o dokumentu za diskusiju koji se dostavlja Evropskoj komisiji prije sastanaka.

Pojačano prisustvo, koje zajedno čine EUSR i Delegacija EU u BiH, i dalje predstavlja instrument u saopštavanju prioriteta EU građanima i u provedbi ciljeva agende EU u ključnim područjima. Međuparlamentarni sastanak između članova Evropskog parlamenta i članova Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine održan je u martu u Sarajevu.

Evropska unija nastavlja razvijati značajne resurse u Bosni i Hercegovini u okviru Zajedničke vanjske i sigurnosne politike i Evropske sigurnosne i odbrambene politike.

Po pitanju **zajedničke vanjske i sigurnosne politike (ZVSP)** Bosna i Hercegovina se u

izvještajnom periodu, po pozivu, uskladila sa 23 od ukupno 44 relevantnih deklaracija EU i odluka Vijeća (usklađenost 52 %). Bosna i Hercegovina se nije uskladila s odlukama Vijeća o uvođenju restriktivnih mjera EU u kontekstu ilegalne ruske aneksije Krima i događaja u istočnoj Ukrajini, jer nije bilo konsenzusa unutar Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Bosna i Hercegovina je bila odsutna prilikom glasanja o rezoluciji Generalne skupštine UN-a o teritorijalnom integritetu Ukrajine.

Vojna operacija EUFOR Althea ima više od 900 vojnika raspoređenih na terenu i dodatne rezervne sastave u pripravnosti. Pripadnici EUFOR-a su usmjereni na izgradnju kapaciteta i obuku pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, istovremeno zadržavajući kapacitete za pružanje podrške sigurnom okruženju. Vijeće sigurnosti UN-a je produžilo mandat EUFOR-u do novembra 2014.

Liberalizacija viznog režima za građane Bosne i Hercegovine koji putuju u zemlje Šengena je na snazi od decembra 2010. Kao dio mehanizma za praćenje od stupanja na snagu liberalizacije viznog režima, Komisija redovno ocjenjuje napredak zemlje u provedbi reformi koje su uvedene u okviru mape puta za ukidanje viza. Mehanizam za praćenje takođe uključuje i mehanizam upozorenja za sprječavanje zloupotrebe, koji koordinira Frontex. Komisija Evropskom parlamentu i Vijeću redovno podnosi izvještaje o praćenju vizne liberalizacije. Naredni izvještaj će biti podnesen do kraja 2014. godine. Mehanizam suspenzije bezviznog režima je stupio na snagu u januaru 2014. Na osnovu toga, zemlje članice EU mogu zatražiti od Komisije, u vanrednim situacijama i kao mjeru krajnje nužde, da se ispita mogućnost privremenog obustavljanja bezviznog režima za državljane trećih zemalja. **Sporazum o readmisiji** između Evropske unije i Bosne i Hercegovine je na snazi od 2008.

Bosna i Hercegovina učestvuje u sljedećim **programima EU**: Sedmi okvirni program za istraživanje, Kultura i Evropa za građane. Bosna i Hercegovina je nedavno zaključila ili je u postupku sklapanja novih sporazuma za niz programa, uključujući: Horizon 2020, Kreativna Evropa, Carina, Fiscalis i Erasmus +.

2. POLITIČKI KRITERIJI

U ovom poglavlju je razmotren napredak Bosne i Hercegovine u ispunjavanju Kopenhagenskih političkih kriterija, kojima se zahtijeva stabilnost institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava, te poštivanje i zaštitu manjina. U ovom dijelu se takođe prati i regionalna saradnja, dobrosusjedski odnosi sa državama u procesu proširenja i državama članicama EU, te poštivanje međunarodnih obaveza, kao što je saradnja sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju.

2.1. Demokratija i vladavina prava

Ustav

Dejtonsko-pariški mirovni sporazum je okončao rat (1992-1995) i donio mir Bosni i Hercegovini. Ustavom Bosne i Hercegovine, sadržanom u Aneksu IV Mirovnog sporazuma, uspostavljena je složena institucionalna struktura, koja je i dalje neučinkovita i podložna različitim tumačenjima.

Komplikovan proces donošenja odluka, nedostatak zajedničke vizije i slaba saradnja između različitih nivoa vlasti odgađaju strukturalne reforme i ugrožavaju napredak zemlje na putu ka EU. Zbog neuspjeha vlasti da provedu političke reforme i riješe dugogodišnje socijalne i ekonomske probleme građana u februaru je došlo do velikih demonstracija.

Uprkos intenzivnim naporima EU da pomogne u rješavanju pitanja efikasnog mehanizma koordinacije između različitih nivoa vlasti za usklađivanje sa *acquisem*, dogovor nije postignut. Činjenica da su određeni politički predstavnici nastavili sa retorikom podjele i dovođenjem u pitanje

sposobnosti Bosne i Hercegovine da funkcioniše kao država, negativno je uticala na saradnju između entiteta i funkcionisanje države.

Ustav Bosne i Hercegovine sprečava građane koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici jednog od tri konstitutivna naroda da se kandiduju za Predsjedništvo ili Dom naroda Parlamentarne skupštine. To je nazvano kršenjem Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u presudi Sejdić-Finci. EU je intenzivirala svoje napore da pomogne političkim predstavnicima u zemlji u postizanju potrebnog dogovora o izmjenama Ustava i izbornog zakona kako bi se osiguralo provođenje presude.

Pružanje pomoći u postizanju dogovora, koje se odvijalo pod pokroviteljstvom komesara Fülea, a koje je podržala Venecijanska komisija Vijeća Evrope, nastavljeno je na trećem sastanku Dijaloga na visokom nivou između EU i Bosne i Hercegovine o procesu pristupanja u oktobru 2013. godine. Uprkos značajnom napretku u pregovorima, dogovoru nije mogao biti postignut. Komisija je februaru prestala da pruža ovu pomoć.

Sveukupno gledano, nije bilo opipljivog napretka u uspostavljanju funkcionalnih i održivih institucija. Moraju se poboljšati efikasnost i funkcionisanje političkih institucija na svim nivoima vlasti. Osim toga, potrebno je osigurati usklađenost Ustava države sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima u vezi sa presudom u predmetu Sejdić-Finci.

Izbori

Opći izbori će biti održani 12. oktobra. Službeni period predizborne kampanje započeo je 12. septembra, a završava se 11. oktobra, kada se sve do zatvaranja biračkih mjesta mora poštovati predizborna šutnja. Pripreme za izbore su počele bez većih problema. Međunarodni posmatrači, naročito uz pomoć ODIHR-a i domaćih promatrača, posebno preko građanske koalicije „Pod lupom“ prate izborni proces. Oni će nakon 12. oktobra predstaviti svoje nalaze i preporuke.

Nije provedena Odluka Ustavnog suda iz 2010. godine o statutu Mostara zbog nedostatka dogovora između SDA i HDZ-a BiH⁶ i općinski izbori u Mostaru još uvijek nisu provedeni. Zbog ovoga su građanima Mostara uskraćena demokratska prava. Gradsko vijeće Mostara je prestalo funkcionirati 2012. godine i od tada, gradom upravlja gradonačelnik bez Gradskog vijeća kako bi se obavljale demokratske funkcije i poštovali dogovori o podjeli vlasti. Nakon pravnih izazova vezanih za rezultate lokalnih izbora u Srebrenici⁷ iz 2012., ostaje da se usvoje izmjene i dopune Zakona o prebivalištu na državnom nivou kako bi se poboljšala pravna sigurnost.

Parlament

U junu su oba doma Parlamentarne skupštine usvojila nove poslovničke kako bi se povećala efikasnost i poboljšali zakonodavni postupci. Novim poslovnicima je uveden mehanizam za brzo usvajanje zakona vezanih za evropske integracije. Politička neslaganja i neizvjesnost formiranja koalicija na državnom i entitetskom nivou ozbiljno ometaju zakonodavne aktivnosti. Sjednice oba doma Parlamentarne skupštine nisu redovno sazivane, uglavnom zbog toga što su poslanici iz Republike Srpske u Predstavničkom domu napuštali sjednice i zbog nedostatka kvoruma u Domu naroda u odsustvu tri bošnjačka delegata. Rad Predstavničkog doma je prekinut na otprilike mjesec dana. Dom naroda je, nakon gotovo tri mjeseca, nastavio svoj rad posle socio-ekonomskih protesta u februaru.

Zbog političkih previranja i međuetničkih razlika, zakonodavni rad Parlamentarne skupštine i njenih odbora bio je spor i neefikasan. Usvojena su samo četiri nova zakona i 21 izmjena i dopuna, uključujući i one potrebne za usklađivanje s *acquisem*. Zakonodavstvo je često usvajano po hitnom

⁶ SDA (Stranka demokratske akcije), HDZ BiH (Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine).

⁷ Izborima je prethodila kampanja u kojoj je od birača traženo da prijave svoje prebivalište u Srebrenici, čak i ako tamo stvarno ne žive.

postupku, što je ograničavalo konsultacije i amandmane parlamentaraca. To je dovelo do pokretanja prijedloga za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa i neusvajanja zakona. Nedostatak konsenzusa i brojne rekonstrukcije Vijeća ministara su imali negativan uticaj na saradnju između Vijeća ministara i Parlamentarne skupštine.

Na entitetskom nivou, nepostojanje jasne parlamentarne većine u Federaciji BiH je uveliko otežalo proces donošenja odluka. Neuspjeli pokušaj rekonstrukcije Vlade Federacije je završen u decembru, rezultirajući ostavkom predsjedavajućeg Zastupničkog doma Parlamenta Federacije BiH. Novi predsjedavajući je imenovan krajem aprila. Ove političke turbulencije su dodatno pogoršale saradnju između predstavnika zakonodavne vlasti u Parlamentu Federacije, Vlade i kantona, što je takođe imalo negativan uticaj na usvajanje propisa vezanih za evropske integracije. Na rad parlamentarnih odbora i dalje utiču čest nedostatak kvoruma i slabe savjetodavne službe.

U Republici Srpskoj, Odbor za evropske integracije i regionalnu saradnju Narodne skupštine RS-a i dalje blisko saraduje sa Vladom u procjeni nivoa usklađenosti prijedloga zakona sa *acquisem*.

Saradnja između državnog i entitetskih parlamenata i Skupštine Brčko Distrikta je nastavljena na nivou službenika i odbora, ali bez podrške parlamentarnog rukovodstva. Parlamentarni odbori/komisije za evropske integracije na državnom i entitetskom nivou su se posljednji put sastali u junu 2014. kako bi razgovarali o korištenju IPA fondova u BiH. Prije toga su se sastali u septembru 2013. godine.

Sveukupno, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je postigla vrlo mali napredak na usvajanju zakonodavstva koje se tiče evropskih integracija. Neslaganja po političkim i etničkim linijama u velikoj mjeri negativno utiču na rad parlamenata na državnom nivou i u Federaciji. Potrebno je u većoj mjeri institucionalizovati saradnju između državnog i entitetskih parlamenata i Skupštine Brčko Distrikta kako bi se poboljšalo planiranje zakonodavnih aktivnosti u cijeloj zemlji.

Vlada

Tročlano Predsjedništvo BiH se i dalje redovno sastaje. Različiti stavovi u Predsjedništvu i dalje utiču na kreiranje vanjske politike.

U novembru je nova parlamentarna većina na nivou države podržala rekonstrukciju Vijeća ministara imenovanjem novog ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i dva zamjenika ministra. Nakon uličnih protesta, ministra sigurnosti je u aprilu razriješila Parlamentarna skupština. Nakon njegovog razrješenja u maju je uslijedila ostavka zamjenika ministra finansija.

Vijeće ministara je redovno održavalo sjednice, osim u februaru, kada je rad obustavljen zbog uličnih protesta. Kada je u pitanju usvajanje propisa, rezultati su ispod očekivanja. Vijeće ministara je održalo jednu tematsku sjednicu o evropskim integracijama. Nije postignut dogovor o mehanizmu koordinacije o pitanjima evropskih integracija. Političke tenzije unutar Vijeća ministara BiH u vezi s podjelom nadležnosti između različitih nivoa vlasti onemogućile su dostavljanje materijala potrebnih za održavanje niza sastanaka pododbora u okviru Privremenog sporazuma.

Vijeće ministara BiH ne može postići dogovor u vezi pripreme cjelodržavnih strategija za ključne privredne sektore. Ključni sektori za ulaganja kao što su poljoprivreda i ruralni razvoj, energija, okoliš i transport zbog toga nisu uključeni u Strateški dokument za zemlju korisnicu 2014-20 niti u programiranje IPA II za 2014. Nedostatak dogovora između države i entiteta doveo je do otkazivanja projekata ruralnog razvoja potrebnih za buduće pripreme za IPARD fondove i rezultirao gubitkom značajne pomoći EU poljoprivrednicima.

Strategija razvoja i strategija socijalnog uključivanja na državnom nivou i u Republici Srpskoj još uvijek nisu usvojeni. Prvi popis stanovništva i domaćinstava od 1991. godine uspješno je proveden u oktobru 2013. godine. Preliminarni rezultati su objavljeni u novembru. Statistički podaci prikupljeni putem popisa treba da doprinesu boljem društveno-ekonomskom planiranju.

Uloga Direkcije za evropske integracije u vođenju procesa evropskih integracija i preuzimanja *acquisa* na različitim nivoima vlasti dodatno je oslabljena zbog neslaganja u Vijeću ministara BiH u vezi sa mehanizmom koordinacije. Koordinacijska uloga Direkcije je dodatno oslabljena pošto nije održan niz sastanaka pododbora u okviru Privremenog sporazuma, a u zastoju su pripreme za izradu Nacionalnog plana za usvajanje *acquisa*. Potrebno je ojačati koordinaciju aktivnosti i razmjenu informacija između Direkcije i entiteta i Brčko Distrikta.

Vlada Republike Srpske i dalje radi na približavanju nacrtu pravnih propisa sa *acquisem*. Administrativni kapaciteti za praćenje propisa vezanih za EU u RS su ostali dobri, ali je slaba koordinacija i saradnja sa Vijećem ministara BiH i Vladom Federacije BiH.

U Federaciji nije završena rekonstrukcija Vlade pokrenuta u junu 2012.godine. Aktivnosti Vlade je otežalo čekanje na izglasavanje nepovjerenja, koje je izglasano prostom većinom u oba doma Parlamenta Federacije BiH, a blokirano pokretanjem vitalnog nacionalnog interesa bošnjačkog Kluba poslanika. Vijeće za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa Ustavnog suda Federacije BiH još uvijek nije riješilo ovaj slučaj. Nepostojanje parlamentarne većine ometa sposobnost Vlade za rješavanje hitnih socio-ekonomskih zahtjeva, koje su jasno izrečeni tokom demonstracija u februaru.

U januaru se Federacija suočila sa velikom političkom i finansijskom krizom kada je predsjednik entiteta smijenio ministra finansija. Smjena je stupila na snagu odmah, bez zakonskih odredbi koje bi predvidjele potpisnika za budžetske transakcije, uključujući i plaćanje vanjskog duga. Ovo je takođe uticalo na obaveze Bosne i Hercegovine prema povjeriocima kao i na realizaciju stand-by aranžmana s Međunarodnim monetarnim fondom. Nakon što se premijer Federacije obratio Ustavnom sudu Federacije, Sud je donio odluku o privremenim mjerama. Parlament Federacije BiH je u aprilu usvojio izmjene i dopune Zakona o izvršenju budžeta Federacije, prema kojem član Vlade Federacije ili ovlašteni državni službenik Ministarstva finansija mogu potpisati naloge za plaćanje u nedostatku ministra finansija Federacije BiH.

Društveno-ekonomski protesti u februaru su doveli do ostavki četiri kantonalne vlade. U Tuzlanskom kantonu je u martu imenovana nova nestranačka stručna vlada. U Zeničko-dobojskom, Kantonu Sarajevo i Unsko-sanskom kantonu, vlade su podnijele ostavku, i rade u tehničkom mandatu.

U oktobru 2013. Vlada Federacije BiH je donijela je odluku o Uredu za evropske integracije. U toku je proces izbora direktora. Nije postignut napredak u provedbi Sporazuma o saradnji na pitanjima evropskih integracija između Vlade Federacije i kantona. Sastanci između koordinatora za evropske integracije u resornim ministarstvima se održavaju na ad hoc osnovi. Uredi za zakonodavstvo u različitim vladama u FBiH ne saraduju sistematski na usklađivanju zakonodavstva odnosno njegovom približavanju *acquisu*.

U Brčko Distriktu je institucionalno ojačana Kancelarija za evropske integracije unutar Vlade, ali i dalje nema dovoljan broj uposlenih. Vlada i Skupština su blisko saradivale sa entitetima u vezi zakonodavstva vezanog za evropske integracije. Odbor za evropske integracije Skupštine Distrikta se sastao dva puta. Istovremeno, Vlada Brčko Distrikta je u julu održala je tematsku sjednicu posvećenu procesu evropskih integracija.

Entitetsko zakonodavstvo je u velikoj mjeri usklađeno sa *Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi*. Međutim, nije u potpunosti jasna podjela ovlaštenja između entiteta, kantona i opština, i relativno je nizak nivo finansijske autonomije na opštinskom nivou. Narodna skupština Republike Srpske je usvojila izmjene i dopune Zakona o lokalnoj samoupravi koja je smanjila ovlaštenja skupštinama opština. Kantoni su započeli usklađivati svoje propise sa Zakonom o principima lokalne samouprave FBiH, ali sporo napreduju.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je postigla mali napredak u poboljšanju funkcionalnosti i efikasnosti svih nivoa vlasti. Vlade prioritarno moraju da se fokusiraju na rješavanje društveno-

ekonomskih problema i da i dalje pomažu onima kojima je potrebna pomoć nakon poplava. Potrebno je usvojiti cjelodržavne strategije za ključne privredne sektore.

Javna uprava

Sveobuhvatna Strategija reforme javne uprave u Bosni i Hercegovini, koja je usvojena 2006, i revidirani Akcioni plan 2011, predstavljaju **strateški okvir za reformu javne uprave** do kraja 2014. Ured koordinatora za reformu javne uprave (PARCO) je nastavio da efikasno obavlja svoje zadatke koordinacije na tehničkom nivou, a u bliskoj suradnji sa svojim partnerima na nivou entiteta i Brčko Distrikta. Međutim, kapacitet za praćenje u PARCO-u je ostao slab, zbog nedostatka adekvatnih indikatora učinka za mjerenje napretka u realizaciji ciljeva postavljenih u Strategiji reforme javne uprave. Ovoj reformi nedostaje neophodna politička podrška. Još uvijek nema formalnih političkih rasprava o budućim reformama nakon 2014., odnosno nakon isteka strategije i akcionog plana. Tempo reformi javne uprave je i dalje slab, posebno na kantonalnom nivou, i pokazuje slabosti u raznim područjima, uključujući i razvoj politike, budžetske procese, upravljanje ljudskim resursima, transparentnost i vertikalnu koordinaciju.

Nije bilo napretka u vezi sa **razvojem i koordinacijom politika**. Potrebno je na odgovarajući način planirati trenutne troškove i izvore finansiranja za provedbu važeće strategije javne uprave.

Što se tiče **državne službe i upravljanja ljudskim resursima**, u Brčko Distriktu je postignut određeni napredak u poboljšanju zakonodavstva o državnoj službi. Međutim, na drugim nivoima, nije bilo poboljšanja u postupcima zapošljavanja koji bi osigurali primjenu objektivnih i kriterija zasnovanih na zaslugama, transparentnost i brzo postavljanje na upražnjena radna mjesta. Fragmentacija propisa kojima se uređuje državna služba u Federaciji BiH i kantonalnom nivou i dalje ima negativan uticaj na funkcionalnost sistema državne službe. Kapaciteti državne službe su još uvijek slabi kada je u pitanju usklađivanje sa *acquisem* i njegovom provedbom i obavezama koje proizilaze iz Privremenog sporazuma i Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Potrebno je u značajnoj mjeri ojačati administrativne strukture u zemlji kako mogle da efikasno odgovore na zahtjeve procesa pristupanja EU.

Kada su u pitanju **odgovornost i pružanje usluga**, nedostatak usklađenog i modernizovanog administrativnog okvira negativno utiče na kvalitet pružanja javnih usluga na svim nivoima vlasti. I dalje je potrebno raditi na razvoju i provedbi dosljednih standarda i zajedničke administrativne prakse u svim organima javne uprave.

Bosna i Hercegovina još uvijek nema sveobuhvatan program reforme **upravljanja javnim finansijama** koji bi postavio osnovu za određivanje prioriteta i redoslijeda reformi koje su neophodne u različitim dijelovima sistema upravljanja javnim finansijama. Međutim, trenutno se radi na procjeni javnih rashoda i finansijske odgovornosti što bi se moglo iskoristiti kao polazište za izradu programa reformi.

Program reformi može pomoći u rješavanju postojećih slabosti, kao što su nedostatak srednjoročnog budžetskog okvira sa srednjoročnim ciljevima, kao i nedostatak dugoročnog planiranja kapitalnih investicija i dalji razvoj programskog budžetiranja. Takođe, budžeti države, entiteta i drugih tijela u javnom sektoru nisu konsolidovani što bi osiguralo podatke u skladu sa zahtjevima EU. Jasan pregled cijele fiskalne pozicije posebno onemogućava neuključivanje vanbudžetskih fondova. Budžetski proces, isto tako, nema demokratski legitimitet, pošto se budžeti obično usvajaju po hitnom postupku. U entitetima se često usvajaju rebalansi budžeta, što, imajući u vidu ograničene kapacitete ljudskih resursa, ne ostavlja dovoljno vremena za poboljšanje procesa izvještavanja. Zbog toga je sistem osjetljiv na zloupotrebe u političke svrhe. U pozitivnom smislu, dugom se aktivno upravljalo kako bi se izbjegle greške po kreditima i kako bi se osiguralo da se glavnice i kamate otplate na vrijeme, ali ne postoji objavljena strategija upravljanja dugom, koja bi dala smjernice u ovoj oblasti. Takođe je potrebno reformisati i finansijsko izvještavanje.

Sveukupno gledano, postignut je veoma ograničen napredak u reformi javne uprave i poboljšanju njenih kapaciteta u smislu ispunjavanja zahtjeva evropskih integracija. Ozbiljnu zabrinutost i dalje izaziva nefunkcionalnost javne uprave, kao i nedostatak saradnje između različitih nivoa. Potrebno je izraditi novu Strategiju reforme javne uprave nakon 2014. Reforme potrebne za upravljanje javnim finansijama treba provoditi na sveobuhvatniji način.

Ombudsman

Postignut je određeni napredak u podizanju javne svijesti o ulozi Institucije Ombudsmena Bosne i Hercegovine. Institucija Ombudsmena se i dalje suočava sa ograničenjima u smislu finansija i ljudskih resursa, što ima negativan utjecaj na njene aktivnosti, posebno kada je u pitanju provedba zakona protiv diskriminacije. Politička podrška radu Institucije Ombudsmena i dalje je slaba, kao i implementacija preporuka ove institucije.

Civilno društvo

Oснаženo civilno društvo je ključna komponenta svakog demokratskog sistema i državne institucije ga trebaju prepoznati i tretirati kao takvo. Civilno društvo je postalo aktivnije nakon što su se u februaru desili društveno-ekonomski protesti širom zemlje, pozivajući vlade da poboljšaju socijalnu i ekonomsku situaciju u zemlji. Skupštine građana, pod nazivom plenumi, osnovani su u nekoliko gradova u Federaciji. Plenumi su iznijeli niz socio-ekonomskih zahtjeva, koje su dostavili entitetskim i kantonalnim vlastima. Ovi zahtjevi se posebno odnose na mjere za borbu protiv nezaposlenosti, korupcije, privilegija izabranih zvaničnika, i poboljšanja u zdravstvu i socijalnoj zaštiti. Odgovor vlasti je bio veoma ograničen.

Saradnja sa civilnim društvom na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou i dalje je slaba. Institucionalni mehanizmi saradnje sa civilnim društvom nisu u potpunosti operativni na nivou entiteta, niti postoje na nivou države. Još uvijek nije usvojena nacionalna strategija za civilno društvo. Organizacije civilnog društva se često suočavaju sa administrativnim ograničenjima u toku procesa registracije. Potrebno je poboljšati transparentnost pri dodjeli sredstava za organizacije civilnog društva.

Predstavnici civilnog društva u Bosni i Hercegovini su blisko saradivali u pripremi Izvještaja o napretku, nacrtu Strateškog dokumenta za IPA-u II kao i na tri nove inicijative EU (*vidi takođe 1.3 - Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine*).

Pravosudni sistem

Strukturirani dijalog o pravosuđu, proširen na druga pitanja vladavine prava, i dalje predstavlja održiv proces izgradnje povjerenja i donosi pozitivne rezultate u oblastima regionalne suradnje, procesuiranja ratnih zločina, profesionalnosti i efikasnosti pravosuđa. Strategija za reformu sektora pravde (SRSP) 2009-2013 je djelomično provedena dok se još uvijek čeka na konačno političko odobrenje naredne strategije 2014-2018 i akcionog plana. Ministarstvo pravde BiH je završilo nacrt zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (VSTV) kojeg je pregledala Venecijanska komisija Vijeća Evrope i usvojila mišljenje u martu 2014. Politizacija postupaka imenovanja članova Vijeća i glavnih tužilaca na svim nivoima i dalje je problematična zbog uključivanja izvršne i zakonodavne vlasti. Još uvijek se čeka na konačno usvajanje izmjena i dopuna Zakona o sudovima Republike Srpske kojim se osigurava usklađenost sa prerogativima VSTV-a. Ministarstvo pravde je finaliziralo nacrt zakona o sudovima Bosne i Hercegovine koji predviđa osnivanje posebnog apelacionog suda na državnom nivou kao i nacrt zakona o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine. U skladu sa ranijim mišljenjem Venecijanske komisije i relevantnim preporukama Strukturiranog dijaloga, potrebno je postići najveći mogući politički konsenzus kao prioritet ove reforme. Postignut je određeni napredak u usklađivanju i dosljednoj primjeni materijalnog krivičnog prava u pravosuđu na državnom nivou i drugim instancama u cijeloj zemlji.

Pravosuđe trpi stalne nedostatke u pogledu **nezavisnosti** i **nepristranosti**. Političko uplitanje se nastavlja. Konkretno, politički krugovi vrše pritisak kada je u pitanju procesuiranje ratnih zločina, uključujući i provedbu presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine.

Budžetsko finansiranje sudskih i tužilačkih službi u Bosni i Hercegovini i dalje je veoma fragmentirano, posebno u Federaciji BiH, i kapaciteti za planiranje unutar 14 budžetskih institucija i dalje su slabi. Optimiziranje budžetskih nadležnosti ostaje ključni strukturni cilj radi veće efikasnosti u raspodjeli resursa i nezavisnosti cijelog sektora. Ukupni usvojeni budžet za 2013. bio je 110 miliona eura, što predstavlja 0,82 % BDP-a zemlje.

Zbog budžetskih ograničenja ne može se popuniti 13% pozicija za redovne i rezervne sudije, kao ni za tužioce na svim nivoima u zemlji. U nastojanju da procijeni trenutnu situaciju, VSTV poduzima sveobuhvatnu analizu kako bi se postigao optimalan broj.

Što se tiče **odgovornosti**, Ured disciplinskog tužioca je zaprimio veći broj pritužbi protiv nosilaca pravosudnih funkcija, posebno tužilaca. Cjelokupni trend je smanjenje broja neriješenih predmeta i kraće vrijeme za rješavanja predmeta. Porastao je broj disciplinskih postupaka pokrenutih po službenoj dužnosti zbog nastupanja zastare (ukupno 50% od svih disciplinskih postupaka). Od 18 disciplinskih postupaka, okončano je 17 i izrečene su disciplinske mjere.

Trenutni pravni okvir ne predviđa adekvatne disciplinske mjere protiv nezakonitog postupanja nosilaca pravosudnih funkcija. Usvojen je Pravilnik o sukobu interesa za članove VSTV-a.

Što se tiče **efikasnosti**, postignut je napredak u smanjenju broja akumuliranih neriješenih predmeta nakon što su VSTV i drugi relevantni akteri uveli paket mjera i tehničke reforme. Svaki sud je izradio plan za smanjenje broja neriješenih starih predmeta u skladu sa usvojenim sudskim normama. Sedam sudova je u 2013. godini ostvarilo cilj i postalo ažurno. Sve veći broj neplaćenih komunalnih računa i dalje predstavlja značajan teret za pravosuđe. Oni čine 79% neriješenih predmeta (ukupno: 1,709 miliona). Produktivnost u sudovima je porasla za 9% u 2013. u odnosu na 2012., dijelom zahvaljujući provedbi pravilnika sa predloženim normama za rad sudija i stručnih saradnika u sudovima. Prema preporuci sa Strukturiranog dijaloga o pravosuđu, uspostavljena je saradnja sa entitetskim notarskim komorama u smislu prenošenja pojedinih sudskih nadležnosti na notare kako bi se umanjio pritisak na prvostepene sudove.

Pravosudni informacijski i komunikacijski sistem je potpuno funkcionalan u cijeloj zemlji. U sistemu za automatsko upravljanje premetima (CMS) u sudovima i tužilaštvima registrovano je 3,9 miliona predmeta, i sistem sada automatski generiše izvještaje o radu, što predstavlja doprinos procesu strateškog planiranja i odlučivanja. U januaru 2014. uveden je alat koji omogućava svim stranama u postupku da dobiju informacije o predviđenom trajanju njihovog sudskog postupka.

Pristup pravosudnom web portalu značajno je poboljšan. Centar za sudsku dokumentaciju takođe bilježi značajan porast online posjeta za 35%. Ovaj portal pruža nove elektronske usluge kao što su web kalkulator za sudske takse i web adresar odvjetnika.

Uveden je jedinstveni sistem za upravljanje ljudskim resursima u sudovima i tužilaštvima, što omogućava veću efikasnost u postupku imenovanja, planiranja i upravljanja ljudskim resursima.

Fizički uvjeti u nekoliko sudova u entitetima su znatno poboljšani, osobito u pogledu mjera zaštite svjedoka. Nekoliko entitetskih tužilaštava je renovirano kako bi se poboljšali radni uvjeti. Uvođenjem digitalne audio i video opreme u brojnim sudovima i tužilaštvima ispunjeni su tehnički preduvjeti za učinkovitije procesuiranje predmeta ratnih zločina i organiziranog kriminala, kao i za primjenu mjera zaštite svjedoka. Korištenjem ovih sistema smanjit će se troškovi/ trajanje postupka i unaprijediti mjere zaštite svjedoka. Sudsku i tužilačku infrastrukturu treba dodatno poboljšati.

U pogledu **profesionalizma**, Centri za edukaciju sudaca i tužilaca (CEST) u dva entiteta pružaju obuku nosiocima pravosudnih funkcija. Ona se temelji na trogodišnjoj srednjoročnoj strategiji za uvodno i kontinuirano usavršavanje koju je usvojio VSTV. Svaki centar za obuku priprema godišnji plan i program, uključujući module za učenje na daljinu koje čine 30% modula obuke na raspolaganju. Iako većina nosilaca pravosudnih funkcija poštuje obavezni minimalni broj dana godišnje za obuku, neophodne su institucionalne reforme centara za obuku kako bi se unaprijedila organizacija i sadržaj obuke. VSTV je uspješno završio testnu fazu novih postupaka koji reguliraju pristup karijeri u pravosuđu. Očekuje se da će novi sistem konkursa u vidu pismenog ispita za sve kandidate za pravosudne funkcije i sistematizacija strukturiranih intervjua, uključujući i interna napredovanja, povećati objektivnosti i transparentnost u zapošljavanju na osnovu zasluga i kvalifikacija.

I dalje se postižu rezultati u rješavanju velikog broja akumuliranih **predmeta ratnih zločina**. Nastavlja se provedba Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, iako nezadovoljavajućom dinamikom, a tijelu nadležnom za praćenje provedbe treba dodatna podrška svih organa vlasti. Pravosuđe na državnom nivou i dalje ustupa predmete ratnih zločina. Unaprijeđeni su kapaciteti tužilaštava u cijeloj zemlji zapošljavanjem novog osoblja i materijalni uvjeti su se značajno poboljšali kroz međunarodnu pomoć. Treba hitno riješiti pitanje dostatnog finansiranja odgovarajućeg broja kadrova u tužilaštvima i sudovima kako bi se osiguralo pravovremeno i učinkovito procesuiranje akumuliranih predmeta. Nadležna tijela nisu uspjela izdvojiti sredstva potrebna za dovršetak infrastrukture za podršku. Ponovo je pokrenuta rasprava o neusklađenosti sudske prakse zbog primjene različitih krivičnih zakona nakon presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine. Uvedena je nova sudska praksa u predmetima ratnih zločina protiv civilnog stanovništva i genocida. Potvrđena je ranija sudska praksa o zločinima protiv čovječnosti. Institucionalizacija redovitih konsultacija između najviših pravosudnih institucija dovelo je do osnivanja tri potpuno funkcionalna vijeća sastavljena od najviših sudskih instanci nadležnih za osiguranje usklađenosti u krivičnim, građanskim i upravnim pitanjima. Rasformiran je Tim za praćenje i ocjenu primjene krivičnih zakona koji je predstavljao forum za stručnu raspravu.

Unaprijeđeno je procesuiranje predmeta ratnih zločina koji uključuju seksualno nasilje i vlasti su pokazale iskrenu spremnost da se osigura pravda za preživjele žrtve seksualnog nasilja. Međutim, treba još intenzivirati istrage i procesuiranje ovih zločina imajući u vidu da je ukupan broj optužnica za seksualno nasilje mali u odnosu na rasprostranjenost tih zločina tokom sukoba. Mali broj osumnjičenih i nedostatak dokaza koči napredak istraga. Potrebno je osigurati sveobuhvatan pristup poboljšanju položaja žrtava silovanja i seksualnog nasilja. Još uvijek nije usvojen državni program za unapređenje položaja žrtava ratnih zločina sa elementima seksualnog nasilja.

Postiže se stalan napredak u pogledu mjera zaštite svjedoka prvenstveno zahvaljujući međunarodnoj finansijskoj potpori, posebno zahvaljujući psihosocijalnoj podršci svjedocima u entitetima. Završeno je renoviranje sudnica za svjedočenje zaštićenih svjedoka i postavljena adekvatna oprema u većini kantonalnih/okružnih sudova. Zapošljavanje pomoćnog osoblja za podršku svjedocima u sudovima i tužilaštvima je u toku, ali još uvijek nije uspostavljen sveobuhvatan sistem zaštite svjedoka prije i poslije postupka. Usvojen je nacrt zakona o programu zaštite svjedoka.

Pristup pravdi je umjereno unaprijeđen, ali jednakost po pitanju prava, kriterija i postupaka nije ravnomjerno zajamčena. Što se tiče besplatne pravne pomoći, rizik od diskriminacije i dalje izaziva ozbiljnu zabrinutost zbog fragmentiranog i neusklađenog sistema. Agencija za besplatnu pravnu pomoć uspostavljena je u još jednom kantonu Federacije BiH, čime se ukupan broj popeo na osam. Međutim, sistem besplatne pravne pomoći još uvijek nije reguliran u dva kantona i u Federaciji. Još uvijek se čeka na usvajanje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći na državnom nivou. Organizacije civilnog društva aktivno nastavljaju pružati besplatnu pravnu pomoć, naročito u parničnim predmetima, ali njihova uloga nije dosljedno priznata niti čak regulirana u zemlji. Mreža besplatne

pravne pomoći ostvaruje kontinuirani napredak, uz dodatnu obuku, bolju saradnju između ovih organizacija i državnih institucija, veću svijest i pojačani nadzor.

Sveukupno, postignut je mali napredak u oblasti reforme pravosudnog sistema. Strukturirani dijalog o pravosuđu je i dalje važna platforma za postizanje konsenzusa o reformi pravosuđa i dodatno je proširen na druga pitanja koja se odnose na vladavinu prava. Reforma pravosuđa na državnom nivou ostaje prioritet. Pripremljena je nova strategija za reformu sektora pravde, ali se čeka na konačno političko odobrenje. Uspješno su pokrenute mjere za smanjenje zaostatka u rješavanju predmeta, ali ovaj zaostatak je i dalje velik zbog velikog broja neplaćenih komunalnih računa za koje treba hitno tražiti strukturna rješenja. Po pitanju zaostatka u rješavanju predmeta ratnih zločina, nedostatak ljudskih resursa na svim nivoima je djelomično riješen, ali još uvijek treba osigurati održivost kroz pravilno planiranje i izdvajanje odgovarajućih sredstava od nadležnih organa. Nije bilo napretka u smanjenju budžetske fragmentacije pravosuđa koja također potkopava nezavisnost. U pravosuđu je potrebno i dalje jačati disciplinske mehanizme i adekvatno propisati sukob interesa. Treba izmijeniti i dopuniti Zakon o sudovima Republike Srpske u skladu s preporukama Strukturiranog dijaloga o pravosuđu.

Borba protiv korupcije

Mreže političkog patronata su široko rasprostranjene i utiču na sve nivoe vlasti. Agencija za sprečavanje korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije je operativna, ima adekvatne prostorije i osnovno osoblje. Zaposleno je još pet savjetnika koji su počeli sa radom. Agencija je primila mišljenja svih relevantnih tijela za izmjenu i dopunu svog pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i za otvaranje 20 novih radnih mjesta, čime bi ukupan broj zaposlenih bio 49. Revidirani pravilnik se tek treba usvojiti.

Pokrenute su aktivnosti na izradi nove strategije za borbu protiv korupcije za period 2015-2020 sa osnivanjem radne grupe koja uključuje predstavnike svih relevantnih institucija. Na entitetskom nivou, Republika Srpska je usvojila novu strategiju za borbu protiv korupcije i akcioni plan za period 2013-17. Potrebno je još imenovati komisiju za praćenje i operativni tim. Tim za praćenje u Federaciji BiH je izradio akcione planove za institucije. Brčko distrikt i kantoni još nisu odredili svoja tijela za praćenje iako imaju zakonsku obavezu.

Usvojene su izmjene i dopune Zakona o sukobu interesa na državnom nivou. Provedba zakona povjerena je komisiji koja se sastoji uglavnom od članova parlamenta dok će ured agencije za borbu protiv korupcije obavljati stručne poslove. Ovim izmjenama i dopunama se ne jamči nepristrano i učinkovito sprečavanje sukoba interesa. Kao rezultat izmjena i dopuna, Centralna izborna komisija nije više nadležna za provedbu zakona i praćenje primjene u Federaciji BiH i Brčko Distriktu. Propisi o prijavi imovinskih sredstava nisu ujednačeni. Postoje četiri zakona koja se odnose na različite obrasce za prijavu sredstava, a koji se preklapaju u smislu nadležnih službenika i podataka koji se prijavljuju. Postojeći okvir ne pruža učinkovite mehanizme kontrole koji bi omogućili pravilnu provjeru imovine. Zakon o finansiranju političkih stranaka nije usklađen s preporukama Grupe država Vijeća Evrope protiv korupcije (GRECO). U skladu s članom 20. Konvencije Ujedinjenih naroda protiv korupcije, Bosna i Hercegovina treba razmotriti utvrđivanje neosnovanog stjecanja bogatstva kao krivičnog djela.

Po pitanju izmjena zakona o pristupu informacijama, čeka se da Vijeće ministara imenuje novu radnu grupu. Izmjene i dopune Zakona o krivičnom postupku s ciljem poboljšanja pravnog okvira za primjenu posebnih istražnih radnji su povučene iz parlamentarne procedure.

Što se tiče zaštite osoba koje prijavljuju korupciju, donesen je zakon na državnom nivou kojim se agencija za borbu protiv korupcije zadužuje da osigura zaštitu osoba koje prijavljuju korupciju. Nacrt zakona o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju prošao je javnu raspravu u Federaciji BiH.

Istrage i krivično gonjenje u visokorangiranim predmetima još uvijek nisu zadovoljavajuće, a sveukupni nivo djelotvornih istraga, krivičnog gonjenja i osuđujućih presuda je nizak. Sposobnost istraživanja krivičnih djela u oblasti ekonomije, finansija i javnih nabavki je slaba. Postoji jak razlog za uvođenje specijalizacije unutar policije i pravosuđa u borbi protiv korupcije. Parlament Federacije BiH je usvojio predloženi zakon o uspostavljanju specijalnih odjela unutar Tužilaštva i Vrhovnog suda Federacije BiH za krivično procesuiranje korupcije i organiziranog kriminala. Još uvijek ne postoji krivično-pravna politika, a kazne za korupciju nisu djelotvorne.

Općenito, Bosna i Hercegovina je postigla mali napredak u provedbi reformi za suzbijanje korupcije, koja i dalje nanosi štetu cijelom javnom sektoru i najviše je izražena u oblasti pružanja usluga i pristupa zapošljavanju. Malo je političke volje da se krene dalje od retorike i počne rješavati korupcija, uključujući učinkovite istrage i osuđujuće presude u visokorangiranim predmetima. Iako je pravni okvir uglavnom uspostavljen, provedba zakona je slaba i nedosljedna. Pojedini ključni propisi nisu u skladu sa međunarodnim standardima.

Borba protiv organizovanog kriminala

Agencije za provedbu zakona imale su niz uspješnih, velikih zajedničkih operacija, a neke su provedene u uskoj koordinaciji sa susjednim zemljama. Potrebno je dalje razvijati stratešku koordinaciju između policijskih snaga u cijeloj Bosni i Hercegovini. I dalje postoji problem učinkovitog sudskog procesuiranja, a treba i jačati saradnju između policije i tužilaštava. Domaće i transnacionalne kriminalne mreže nastavljaju djelovati na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine. Borba protiv krijumčarenja oružja nalaže dodatne ciljne aktivnosti. Bosna i Hercegovina je i dalje zemlja porijekla, tranzita i odredišta za trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije, seksualnog iskorištavanja, prosjačenja i prisilnih brakova. Iako je proizvodnja droge i dalje ograničena, i to uglavnom na uzgoj marihuane, teritorija Bosne i Hercegovine i dalje se koristiti za tranzit i skladištenje. Organizovani kriminal ostaje ozbiljan problem.

Za detaljnu analizu stanja u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, *vidjeti dio 4.3. - Pravda, sloboda i sigurnost.*

2.2.Ljudska prava i zaštita manjina

U pogledu **međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima**, Bosna i Hercegovina je ratificirala sve važnije UN-ove i međunarodne konvencije o ljudskim pravima. Načela Evropske konvencije o ljudskim pravima su sadržana u Ustavu, koji također garantuje prednost ove konvencije nad nacionalnim zakonodavstvom.

U toku izvještajnog perioda, **Evropski sud za ljudska prava** je donio 12 presuda u kojima stoji da je Bosna i Hercegovina prekršila Evropsku konvenciju za ljudska prava. Ukupan broj neriješenih zahtjeva se smanjio sa 1662 od oktobra 2013. na 1228 do septembra 2014. Preostali predmeti se uglavnom odnose na nemogućnost podizanja devizne štednje koja je položena prije raspada bivše Jugoslavije, na nemogućnost rješavanja predmeta vezanih za vraćanje stanarskog prava, nestale osobe i diskriminaciju na osnovu nacionalnosti. Iako je postignut određeni napredak u provedbi presuda Suda, presuda Sejdić-Finci još nije provedena.

Što se tiče **podsticanja i provedbe ljudskih prava**, od oktobra je u cijeloj državi učestvovalo oko 393 sudija, tužilaca i pravnih saradnika u obuci za antidiskriminaciju, rodnu ravnopravnost, porodično nasilje i slobodu izražavanja.

Ustav Bosne i Hercegovine i Ustav Federacije zabranjuju **smrtnu kaznu**. Iako postoji moratorij, odredba o smrtnoj kazni u Ustavu Republike Srpske i dalje je na snazi. Potrebno je ukinuti član 11(2) Ustava Republike Srpske u skladu sa *acquisem*

Pravni okvir u oblasti **sprječavanja mučenja i zlostavljanja** i borbe protiv nekažnjavanja je uspostavljen i generalno se poštuje. Bosna i Hercegovina je imenovala predstavnika u Odbor Vijeća Evrope za sprečavanje mučenja. Potrebno je provesti efikasnu istragu i poduzeti preventivne mjere u pogledu zlostavljanja osumnjičenih od strane policijskih službenika u pojedinim policijskim stanicama i zatvorenika od strane zatvorskog osoblja u pojedinim zatvorskim objektima. Potrebno je usvojiti zakonodavstvo o pravima žrtava mučenja.

U pogledu **zatvorskog sistema** poboljšani su uslovi za ugrožene zatvorenike. Nakon dugog odlaganja, u augustu je počela izgradnja Državnog zatvora visoke sigurnosti. Ostaje veliki zaostatak u provedbi krivičnih sankcija, naročito u Federaciji. Treba se usvojiti novi zakon o izvršenju krivičnih sankcija

U Federaciji koji bi bio usklađen sa zakonom na državnom nivou i međunarodnim standardima. Potrebno je unaprijediti zatvorske inspekcije, naročito kroz provedbu usklađenog nastavnog plana i programa za obuku inspektora. Nema efikasnog koordinacijskog mehanizma između 15 zatvorskih uprava u državi.

Na snazi su pravne odredbe koje garantuju **slobodu izražavanja**. Međutim, povećan je politički i finansijski pritisak na medije. Zastrašivanje i prijetnje novinarima i urednicima i polarizacija medija uz političke i etničke linije se pojačalo prije oktobarskih opštih izbora. Političari, naročito iz Republike Srpske, su vršili brojne napade na medije i navodno priskuškivali novinare. Policijski službenici su zabilježili slučajeve zastrašivanja novinara tokom socioekonomskih protesta u februaru. Reakcija vlasti na takve prijetnje je bila nezadovoljavajuća. Nasilni napad na univerzitetskog profesora u Mostaru u junu je brzo istražen i počinitelji su izvedeni pred lice pravde. Bilo je samo nekoliko sudskih predmeta koji se odnose na klevetu.

Izabrano je novo Vijeće Regulatorne agencije za komunikacije. Vijeće je završilo postupak za poništavanje odluke prethodnog Vijeća da se smanji minutaža reklamiranja tokom emitiranja programa javnih servisa. Novo vijeće je finaliziralo postupak za izbor generalnog direktora koji još nije imenovan. Potrebno je osigurati političku, institucionalnu i finansijsku nezavisnost agencije.

Potrebno je osigurati nezavisnost tri javna emitera u okviru javnog radio-televizijskog sistema države. Oba entitetska javna servisa su i dalje izložena političkom uticaju. Federalni parlament nije imenovao članove Upravnog odbora Federalne radio-televizije. Istovremeno, generalni direktor RTV FBiH je ostao u tehničkom mandatu.

Upravni odbor Radio-televizije Republike Srpske (RTRS) je izabran u skladu sa zakonodavnim izmjenama i dopunama koje su usvojene u oktobru 2013. Tim izmjenama i dopunama je uveden postupak biranja i imenovanja upravnog odbora bez sudjelovanja Regulatorne agencije za komunikacije. Time je povećana politička kontrola nad RTRS-om, te stoga i narušena urednička nezavisnost. Izmjenama i dopunama se također otvara mogućnost da se RTRS sufinansira iz budžeta Vlade RS, što otvara vrata daljnjem političkom uticaju. Novoizabrani upravni odbor je imenovao novog generalnog direktora RTRS-a, koji je prethodno radio u Uredu premijera RS-a.

Entitetski zakoni o javnim RTV servisima se trebaju uskladiti sa zakonom na državnom nivou. Nije proveden postupak za izmjenu statuta javnog RTV servisa BHRT. Još nije usvojen statut Javnog RTV servisa, a nije završena ni reforma Javnog RTV sistema.

Regulatorna agencija za komunikacije izdaje dozvole za sve vrste emitiranja u skladu sa Zakonom o komunikacijama BiH.

Transparentnost vlasništva nad medijima je ograničena. Djelomično je osigurana kroz sudsku registraciju poslovnih subjekata, ali potpune informacije nisu lako dostupne zbog problematičnih zakonskih odredbi koje sprečavaju sistematski uvid u strukturu vlasništva. To je posebno problematično u pogledu *online* medija koji često nisu registrovani kao medijske kuće. Nije bilo značajnijih inicijativa da se reguliše vlasništvo, privatizacija i javno financiranje, ili da se stvori

ekonomsko okruženje koje bi podržavalo rad nezavisnih i finansijski održivih medija.

Državno financiranje medija stvara razlog za zabrinutost. Javni emiteri, koji nisu dio sistema, financiraju se iz općinskih i kantonalnih budžeta i dalje ostaju pod jakim političkim uticajem. Na entitetskom nivou Vlada Republike Srpske financira i javne i privatne medije. Nedostatak transparentnosti i jasnih kriterija u podjeli subvencija izazivaju ozbiljnu zabrinutost. Dodatno, praksa reklamiranja javnih poduzeća koja su pod kontrolom političkih stranaka također utiče na integritet medija. Novac za reklamiranje u nekim slučajevima dolazi od političkih stranaka i utiče na uredničke politike.

Udruženje novinara BiH vodi civilno društvo u državi u naporima da osigura slobodu izražavanja i medijsku slobodu, zaštitu novinara i medijskog integriteta. Vijeće za štampu BiH je nastavilo intervenirati u štampanim i *online* medijskim objavama u ime čitalaca, s ciljem jačanja profesionalnog izvještavanja. Provedba Zakona o slobodnom pristupu informacijama je i dalje neusklađena između javnih institucija.

Kada se radi o **slobodi okupljanja i udruživanja**, bilo je nekih slučajeva zastrašivanja i nasilja nad zagovornicima ljudskih prava. Potrebno je osigurati učinkovitu istragu i procesuiranje takvih predmeta.

Ustavne i pravne garancije **slobode mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti** se općenito poštuju. I dalje se prijavljuju slučajevi diskriminacije na vjerskoj osnovi. I dalje se prijavljuju incidenti povezani sa vjerskim simbolima, vjerskim službenicima, vjernicima i imovinom, a njima su posebno pogođene vjerske manjine u određenim zajednicama.

Postoje zakonske odredbe kojima se garantuju **prava žena i ravnopravnost spolova**. U junu je usvojen novi Akcioni plan za provedbu Rezolucije 1325 Vijeća sigurnosti UN-a za period 2014.-2016. Saradnja između Državne agencije i entitetskih centara za rodnu ravnopravnost je zadovoljavajuća. Kontakt tačke za rodnu ravnopravnost su uspostavljene u ministarstvima odbrane i sigurnosti na državnom nivou. Odbor za rodnu ravnopravnost je uspostavljen u Skupštini Brčko Distrikta. Politička zastupljenost žena je i dalje slaba u cijeloj državi. Zastupljenost žena u radnoj snazi je slaba, a diskriminacija na temelju trudnoće i materinstva je i dalje prisutna.

U pogledu porodičnog nasilja, koordinacija između državnog i entitetskog nivoa se poboljšala. Još uvijek postoji neusklađenost zakonodavnih i političkih okvira između raznih nivoa vlasti, naročito u Federaciji. Studija o učestalosti nasilja nad ženama u BiH koju su proveli Agencija za rodnu ravnopravnost, entitetski gender centri i instituti za statistiku, je pokazala da je skoro polovica ispitanih žena doživjela najmanje jedan oblik nasilja nakon 15. godine života. Ne postoji mehanizam za prikupljanje podataka za praćenje porodičnog nasilja. Strategija za provedbu Konvencije Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici se još uvijek mora usvojiti.

U pogledu **dječijih prava**, prva sjednica Vijeća za djecu je održana u decembru, i od tada se Vijeće redovno sastaje. Zakon o jedinstvenom matičnom broju, koji je važan za pristup zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti i putne isprave za novorođenčad, je usvojen u novembru. Usvajanje prvog izvještaja o smjernicama za identifikaciju socijalno isključene djece je dovelo do određenog poboljšanja u prikupljanju podataka. Federalni parlament je usvojio strategiju za unapređenje razvoja u ranom djetinjstvu za period 2013-2017. Službe za djecu mlađeg uzrasta, koje uključuju i kućne posjete da bi doprle do marginalizovanih porodica, su se počele proširivati kroz domove zdravlja, obuhvatajući 10% opština u cijeloj zemlji. Određeni napredak je ostvaren u smanjenju broja djece u institucijama, uglavnom u Tuzlanskom kantonu. Broj djece sa invaliditetom u institucijama je i dalje velik. Praksa udomiteljske skrbi se mora dodatno promovirati. Porodično nasilje nad djecom je i dalje prošireno. Procenat djece koja su vakcinisana protiv preventabilnih bolesti je blago porastao, ali i dalje ostaje nizak.

Činjenica da podijeljene škole („dvije škole pod jednim krovom“) i dalje postoje u nekim kantonima

u Federaciji i jednonacionalne škole u cijeloj zemlji ne doprinosi razvoju inkluzivnog multikulturalnog društva. U oktobru 2013.g., Općinski sud u Travniku je iz proceduralnih razloga odbio tužbu koju je podnijela nevladina organizacija koja je tvrdila da je postojanje „dvije škole pod jednim krovom“ diskriminatorno. *De facto* separacija i diskriminacija na etničkoj osnovi u nekim državnim školama u Federaciji je i dalje ozbiljan problem.

Početak školske 2013/14 godine je obilježen školskim bojkotima u nekoliko područja u Republici Srpskoj. U dvije škole, bošnjački roditelji su bojkotovali nastavu jer vlasti nisu ispunile njihove zahtjeve koji se odnose *između ostalog* na uvođenje nacionalne grupe predmeta za Bošnjake i nedostatak predavača i školskog osoblja bošnjačke nacionalnosti. Pojedini roditelji i njihova djeca su javno protestovali u Sarajevu. Situacija nije pravno riješena, te su pojedini učenici propustili prvo polugodište zvanične školske godine. Pojedini roditelji su podnijeli tužbe protiv školskih organa i Ministarstva obrazovanja Republike Srpske pozivajući se na Zakon o zabrani diskriminacije i nejednako ophođenje u ostvarivanju prava na obrazovanje. Ministarstvo je podnijelo zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka protiv roditelja čija djeca nisu pohađala školu tokom školske 2013/14 godine.

U Federaciji je usvojen Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Odgojno-popravni dom u Orašju je počeo s radom. Nedostatak posebnih jedinica za maloljetnike u zatvorima i policijskim stanicama u cijeloj zemlji je još uvijek razlog za zabrinutost. Ostvaren je kontinuiran napredak u provedbi zahtjeva zakona o maloljetničkom pravosuđu u Brčko Distriktu i RS-u, sa adekvatnom obukom za pravosudne i nepravosudne sudionike i imenovanjima primjereno kvalifikovanih tužilaca. Nekoliko tehničkih obaveza nije provedeno u zadovoljavajućoj mjeri jer jedinice za maloljetnike u tužilaštvima i sudovima gotovo da nisu ni uspostavljene, a nije se vršilo ni zapošljavanje stručnih savjetnika, npr. psihologa. Još uvijek nije riješeno pitanje nedostatka kapaciteta za provedbu alternativnih mjera za maloljetnike. Brzina provedbe pravnih postupaka koji se odnose na osumnjičene maloljetnike još uvijek nije na zadovoljavajućem nivou u cijeloj državi, dok je broj takvih postupaka smanjen. Zakonski okvir na snazi još uvijek nije usklađen. Potrebno je usvojiti Nacionalnu strategiju za mlade u sukobu sa zakonom.

U pogledu **socijalno ugroženih osoba i/ili osoba sa invaliditetom**, prava i naknade za osobe s invaliditetom se temelje na statusu, a ne na potrebama. Kao rezultat toga, pojedine kategorije osoba s invaliditetom ne primaju odgovarajuće naknade. Potrebno je poboljšati provedbu zakonodavnog okvira socijalne zaštite

Na snazi je Zakon o zabrani diskriminacije, ali nisu riješena pitanja isključenja starosti i invalidnosti kao kategorija na temelju kojih ne bi smjelo biti diskriminacije. Drugi zakoni, kao što su Zakon o radu i zakoni o visokom obrazovanju se trebaju uskladiti sa Zakonom o zabrani diskriminacije. Primjena zakona od strane sudija ostaje vrlo ograničena i njegovo tumačenje je neusklađeno u cijeloj zemlji. Svijest opšte javnosti, ali i agencija i pravnih stručnjaka o Zakonu o zabrani diskriminacije ostaje na niskom nivou. Tehnički kapaciteti ombudsmana se trebaju ojačati da bi se podržala efikasnija provedba Zakona o zabrani diskriminacije (pogledati *također 2.1. Demokracija i vladavina prava — Ombudsman*). Strategija o zabrani diskriminacije na nivou države još nije usvojena. Sveobuhvatno prikupljanje podataka ne postoji.

U pogledu prava **lezbijki, gejeva, biseksualaca, transeksualaca i interseksualaca (LGBTI)**, Zakon o zabrani diskriminacije ne uključuje jasnu definiciju rodnog identiteta i seksualne orijentacije, te pripisuje seksualno izražavanje i/ili orijentaciju kao razloge za diskriminaciju. Seksualna orijentacija i rodni identitet ne spadaju u zločine iz mržnje u Krivičnom zakonu Federacije. U Kantonu Sarajevo je 19 policijskih službenika pohađalo obuku iz područja LGBTI prava.

Diskriminacija LGBTI populacije je još uvijek proširena. Govor mržnje, zločini iz mržnje i nasilni napadi protiv LGBTI populacije i branilaca ljudskih prava su porasli zajedno sa većom vidljivošću LGBTI zajednice. Službeni broj zabilježenih pritužbi na diskriminaciju i nasilje u policiji i Uredu

ombudsmana je i dalje nizak. Svijest pravosuđa, agencija za provedbu zakona i opšte javnosti o LGBTI pravima je još uvijek na niskom nivou. Učesnici LGBTI populacije na film festivalu Merlinka u Sarajevu u februaru su napadnuti i dvoje ljudi je povrijeđeno. Policija nije ažurno reagovala da osigura zaštitu. Govor mržnje i zločini iz mržnje ostaju razlog za zabrinutost.

Što se tiče **radnih i sindikalnih prava**, i dalje je problematična fragmentacija pravnog okvira za socijalne naknade i penziona prava. Zakoni o radu još uvijek nisu usklađeni između entiteta i unutar Federacije. Potrebno je uspostaviti Ekonomsko-socijalno vijeće na državnom nivou. Odredbe za priznavanje socijalnih partnera na državnom nivou još nisu utvrđene (također *pogledati 4.1.8 Zapošljavanje i socijalne politike, politika javnog zdravstva*).

U pogledu **prava vlasništva** ostvaren je neznatan daljnji napredak u rješavanju neriješenih predmeta. Ukupno ima 183 predmeta pred Državnim sudom u kojima je Komisija za imovinske zahtjeve raseljenih lica i izbjeglica tužena strana u postupku upravnog spora. Od toga je arhivirano 129 predmeta, 19 čeka rješenje sudije, a 35 predmeta je još uvijek u pripremljivoj fazi. Iako su imenovani novi članovi Komisije, ona još uvijek nije počela s radom. Baza podataka o neriješenim potraživanjima i zemljišnim knjigama još uvijek nije uspostavljena.

Sveukupno, postoji pravni i institucionalni okvir za poštivanje ljudskih prava, a glavni elementi međunarodnog prava o ljudskim pravima uvršteni su u pravni sistem. Provođenje presude u predmetu Sejdić-Finci i dalje je ključno pitanje (vidjeti dio 2.1 — *Ustav*). Odredba o smrtnoj kazni u Ustavu Republike Srpske treba biti uklonjena. Povećani politički i finansijski pritisak na medije i zastrašivanje i prijetnje novinarima i urednicima izazivaju ozbiljnu zabrinutost. Trebaju se riješiti pitanja vlasništva medija. Potrebno je uložiti više napora kako bi se škole učinile inkluzivnijim i riješilo pitanje postojanja „dvije škole pod jednim krovom“ u Federaciji i kako bi se djeci osiguralo ostvarivanje prava na obrazovanje. Potrebne su izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije tako da obuhvata i dodatne kategorije na osnovu kojih ne bi bilo diskriminacije. Potrebno je osigurati efikasno sprečavanje i istrage slučajeva govora mržnje, nasilja i diskriminacije naročito LGBTI populacije.

Poštivanje i zaštita manjina, kulturna prava

Pravni okvir za zaštitu **manjina** je uglavnom uspostavljen, ali se mora ojačati provedba Vijeća nacionalnih manjina su u funkciji, ali njihova savjetodavna uloga ostaje slaba. I dalje se slabo provodi Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima. Kako još nije provedena presuda Sejdić-Finci, manjine su i dalje isključene iz predstavnštva Doma naroda i Predsjedništva BiH (*pogledati 2.1 — Ustav*). Potrebno je ojačati kulturna prava, uključujući i ona koja utiču na sudjelovanje nacionalnih manjina u javnom životu.

BiH predsjedava Dekadom inkluzije **Roma** u drugoj polovici 2014. Postoje dva akciona plana unutar Strategije za uključivanje Roma — jedan za obrazovne svrhe Roma i jedan za zapošljavanje, stanovanje i zdravstvenu zaštitu 2013-2016. Ovaj drugi je revidiran da bi sadržavao preporuke sa seminara o inkluziji Roma održanog u julu 2011. Definisani ciljevi su sada malo realniji, sa rokovima i jasnom podjelom nadležnosti između interesenata.

Ostvaren je vrlo dobar napredak u rješavanju stambenih potreba Roma izgradnjom novih stambenih objekata i dogradnjom trenutnih romskih naselja. I dalje je nizak broj romske djece koja su vakcinisana protiv preventabilnih bolesti. Stopa smrtnosti ispod prve godine života je tri puta veća za romsku djecu u odnosu na cijelu populaciju.

Povećan je broj romske djece upisane u predškolske ustanove u Sarajevskom i Zeničko-dobojskom kantonu. Na nivou države stopa romske djece upisane u predškolske ustanove iznosi 1.5% u odnosu na 13% cjelokupne populacije. Samo dvoje od troje romske djece pohađa osnovnu školu, a samo 23% pohađa srednju školu. U 2012-2013. nisu izdvojena sredstva na državnom nivou za podršku provedbe akcionog plana za obrazovne potrebe. Sredstva izdvojena iz budžeta na entitetskom nivou

nisu dovoljna. U oktobru 2013., usvojene su Smjernice za poboljšanje položaja romske djece i socijalnu inkluziju na državnom nivou. Siromaštvo, promjena prebivališta i nedostatak porodične podrške i dalje predstavljaju prepreku za romsku djecu da pristupe obrazovanju.

Što se tiče registracije građana, sveukupni broj osoba kojima prijeti gubitak državljanstva, od kojih je velika većina Roma, se smanjio sa oko 4 500, koliko je iznosio u januaru 2012. godine, na oko 792 u aprilu 2014. U pogledu diskriminacije Roma ostvaren je određen napredak. Preko 50 osnovnih škola u Federaciji u Tuzlanskom kantonu i RS-u je integrisalo inkluzivni pristup putem školskih razvojnih planova na osnovu metodologije indeksa uključenosti da bi promovisale poštivanje različitosti i toleranciju. Međutim, diskriminacija romske manjine je i dalje rasprostranjena. Slučajevi diskriminacije romske populacije su prijavljeni u kontekstu teških poplava u maju.

U pogledu **izbjeglica i interno raseljenih osoba** još uvijek ima 84 500 raseljenih osoba i 6 853 izbjeglice u BiH. U martu, Federalni parlament je usvojio zakon kojim je odobren pristup penzijskim naknadama i zdravstvenoj zaštiti u Federaciji povratnicima iz RS-a. Pristup socijalnim pravima za povratnike ostaje razlog za zabrinutost. Transparentni i antidiskriminatorni kriteriji za dodjelu finansijske pomoći povratnicima se tek moraju utvrditi, unatoč činjenici da je Državna komisija za izbjeglice i raseljene osobe počela raditi 2012.g. i da se redovno sastajala. Revidirana strategija za provedbu Aneksa VII Dejtonskog/Pariškog mirovnog sporazuma i dalje se ne provodi koordinirano i nema odgovarajuće dodjele sredstava. Postoje problemi koji su povezani sa nedostatkom infrastrukture. Posebno aktivnosti koje se odnose na elektrifikaciju i sveobuhvatno deminiranje i dalje ograničavaju pristup osnovnim uslugama za povratnike, raseljene osobe i izbjeglice. Preko 8 600 osoba još uvijek živi u teškim uslovima u kolektivnim centrima. U pogledu pitanja mina iz sukoba od 1992. do 1995., provođenje Strategije protivminskog djelovanja je sporo. Postoji mogućnost da minska područja zahvataju 2,4% površine države. Od septembra 2013. godine, šest osoba je poginulo i devet povrijeđeno u nesrećama uzrokovanim minama. Potrebno je usvojiti Zakon o protivminskom djelovanju. Još uvijek ne postoji sveobuhvatni pristup za suočavanje s preostalim izazovima uklanjanja mina u državi do 2019.

Generalno, ostvaren je određen napredak u poboljšanju uslova stanovanja za Rome, te u pogledu matične registracije. Romi su i dalje najugroženija manjina u Bosni i Hercegovini. Potrebno je ubrzati provedbu akcionih planova za Rome, te obezbijediti zadovoljavajuću alokaciju budžetskih sredstava. Što se tiče izbjeglica i interno raseljenih osoba, treba osigurati djelotvornu provedbu revidirane strategije, a naročito njenih socio-ekonomskih aspekata.

2.3.Regionalna pitanja i međunarodne obaveze

Bosna i Hercegovina je imenovala predstavnike u brojna savjetodavna tijela Vijeća Evrope u kojima nije bila zastupana. Država još uvijek mora izabrati i imenovati predsjedavajućeg/u svoje delegacije za Parlamentarnu skupštinu Vijeća Evrope. Provedba zahtjeva koji proističu iz konvencija Vijeća Evrope ostaje neusklađena.

Nastavljena je provedba **Dejtonskog/Pariškog mirovnog sporazuma**. Tokom svoje posjete Sarajevu u maju, Premijer Srbije Vučić je ponovo izrazio svoju podršku za Sporazum, suverenitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine t Pod Ugovorom o posebnim paralelnim odnosima između Srbije i Republike Srpske, zajedničke sjednice vlada su održane u oktobru i decembru, sa naglaskom na zajedničke napore u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije i na ekonomsku saradnju.

Saradnja s **Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ)**⁸ je i dalje općenito zadovoljavajuća u većini područja. Međutim, još uvijek je potrebno uložiti ozbiljne, dosljedne napore da bi se riješili predmeti ratnih zločina kategorije II, koje je Sud prenio na BiH. Za razvoj događaja vezanih za procesuiranje predmeta ratnih zločina pod domaćom nadležnosti *pogledati gore* — *Pravosudni sistem*.

Učinjeni su značajni koraci da se poboljša regionalna saradnja i borba protiv nekažnjavanja Regionalna saradnja između sudova i tužilaštava u BiH, Srbiji i Hrvatskoj se nastavlja unutar postojećeg pravnog okvira. Bilateralni sporazumi o izručenju (izuzev ratnih zločinaca) sa Srbijom i Bivšom Jugoslavenskom Republikom Makedonijom su stupili na snagu. U martu su ratifikovani daljnji sporazumi sa Bivšom Jugoslavenskom Republikom Makedonijom o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim predmetima i o zajedničkom provođenju sudskih odluka u krivičnim stvarima. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine i Državno tužilaštvo Crne Gore su potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelja ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida.

BiH i dalje ima bilateralni sporazum o imunitetu sa SAD-om iz 2003., koji garantuje izuzeće državljana SAD-a iz nadležnosti **Međunarodnog krivičnog suda**, što nije u skladu sa zajedničkim stavovima EU o integritetu Rimskog statuta, niti sa povezanim vodećim principima EU o bilateralnim sporazumima o imunitetu. Potrebno je da se Bosna i Hercegovina uskladi sa stavom EU.

Bosna i Hercegovina je zajedno sa Hrvatskom, Crnom Gorom i Srbijom nastavila blisku saradnju u okviru **Sarajevske deklaracije**, koja je namijenjena za nalaženje održivih rješenja za ljude koji su postali izbjeglice i raseljena lica kao rezultat oružanog sukoba u bivšoj Jugoslaviji tokom 1990-ih. U martu je Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR) izdao preporuku da države članice UN-a okončaju status izbjeglica za izbjeglice porijeklom iz Hrvatske najdalje do kraja 2017.

Počela je provedba Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja od kojeg se očekuje da osigura održiva rješenja stambenog pitanja za otprilike 14 000 ljudi u Bosni i Hercegovini. Odobrena su dva projekta za stambeno zbrinjavanje za oko 900 korisnika. Imenovane su dvije entitetske i jedna drugostepena komisija za odabir korisnika, te su počele s radom u oktobru 2013. Međutim, poduži, složeni procesi za selekciju korisnika i nedostatak kapaciteta u vodećim institucijama su i dalje uzrok odlaganja provedbe programa u BiH. Posebno selekcija povratnika teče vrlo sporo zbog velikog broja prijavi i njihovog neefikasnog procesuiranja do sada. Treba se nastaviti općenito dobra saradnja između partnerskih zemalja na procesu i njegovim potrebama za program stambenog zbrinjavanja.

Nerasvijetljena sudbina **nestalih osoba** iz sukoba 90-ih godina ostaje humanitarni problem na Zapadnom Balkanu. Do augusta ukupno je bilo 11 155 nestalih osoba prema Međunarodnom komitetu Crvenog krsta (MKCK). Od toga je 7 282 slučajeva povezano sa sukobom u Bosni i Hercegovini, 2 163 sa sukobom u Hrvatskoj i 1 710 sa sukobom na Kosovu*. Utvrđivanje sudbine nestalih osoba ostaje vitalno za pomirenje i stabilnost u regiji. Potrebna je veća politička predanost i ponovno ulaganje napora.

Srbija, BiH, Hrvatska i Crna Gora su u augustu potpisale Deklaraciju o ulozi države u rješavanju pitanja nestalih osoba koje je nastalo kao posljedice oružanog sukoba i kao pitanje ljudskih prava. Počeo je pregled neidentifikovanih tijela koja su smještena u 11 mrtvačnica. Preispitano je preko 260 slučajeva iz mrtvačnica u Mostaru i Nevesinju, rezultirajući u 30 novih identifikovanih tijela. Općenito, 684 posmrtna ostatka su ekshumirana u izvještajnom periodu, s rezultatom od 576 novih

⁸ Predmeti, za koje su prikupljani dokazi tokom istraga tužioca Haškog tužilaštva, su potom prosljeđeni državnim tužilaštvima država bivše Jugoslavije za daljnju istragu i moguće krivično gonjenje.

Ovom oznakom se ne dovode u pitanje stavovi o statusu i ona je u skladu sa Rezolucijom UNSCR 1244/99 i mišljenjem Međunarodnog suda o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

identifikovanih tijela.

Institut za nestale osobe ostaje i dalje izložen političkom pritisku. Nije bilo napretka u provedbi odredbi Zakona o nestalim osobama u pogledu osnivanja fonda za pružanje financijske podrške porodicama nestalih. Nedostatak lokalnih forenzičkih kapaciteta ometa proces identifikacije nestalih osoba, naročito u Federaciji.

Regionalna saradnja i dobrosusjedski odnosi čine suštinski dio procesa približavanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji. Država je nastavila da aktivno sudjeluje u regionalnim inicijativama, uključujući i Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi, Vijeće regionalne saradnje i Ugovor o energetske zajednici. Bosna i Hercegovina je uspješno završila jednogodišnji mandat kao predsjedavajuća Sporazuma o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi, krajem 2013. Bosna i Hercegovina nastavlja da aktivno podržava koaliciju za Regionalnu komisiju za pomirenje (REKOM) i Igmanske inicijative za regionalno pomirenje.

U decembru, BiH, Crna Gora i Srbija su potpisale protokol o uspostavljanju zajedničkog centra za policijsku saradnju u Trebinju (BiH), koji je i službeno otvoren u martu. BiH, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija, Crna Gora i Srbija su potpisale ugovor o smanjenju cijena roming usluga u javnim mobilnim komunikacijskim mrežama 29. septembra 2014.

BiH je dalje razvila **bilateralne odnose sa drugim državama proširenja i susjednim državama članicama EU**.

U martu je ratifikovan ugovor o saradnji sa *Albanijom* u oblasti veterinarstva. Bilateralni sporazum o međusobnoj zaštiti povjerljivih informacija je potpisan u maju.

U martu je ratifikovan sporazum sa *Bivšom Jugoslavenskom Republikom Makedonijom* o dvostrukom oporezivanju, a također i broj izmjena i dopuna drugih sporazuma.

U decembru je potpisan protokol o saradnji s *Crnom Gorom* u oblasti forenzičkih ispitivanja i vještačenja. U aprilu je potpisan gore navedeni Protokol o saradnji u krivičnom gonjenju počinitelja krivičnih djela ratnih zločina. U maju je iniciran sporazum o bilaterlanjoj granici.

Nastavljeni su dobri odnosi sa *Srbijom*. Novi Premijer Srbije Vučić je prvi put službeno posjetio Sarajevo i usmjerio se na poboljšanje ekonomske i trgovinske saradnje, te i na rješavanje preostalih bilaterlanih pitanja. Bilo je nekoliko međusobnih posjeta na visokom nivou. Rukovodstvo Srbije je zauzelo konstruktivan pristup tokom socioekonomskih protesta u BiH, pozivajući političke predstavnike RS-a da zaustave i smire situaciju. U decembru je, sa svojim provedbenim protokolom ratifikovan + Sporazum o readmisiji osoba čiji je ulazak ili boravak ilegalan. Potrebno je riješiti pitanje obilježavanja granica.

Nema službenih odnosa sa *Kosovom*, pošto Bosna i Hercegovina nije priznala Kosovo kao nezavisnu državu. Ministarstvo vanjskih poslova BiH izdaje kratkoročne vize na osnovu pojedinačnih slučajeva državljanima Kosova samo po pozivu stranih diplomatskih misija i međunarodnih organizacija, koje su akreditovane u BiH, ili iz humanitarnih razloga. Nisu još donešene izmjene i dopune da se normalizira postupak izdavanja vize za sve državljane Kosova. U januaru, Kosovo je uvelo vize za državljane BiH.

Sporazum o saradnji u odbrambenoj industriji i o vojnim obukama je ratifikovan s *Turskom* u decembru. Turski ministar vanjskih poslova je posjetio BiH u februaru, te je i predsjedavajući Predsjedništva BiH Izetbegović posjetio Tursku u maju.

Odnosi s *Hrvatskom* su i dalje dobri. BiH je posjetilo nekoliko zvaničnika iz Hrvatske, uključujući i predsjednika, članove vlade i predstavnike iz parlamenta. U pogledu prevoza robe kroz Neumski koridor, Uprava za indirektno oporezivanje BiH je u oktobru uvela sistematsku carinsku kontrolu nad pošiljkama robe, praćenjem pošiljki i kopiranjem transportne dokumentacije i pored kontrola koje Hrvatska provodi u ime EU na vanjskim granicama EU. Te kontrole predstavljaju smetnju

glatkom protoku uglavnom domaćih proizvoda iz Hrvatske. Obje strane rade na praktičnom rješenju na bilateralnoj osnovi. Daljnji napredak nije postignut u rješavanju otvorenih bilateralnih pitanja, uključujući i pitanja vlasništva i označavanje granice.

Generalno, Bosna i Hercegovina je nastavila svoje aktivno učešće u regionalnoj saradnji i održavanje dobrosusjedskih odnosa. Potrebno je riješiti preostala pitanja granice i imovine sa susjednim zemljama.

3. EKONOMSKI KRITERIJI

U razmatranju ekonomskih događanja u Bosni i Hercegovini, pristup Komisije zasniva se na zaključcima Evropskog vijeća u Kopenhagenu u junu 1993. godine, u kojima se navodi da članstvo u Uniji zahtijeva postojanje funkcionalne tržišne ekonomije i sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama u Uniji.

Potrebno je da praćenje ekonomskih kriterija bude vidljivo u kontekstu veće uloge ekonomske uprave u procesu proširenja, koju je Vijeće za opšte poslove pozdravilo 17. decembra 2013. godine. S tim ciljem, Bosna i Hercegovina je otpočela dijalog na visokom nivou sa Komisijom, državama članicama EU i Evropskom centralnom bankom, zasnovan na njenom Ekonomsko-fiskalnom programu.

Ekonomske strukturne reforme su stavljene u fokus inicijative Pakt za rast, koju je EU pokrenula u maju 2014. godine i kojom su utvrđena ključna pitanja ekonomske politike.

3.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Makroekonomska stabilnost je uglavnom održana, ali oporavak pod uticajem izvoza je još uvijek osjetljiv. Uprkos smanjenju deficita tekućeg računa, vanjski debalans je i dalje visok, što odražava ograničeno proširenje proizvodnje i izvoza, te općenito nizak nivo konkurentnosti. Značajno prisustvo države u privredi, kao i ozbiljne slabosti u poslovnom okruženju, i dalje negativno utiču na razvoj privatnog sektora. U stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora u državi nije ostvaren napredak. U oba entiteta su usvojene određene mjere za poboljšanje održivosti javnih finansija, ali je kvalitet javnih finansija i dalje nizak, a fiskalna disciplina i kontrola rashoda se mora ojačati. Proces privatizacije, koji je u zastoju, te nepovoljan sastav javnih rashoda i dalje značajno podrivaju potencijal za rast privrede. Nezaposlenost je i dalje visoka.

Ekonomska politika

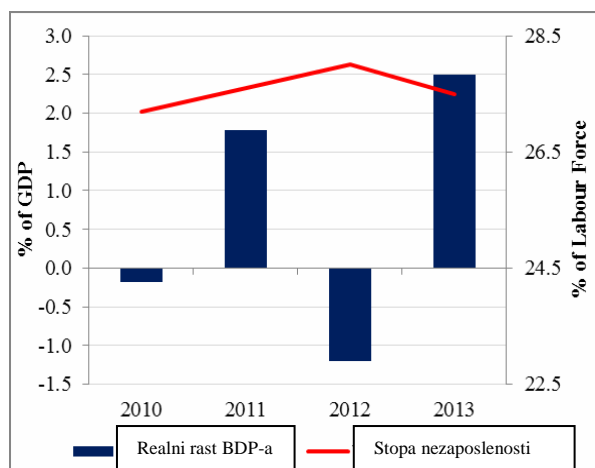
Konsenzus među organima na različitim nivoima vlasti je doveo do sporazuma o srednjoročnoj državnoj fiskalnoj strategiji – usvojeni su globalni okviri za fiskalni balans i politike za periode 2014-2016 i 2015-2017, doduše uz određeno kašnjenje. Postignut je konsenzus i o određenom prilagođavanju akciza, uz više reformskih koraka usmjerenih na poboljšanje fiskalne održivosti. Međutim, još uvijek su potrebni značajni naponi kako bi se nastavilo sa izradom srednjoročne fiskalne strategije, tako da se ojača uloga te strategije kao mehanizma za fiskalnu koordinaciju. U januaru 2014. godine, vlasti su dostavile svoj Ekonomski i fiskalni program (EFP) za period 2014.-2016. Njime se predviđa postepeni ekonomski oporavak zasnovan na jačanju domaće potražnje, ali se i dalje ne govori o prijeko potrebnim strukturnim reformama, naročito poslije 2014. godine, a postoje i nezanemarljivi rizici vezani za njegovu provedbu. U januaru 2014. godine je za Stand-By aranžman (SBA) sa MMF-om dato devetomjesečno produženje u ukupnom iznosu od 153,6 miliona eura. Nakon privremenog zastoja početkom 2014. godine, u junu 2014. je završena kombinovana šesta i sedma revizija SBA. Kako bi se ispunile hitne potrebe za platni bilans države, uzrokovane teškim poplavama u maju 2014. godine, program je u isto vrijeme uvećan za oko 95,7 miliona eura. Očekuje se da će budžetska podrška od Svjetske banke, koja je već jednom odgođena i privremeno obustavljena, biti isplaćena do kraja 2014. godine. Država treba da ubrza napore na fiskalnoj konsolidaciji i poboljšanju sastava i usmjerenosti javne potrošnje, da rješava veliki teret

nekvalitetnih kredita u bankarskom sektoru, da poboljša poslovno okruženje i smanji rigidnost tržišta rada, u skladu sa smjernicama za politike koje je Evropska komisija navela u okviru dijaloga o EFP u junu 2014. godine. **Sveukupno, uprkos određenim malim poboljšanjima, konsenzus o ekonomskoj i fiskalnoj politici je i dalje slab i potrebni su značajni naponi da bi se izvršile već planirane reforme.**

Makroekonomska stabilnost

U 2013. godini je došlo do određenog oporavka privrede, ali oporavak je slab. U 2013. godini je rast proizvodnje dosegao 2,5% i u prvoj polovini 2014. je ubrzao na 2,7%, u poređenju sa padom od 1,2% u 2012. godini.

Slika 1. Rast BDP-a i nezaposlenost

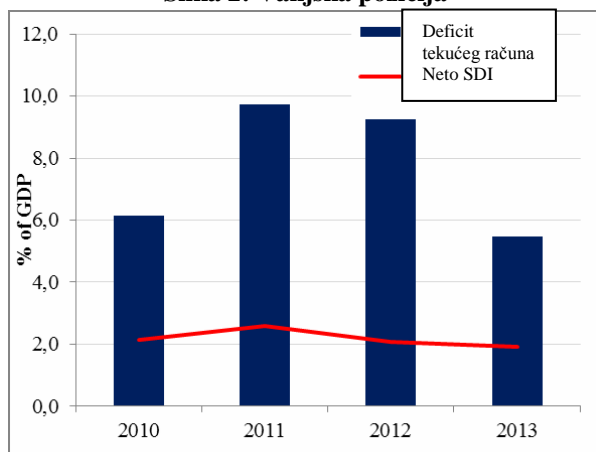

BDP po glavi stanovnika po standardima kupovne moći je u 2013. godini ostao na 29% prosjeka zone EU-28. Neto izvoz je bio glavni pokretač ekonomskog rasta uslijed smanjenja uvoza i stabilnog izvoza. Uprkos skromnom rastu realnih plata i općenito nepromijenjenim doznakama, domaća potražnja u 2013. nije rasla zbog stagnacije privatne potrošnje, koja je proizašla iz sve sporijeg kreditnog rasta i konstantno visoke nezaposlenosti. Istovremeno je u investicijama zabilježen skroman rast, zahvaljujući javnim ulaganjima financiranim iz inostranstva, dok je u privatnim ulaganjima došlo do stagnacije. Znakovi slabosti su očit u 2014. godini.

Dijelom zbog uticaja baze, došlo je do zastoja u rastu u prvih pet mjeseci 2014. godine, ali je poslije toga bilo znakova skromnog oporavka, dok je negativan trend uvoza preokrenut. Teškim proljetnim poplavama je ozbiljno oštećena saobraćajna i energetska infrastruktura, kao i proizvodnja, te se očekuje da će to dovesti do usporenja kratkoročnog rasta BDP-a. **Sveukupno gledano, privreda polako izlazi iz recesije, ali je privredni rast i dalje slab, a kratkoročna perspektiva se pogoršala zbog proljetnih poplava.**

Vanjski debalans je 2013. godini značajno smanjen uslijed stagnacije privatne potrošnje i uvoza, uz solidan izvoz, ali je ponovo počeo da raste u prvoj polovini 2014. godine. Deficit tekućeg računa se skoro upolovio na 5,5% BDP-a u 2013. sa preko 9% BDP-a prethodne dvije godine, što je uglavnom vezano za jako poboljšanje trgovinskog deficita na 30,5% BDP-a sa 33,6%, koliko je iznosio u 2012. godini. Istovremeno je doprinos tekućih transfera, iako u blagom padu u odnosu na prethodne godine, iznosio oko 10% BDP-a.

Slika 2: Vanjska pozicija

Trend smanjenja trgovinskog deficita se u prvih sedam mjeseci 2014. godine preokrenuo, jer je robni izvoz sporije rastao (1% na godišnjem nivou), dok je uvoz robe porastao za nekih 6%. Deficit tekućeg računa je porastao na 6,1 % BDP-a za četiri kvartala do marta 2014. godine. Neto priliv direktnih stranih investicija (SDI), kojim je finansirana samo trećina deficita tekućeg računa, je nastavio trend opadanja i u 2013. one su iznosile skromnih 1,9% BDP-a, uz dodatno smanjenje u prvom kvartalu 2014. godine. Neto devizne rezerve su ravnomjerno rasle tokom 2013. i u prvoj polovini 2014.

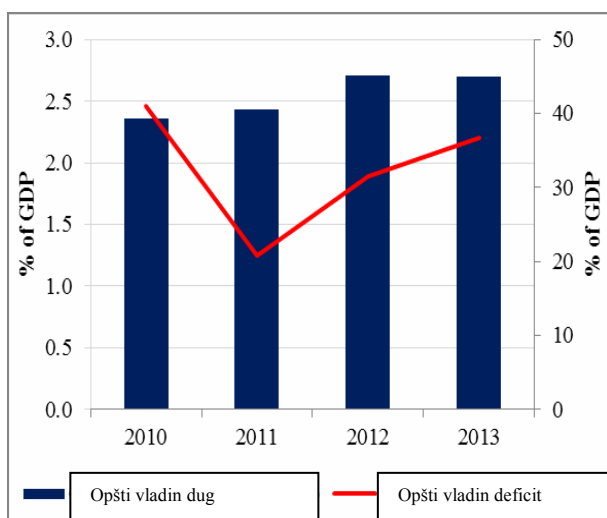
i pokrile izvoz za više od pet mjeseci, dijelom podstaknute finansijskom pomoći u sklopu Stand-by aranžmana sa MMF-om. **Sveukupno gledano, vanjski debalans je smanjen ali je i dalje uzrok ranjivosti, posebno u pogledu potencijalnog negativnog uticaja promjenjivog okruženja na priliv DSI.**

Uslovi na tržištu rada su se u 2013. godini donekle poboljšali, uprkos stalnim nepovoljnim kretanjima u određenim sektorima (npr. građevinarstvo). Bez obzira na mali rast zaposlenosti u proizvodnom sektoru, javni sektor je u 2013. još uvijek zauzimao najveći dio radne snage (27%). Stopa nezaposlenosti (po metodologiji međunarodne organizacije rada) je u 2013. godini pala za pola procentnog boda na 27,5% radne snage, a u 2014. je ostala nepromijenjena. Istovremeno je ionako niska stopa zaposlenosti i aktivnosti populacije uzrasta 15 godina i starije takođe blago smanjena na 31,6% odnosno 43,6%. Strukturni karakter nezaposlenosti je vidljiv kroz visok udio dugoročno nezaposlenih osoba, koje čine oko četiri petine ukupnog broja osoba koje traže posao, dok je nivo nezaposlenosti mladih još uvijek blizu 60%. Značajna razlika između registrovanih podataka o radnoj snazi i onih zasnovanih na anketama ukazuje na postojanje prilično velikog neformalnog tržišta radne snage. **Sveukupno gledano, uslovi na tržištu radne snage su i dalje teški, a strukturne rigidnosti i dalje štete otvaranju radnih mjesta, uključujući i ona za mlade, pa su potrebne hitne mjere za smanjenje prepreka zapošljavanju, poboljšanje fleksibilnosti tržišta rada i povećanje stope učešća.**

Inflacijski pritisak je tokom 2013. godine oslabio, pa je inflacija potrošačkih cijena pala sa 2% u 2012. na -0,2% u 2013. godini. Trend deflacije je počeo u avgustu 2013. i nastavio se u prvoj polovini 2014. godine. U periodu januar-juli 2014. godine potrošačke cijene su smanjene za 1,4%. Monetarna politika Centralne banke nastavlja se u okviru aranžmana Valutnog odbora, kojim je valuta BiH vezana za euro, zbog čega uživa visok nivo pouzdanosti i povjerenja. **Sveukupno gledano, Valutni odbor i dalje dobro funkcioniše, ali slaba domaća potražnja i ustrajna deflacija su sve veći razlozi za zabrinutost.**

Uprkos određenim mjerama fiskalne konsolidacije u 2013. godini, kao što je zamrzavanje plata u javnom sektoru i restriktivna politika zapošljavanja u oba entiteta i na državnom nivou, kao i dodatne mjere uključujući jednokratno smanjenje plata u Republici Srpskoj, deficit vladinog sektora je ostao uglavnom nepromijenjen na 2,2% BDP-a. Konkretno, javni rashodi su u 2013. godini smanjeni za jedan procentni bod, na 45,6% BDP-a, te su u velikoj mjeri vezani za tekuće rashode. Izdvajanja za plate u javnom sektoru još uvijek čine veliki dio rashoda, iako su blago smanjena na 12,5% BDP-a, dok su rashodi za socijalna davanja ostali nepromijenjeni na oko 17% BDP-a. Istovremeno, kapitalni izdaci su blago porasli na 6,8% BDP-a.

Slika 3: Fiskalna kretanja

Konsolidacija rashoda je, uz određeno smanjenje prihoda, u 2013. godini dovela do smanjenja na 43,4% BDP-a, dijelom zbog smanjenja neto indirektnih poreza, naročito zbog visokog povrata PDV-a. U prvoj polovini 2014. se fiskalna situacija ponovo pogoršala uslijed proljetnih poplava i privremenog zastoja u realizaciji Stand-by aranžmana sa MMF-om u kontekstu povećanih potreba za servisiranje duga u 2014. godini, što je dovelo do rebalansa entitetskih budžeta. Konkretno, potrebe za vanrednim finansiranjem u svrhu rješavanja posljedica proljetnih poplava će vjerovatno udvostručiti ciljanu vrijednost konsolidovanog fiskalnog deficita za 2014. godinu na skoro 3% BDP-a. **Sveukupno gledano, fiskalna situacija se u 2013. godini blago popravila, ali se**

početkom 2014. ponovo pogoršala, uslijed konstantno niskog kvaliteta javnih finansija. Potrebni su dodatni napori na rješavanju sastava javne potrošnje.

Čini se da je upravljanje javnim finansijama ojačano u periodu 2013-2014. sa pravovremenim usvajanjem državnog i entitetskih budžeta, mada su globalni okviri za fiskalne politike za period 2014-2016. i 2015-2017. usvojeni uz određeno kašnjenje. Sa ciljem poboljšanja dugoročne održivosti javnih finansija u entitetima, vlada FBiH je u septembru 2013. usvojila strategiju reforme sistema doprinosnih penzija. Novi Zakon o budžetima u Federaciji je stupio na snagu u januaru 2014. godine, a cilj mu je poboljšanje koordinacije sa nižim nivoima vlasti, tj. kantonima i opštinama. Međutim, kvalitet fiskalnog izvještavanja je i dalje nizak, što ometa javni uvid, ispravnu analizu i izradu politika. **Sveukupno gledano, poduzeti su važni koraci ka poboljšanju održivosti fiskalne politike, ali su potrebni značajni dalji napori, naročito sa ciljem jačanja kontrole rashoda i fiskalne discipline.**

Dug vladinog sektora (domaći i vanjski), iako je još uvijek ispod zakonskog limita za entitete, posljednjih nekoliko godina konstantno raste i u 2013. je dosegao 46,2% BDP-a, prema domaćim podacima. To je uglavnom zbog povećanja vanjskih kredita, koji su dosegli 28,2% BDP-a krajem 2013. godine, ali sa povoljnom prosječnom kamatnom stopom od 1,44%. Istovremeno su oba entiteta u 2013. izdavala kratkoročne trezorske zapise i dugoročne državne obveznice, čime su osigurani relativno povoljni uslovi zbog visoke potražnje. Izdavanje vladinih vrijednosnih papira je u prvoj polovini 2014. godine pojačano, uslijed privremenog zastoja programa sa MMF-om i povećanih potreba za refinansiranjem, za koje je procijenjeno da će u 2014. porasti na 4,5% BDP-a. Osim toga, proljetne poplave dodatno opterećuju javne finansije. **Sveukupno gledano, uprkos još uvijek umjerenom nivou, trend rasta javnog duga i povećane potrebe za servisiranju dovode do makrofinansijske osjetljivosti**

Međusobno djelovanje tržišnih snaga

Udio privatnog sektora i dalje čini oko 60% BDP-a, dok je uticaj vlade na ekonomsku aktivnost još uvijek značajan, što se vidi u udjelu BDP-a javnih rashoda i vanbudžetskih rashoda državnih firmi. Uprkos usvajanju strategija za privatizaciju u 2013. i 2014. godini, proces privatizacije u Federaciji i dalje je u zastoju. Nakon neuspješnih pokušaja prodaje 11 preduzeća u 2013. godini, uglavnom sa manjinskim državnim udjelima, početni iznos državnog kapitala za privatizaciju je ostao nepromijenjen, otprilike dvije trećine. U Republici Srpskoj je oko 2/3 preduzeća za koja je planirana privatizacija već prodano i prije krize, dok su neka preduzeća koja su prethodno ponuđena na prodaju morala proglasiti stečaj. Većina cijena je liberalizovana, iako još uvijek postoji određen broj regulisanih cijena (npr. za komunalije). **Sveukupno gledano, proces privatizacije, koji je dugo u zastoju, treba ponovo pokrenuti.**

Ulazak i izlazak sa tržišta

Uprkos određenom poboljšanju u posljednje vrijeme, proces registracije preduzeća i otpočinjanja poslovanja i dalje je vrlo složen i skup. Zbog neusklađenosti postupaka registracije u entitetima, preduzeća se još uvijek moraju registrovati u oba entiteta da bi mogla poslovati u cijeloj državi. Provedba ambiciozne reforme poslovnog okruženja u Republici Srpskoj se nastavila u 2013. i 2014. godini kroz uspostavljanje jednošalterskih sistema za registraciju poslovnih subjekata od decembra 2013. godine, smanjenje broja potrebnih postupaka (sa 11 na pet) i troškova otpočinjanja poslovanja (sa 500-750 na 200 eura). U Federaciji su usvojene izmjene i dopune Zakona o registraciji poslovnih subjekata, Zakona o preduzećima i Zakona o inspekcijama, kako bi se pojednostavio i skratio postupak registracije poslovnih subjekata. Uprkos ubrzanju ekonomske aktivnosti u 2013. godini, broj novoregistrovanih preduzeća je smanjen za 14,1% u odnosu na prethodnu godinu. Spora provedba ugovora, ograničen pristup finansiranju i politička nestabilnost su i dalje najproblematičniji faktori za poslovanje u Bosni i Hercegovini. Nije ostvaren napredak u oblasti olakšavanja izlaska sa tržišta i stečajnih postupaka. **Sveukupno gledano, pojednostavljenje poslovne registracije je nastavljeno, iako sporo, ali još uvijek postoje značajne administrativne**

prepreke razvoju privatnog sektora.

Pravni sistem

Nisu zabilježena značajna poboljšanja po pitanju sistema poslovnog prava u Bosni i Hercegovini, koji je i dalje složen i težak. Provedba zakona je i dalje slaba, zbog slabih institucionalnih kapaciteta za provedbu. Pravosudni sistem i dalje često ne funkcioniše efikasno i naročito teško rješava privredne sporove. Provedba trgovačkih ugovora je i dalje dug proces, koji se sastoji od 37 postupaka i traje u prosjeku 595 dana. Poslovnom okruženju i dalje šteti slaba vladavina prava i nepouzdana provedba ugovorâ. ***Sveukupno gledano, dugi postupci provedbe ugovora i slabosti u vladavini prava i dalje štete poslovnom okruženju.***

Razvoj finansijskog sektora

Bankarski sektor je u 2013. godini i dalje bio dominantan u finansijskom sistemu i zauzimao 84,6% ukupne aktive finansijskog sistema i nekih 84% BDP-a. Broj banka koje rade u BiH se na kraju 2013. godine smanjio na 27 nakon ukidanja licence za jednu banku u junu 2013. Bankarski sektor je još uvijek veoma koncentrisan i u njemu je dominantan strani kapital, koji drži nešto malo manje od 90% od ukupne bankarske aktive. Samo su dvije banke sa većinskim državnim kapitalom, dok su ostale u privatnom vlasništvu.

Bankarski sistem je u 2013. i prvom kvartalu 2014. godine i dalje bio dobro kapitalizovan i likvidan. U drugoj polovini 2014. godine je koeficijent adekvatnosti kapitala blago smanjen na 17,3%, dok je krajem 2013. iznosio 17,8%. U 2013. godini je najveći nivo u programu garantovanih pologa povećan na 25.000 eura sa prethodnih 18.000 eura, uz učešće 26 banaka. Likvidnost sistema se popravila a stopa likvidne aktive u ukupnoj aktivi sa kraja decembra 2013. godine je blago porasla na 26,4%. Međutim, pritisci na finansijsku stabilnost su se donekle povećali. Nastavljen je trend pada stope profitabilnosti bankarskog sektora i ona je od kraja 2013. godine dobila privremeno negativnu vrijednost. Uz to je u drugom kvartalu 2014. godine izloženost banaka kreditnom riziku porasla pošto je stopa nekvalitetnih kredita (NPL) porasla na 15,5% od ukupnih kredita, u poređenju sa vrijednošću od 14,3% prethodne godine, uz mogućnost dodatnog povećanja zbog proljetnih poplava. Zasad se to pogoršanje ublažava povećanjem rezervi za kreditne gubitke.

Iako je kreditni rast i dalje pozitivan, u 2013. godini se značajno smanjio na 2,8%, uglavnom zbog smanjene količine kredita preduzećima. Međutim, u prvoj polovini 2014. godine je bilo znakova oporavka u oblasti kredita preduzećima. Istovremeno su potrošački krediti značajno rasli tokom cijelog perioda i u junu 2014. porasli na godišnjoj osnovi za 6,5%. Obim potencijalnog istiskivanja privatnih ulaganja od strane privatnog sektora bi mogao biti ograničen, s obzirom na relativno nizak udio vladinog sektora u ukupnim kreditima. Važnost pologa kao izvora finansiranja banaka je nastavila rasti kako se rast pologa u junu 2014. godine ubrzao na 7,8%, nakon što je u 2013. iznosio 6,9%. Trend jačeg rasta pologa u sektoru preduzeća je počeo sredinom 2013. i nastavio se u prvoj polovini 2014. godine, povećavajući se u prosjeku za 12,7%, dok je štednja građana porasla za 8,8%. Međutim, usljed ubrzanog kreditnog rasta, omjer kredita i pologa se u junu 2014. blago povećao na 116%. ***Sveukupno gledano, bankarski sektor je i dalje dobro kapitalizovan i likvidan. Međutim, zabrinjava sve veći udio nekvalitetnih kredita.***

Tržište kapitala u Bosni i Hercegovini je još uvijek malo i promet je koncentrisan na nekoliko privatizovanih preduzeća i vladine finansijske instrumente. Ukupna kapitalizacija tržišta dionica je nezatno porasla na 34% BDP-a, uglavnom zahvaljujući državnim obveznicama i mjenicama koje čine oko 75% ukupne kapitalizacije tržišta. U 2013. godini je u sektoru osiguranja u BiH radilo dvadeset pet društava. ***Sveukupno gledajući, finansijsko posredovanje nebankarskog sektora je i dalje površno.***

3.2. Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije

Ljudski i fizički kapital

Informacije i statistički podaci o ljudskom kapitalu su i dalje oskudni. Sveukupni napredak u oblasti obrazovanja je i dalje veoma ograničen, uprkos povećanim stopama upisa u visokom obrazovanju. Reforma obrazovanja, dogovorena 2012. godine, je još uvijek nedjelotvorna, iako je ostvaren određeni napredak u oblasti akreditacije ustanova visokog obrazovanja. Moguće je da značajan broj nezaposlenih sa univerzitetskim obrazovanjem odražava neefikasnost sistema visokog obrazovanja. Nezaposlenost među mladima (starost 15-24 godine) je blizu 60% i najgora je među svim starosnim grupama. Međutim, potrebne reforme radnog zakonodavstva kojim bi se povećala fleksibilnost tržišta rada još uvijek nisu provedene, a postojeći programi na tržištu rada nisu djelotvorni u rješavanju dugoročne nezaposlenosti i nezaposlenosti mladih. ***Sveukupno gledano, potrebni su značajni naponi na poboljšanju kvaliteta i efikasnosti sistema obrazovanja i podršci pravilnom funkcionisanju tržišta rada.***

Nepovoljno poslovno okruženje i nizak udio javnih kapitalnih izdataka u posljednjih nekoliko godina otežavaju poboljšanje fizičke infrastrukture. Poplavama u maju 2014. su oštećeni veliki dijelovi infrastrukture u državi, a potrebe za obnovom su preveliko opterećenje za ionako mali budžet za javne kapitalne izdatke. Međutim, udio investicija u BDP-u u 2013. godini, koji je uglavnom ostao nepromijenjen sa relativno skromnom vrijednošću od 17,8% BDP-a, vjerovatno će porasti uslijed međunarodne pomoći za obnovu nakon poplava. Zbog zastoja u procesu privatizacije i nepovoljnog poslovnog okruženja, neto priliv SDI je u 2013. godini nastavio trend opadanja i dosegao 1,9% BDP-a. Investicije su bile usmjerene u sektor energetike i infrastrukturne projekte. Ulaganja u sektor energetike su uglavnom bila usmjerena na hidro- i termo-elektreane, dok su se ulaganja u infrastrukturu uglavnom odnosila na radove na izgradnji panevropskog koridora Vc, ali uz spor napredak. Ukupno, iznos SDI je do kraja 2013. godine dosegao 5,9 mlrd. eura ili 44% BDP-a. ***Sveukupno gledano, postoji potreba za otvaranjem fiskalnog prostora za javna ulaganja kojim bi se poticao rast i za poboljšanjem poslovnog okruženja kako bi se privukla privatna ulaganja, a naročito SDI. I jedno i drugo je ključno za poboljšanje nedovoljno razvijene infrastrukture, koja je dodatno oštećena poplavama.***

Struktura sektora i preduzeća

U razdvajanju elektroenergetskih mreža je ostvaren ograničen napredak, kao i u konkurentnosti tržišta telekomunikacija. Tri postojeća operatera i dalje djeluju u svojim geografskim područjima kao operateri sa de facto monopolom nad fiksnom telefonijom. U 2013. godini je nastavljen trend rasta broja novoregistrovanih učesnika na tržištu internet usluga i mrežnih operatera. Stopa pristupa korisnika internetu je na kraju 2013. godine dosegla 65,4%, dok je stopa širokopojasnog pristupa internetu neznatno porasla i još uvijek je relativno niska, 13,5%. ***Sveukupno gledano, u liberalizaciji mrežnih industrija je postignut ograničen napredak.***

Prema Statističkom poslovnom registru sa kraja jula 2014. godine, samo 56,7% preduzeća je još uvijek aktivno. Većina (75,1%) su mikro-preduzeća sa manje od 10 zaposlenih koja rade u sektoru veleprodaje i maloprodaje. U privredi i dalje dominira sektor usluga, koji je u 2013. iznosio oko 62% bruto dodane vrijednosti (BDV), a nakon njega dolazi industrija (20%) i poljoprivreda (8,1%). Doprinos građevinskog sektora BDV-u je dodatno smanjen na 4,6%, dok je tradicionalni udio javne uprave, obrazovanja i zdravstva ostao uglavnom nepromijenjen, na 18,8%. Neformalni sektor usljed slabe provedbe zakona i nedovoljne borbe protiv korupcije predstavlja veliku prepreku industrijskom razvoju i stvara značajne rizike i troškove za ukupnu privredu. ***Ukupno gledano, nije bilo velikih promjena u strukturi privrede i još uvijek postoji potreba da se riješi neformalni sektor.***

Uticaj države na konkurentnost

U smanjenju uticaja države na privredu nije postignut veliki napredak. Osim toga, nisu poduzete skoro nikakve mjere na smanjivanju parafiskalnih nameta, čime se dodatno koči razvoj privatnog sektora. U 2013. godini su direktne budžetske subvencije za industriju i poljoprivredu smanjene na

oko 1% BDP-a, uglavnom zbog napora na konsolidaciji tokom godine. Kao i prethodnih godina, entitetske vlade su pružile kreditne garancije vrijedne 6,3% BDP-a za više preduzeća u sektoru infrastrukture. Vijeće za državnu pomoć tek treba da postane potpuno operativno, a preostaje da se riješi pitanje njegovog finansiranja. Bosna i Hercegovina treba da poboljša konsolidovano izvještavanje o popisu državne pomoći i riješi pitanje transparentnosti cjelokupne direktno dodijeljene državne pomoći. *Sveukupno gledano, državna pomoć je i dalje značajna, a državni monopoli i dalje crpe javne resurse.*

Ekonomska integracija sa EU

Otvorenost privrede, mjerena kao zbir ukupnog uvoza i izvoza robe i usluga, u 2013. je neznatno opala na 80% BDP-a, u poređenju sa 81% iz 2012. godine, uglavnom zbog smanjenja uvoza, iako je izvoz blago povećan, na 30% BDP-a. Pokrivenost uvoza izvozom je porasla na 58,7% sa 54,5%, koliko je iznosila u 2012. godini. EU je i dalje glavni trgovinski partner Bosne i Hercegovine. Njeno učešće je ulaskom Hrvatske u EU, 1. jula 2013. godine, dodatno povećano. U skladu s tim, udio izvoza u EU je porastao na 73,5%, dok je uvoz iz EU blago smanjen, na 60% od ukupnog uvoza. Najvažniji trgovinski partneri u EU su Njemačka i Hrvatska, iako neispunjena obaveza usvajanja standarda kvaliteta nakon ulaska Hrvatske u EU predstavlja pritisak na uvoz i izvoz u Hrvatsku. Zemlje članice CEFTA-e su i dalje po važnosti drugi trgovinski partner i na njih otpada nekih 16% izvoza robe i 11% uvoza robe. *Sveukupno, nivo trgovinske povezanosti sa EU, koji je i bio visok, uglavnom je ostao nepromijenjen.*

4. EVROPSKI STANDARDI

U ovom dijelu se razmatra sposobnost Bosne i Hercegovine da postepeno približi *acquisu* svoje zakonodavstvo i politike u vezi sa unutarnjim tržištem, sektorskim politikama i pravdom, slobodom i sigurnošću, u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Ono takođe sadrži analizu administrativnih kapaciteta Bosne i Hercegovine. U svakom sektoru, ocjena Komisije pokriva napredak postignut u toku izvještajnog perioda, te sumira ukupni napredak države u pripremama.

4.1. Unutrašnje tržište

4.1.1. Slobodno kretanje roba

U oblasti **standardizacije**, Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine (BAS) je usvojio 81,4 % evropskih standarda (EN) potrebnih za članstvo u Evropskom odboru za standardizaciju (CEN) i Evropskom odboru za standardizaciju u elektrotehnici (CENELEC). BAS je usvojio 1 862 evropskih standarda (EN) kao nacionalne standarde, čime je ukupni broj EN standarda dostigao 16 705. Formirana su dva nova tehnička komiteta, BAS/TK 55 (za društvenu odgovornost) i BAS/TK 58 (za eurokodove), pa ih sada ukupno ima 51. BAS aktivno radi na podizanju nivoa javne svijesti o važnosti standardizacije i poboljšanja tehničke sposobnosti osoblja BAS-a. Nije ukinut nijedan kontradiktorni obavezni standard bivše Jugoslavije.

Što se tiče **ocjenjivanja usklađenosti**, Republika Srpska posebno razvija svoje zakonodavstvo. Federacija i Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine i dalje primjenjuju državno zakonodavstvo o ocjenjivanju usklađenosti BiH.

Što se tiče **akreditacije**, Institut za akreditaciju Bosne i Hercegovine (BATA) je izdao akreditacije za ukupno 62 tijela za ocjenjivanje usklađenosti. Predstavnici BATA-e su redovno učestvovali u radu evropskih i međunarodnih organizacija za akreditaciju, a njegovo osoblje je nadograđivalo svoju stručnost kroz specijalizovane obuke. Zakon o akreditaciji je potrebno izmijeniti, kako bi bio usklađen sa *acquisem*. Potrebno je osigurati ulogu akreditacije u ovlašćivanju tijela za ocjenjivanje usklađenosti na državnom i entitetskom nivou.

U oblasti **mjeriteljstva**, predstavnici Instituta za mjeriteljstvo Bosne i Hercegovine (IMBiH) su učestvovali u radu tehničkih komiteta za mjeriteljstvo (EURAMET, WELMEC, BIPM, IOML, COOMET i GULFMET). IMBiH je učestvovao i u 28 međupoređenja. Laboratorija za plemenite metale (državna referentna laboratorija odgovorna za kontrolu kvaliteta predmeta izrađenih od plemenitih metala) je akreditovana prema standardu BAS EN ISO/IEC 17025:2006 za testne laboratorije. INBiH je proglasio nacionalni standard u oblasti mase, koji služi kao osnova za određivanje vrijednosti svih drugih standardnih mjernih jedinica za masu. IMBiH je obavio četvrtu godišnju provjeru svog sistema za upravljanje kvalitetom. Osooblje IMBiH je unaprijedilo svoju stručnost učešćem u evropskim programima razvoja i saradnjom sa institutima za mjeriteljstvo u EU. Tek treba da se usvoje strategija razvoja mjeriteljskog sistema i novi Zakon o mjeriteljstvu, koji će objediniti postojeći zakonski okvir i stvoriti temelj za provedbu *acquisa*. Potrebno je dodatno poboljšanje saradnje i koordinacije između IMBiH i entitetskih instituta za mjeriteljstvo.

U oblasti **nadzora nad tržištem**, Agencija za nadzor nad tržištem i inspeksijski organi entiteta i Brčko Distrikta BiH su pokrenuli, realizovali i koordinisali aktivnosti proaktivnog i reaktivnog nadzora nad tržištem. Ukupno 15 projekata je realizovano u sklopu proaktivnog nadzora, a u reaktivnom nadzoru su pokrenuta 33 predmeta. Izvršene su 233 inspeksijske kontrole, nakon kojih je sa tržišta povučeno 4 612 opasnih proizvoda, a 2 935 opasnih proizvoda je uništeno.

Poslovni subjekti su po nalogu inspekcija uskladili 208 636 proizvoda sa sigurnosnim zahtjevima. Agencija je izvršila osam obuka za inspektore iz entiteta i Brčko Distrikta. Koordinacija i saradnja između Agencije i inspekcija u entitetima i Brčko Distriktu je nastavljena kroz redovan rad Koordinacijskog odbora. Agencija je objavila 48 obavještenja sa opisima rizika za potrošače i 49 sedmičnih RAPEX notifikacija o opasnim proizvodima nađenim na tržištu EU. Objavila je brošure iz mnogih ključnih oblasti kako bi obavijestila javnost o opasnim proizvodima na tržištu. Agencija je usvojila i komunikacijsku strategiju za period 2014-2016.

Sistem nadzora nad tržištem je i dalje u velikoj mjeri zasnovan na obaveznim standardima i predtržišnoj kontroli. Tek treba da se ostvari puna usklađenost zakonodavstva o nadzoru nad tržištem sa *acquisem*, a saradnja između agencije i inspekcija entiteta i Brčko Distrikta treba da se poboljša.

Iako je zakonodavstvo *Novog i globalnog pristupa* o proizvodima uređeno na državnom nivou, Republika Srpska usvaja svoje zakonodavstvo (odvojeno od države, Federacije i Brčko Distrikta). Podjela odgovornosti za usklađivanje sa *acquisem* "starog pristupa" se treba razjasniti.

Izveštaj o izvršenju državnog programa **zaštite potrošača** za 2013. i državnog programa zaštite potrošača za 2014. godinu tek treba da se usvoji.

Ured Ombudsmana za zaštitu potrošača je i dalje u potpunosti kadrovski popunjen. U 2013. Ombudsman je riješio 255 slučajeva. Ombudsman je dao 10 stručnih mišljenja, 588 pravnih savjeta i odgovorio na 950 zahtjeva za informacije. Ombudsman je izdao preporuke i smjernice u sektorima komunalne elektroenergetike, grijanja i vodosnabdijevanja.

Sveukupno gledano, bilo je ograničenog napretka u oblasti slobode kretanja robe, u oblasti standardizacije, akreditacije i mjeriteljstva, te zaštite potrošača. Usklađivanje zakona i izgradnja srodnih kapaciteta su i dalje prioritet, kao i koordinacija između relevantnih institucija i ukidanje konfliktnog zakonodavstva. Treba poduzeti velike korake kako bi se postigao potpuno funkcionalan jedinstveni ekonomski prostor.

4.1.2. Kretanje osoba, usluga i pravo poslovnog nastana

Kretanje osoba i pokretljivost radne snage u državi i dalje zabrinjava. Sporazum između Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Vlade Republike Slovenije o zapošljavanju građana i Protokol o primjeni ovog sporazuma su omogućili izdavanje 661 radne dozvole i objavljivanje 624 oglasa za 1 456 radnih mjesta u 2013. godini. Odlukom o određivanju godišnje kvote radnih dozvola za strance u Bosni i Hercegovini za 2014. godini utvrđena je godišnja kvota od 1 949 radnih dozvola,

od čega se 950 odnosi na Federaciju Bosne i Hercegovine, 800 na Republiku Srpsku i 199 na Brčko Distrikt. Od ovih godišnjih kvota, 679 radnih dozvola se odnosi na nove poslove za strance u Bosni i Hercegovini. (pogledati 4.1.8. – *Zapošljavanje i socijalna politika, politika javnog zdravstva*)

Što se tiče **slobode pružanja usluga**, pripreme za usklađivanje sa Direktivom o uslugama još uvijek nisu počele. Traži se provedba *acquisa* o priznavanju kvalifikacija, ali tu provedbu podriva nedovoljna usklađenost između entiteta i državnog nivoa.

U oblasti *poštanskih usluga*, Agencija za poštanske usluge Bosne i Hercegovine je izdala dozvole za ukupno 16 pružalaca poštanskih usluga. Od njih su tri javna, a 13 privatnih. Ne postoji državna strategija za poštanske usluge, a tek treba da se usvoji državni zakon o poštanskim uslugama, sa ciljem daljnjeg usklađivanja sa *acquisem* i osiguravanja dosljednosti regulatornog okvira među entitetima. Nedovoljna usklađenost između entiteta i državnog nivoa o opsegu univerzalnih i rezervisanih usluga i dalje podriva pravnu sigurnost. Administrativni kapaciteti na državnom nivou su i dalje slabi.

Što se tiče **finansijskih usluga**, oba entiteta su u procesu izrada novog zakonodavstva o bankama. Obje entitetske agencije za bankarstvo su donijele brojne odluke vezane za minimalne standarde za to kako banke upravljaju kapitalom, naknade za članove nadzornih i upravnih odbora, standarde izvještavanja i uslove za vršenje platnih transakcija u inostranstvu. Agencije za bankarstvo redovno vrše stres testove i na osnovu njih je za pet od 27 banaka utvrđeno da trenutno nemaju dovoljno kapitala. Proces rekapitalizacije je u toku. Zbog velikog gubitka u jednoj komercijalnoj banci, u 2013. godini je sektor bankarstva imao negativan finansijski rezultat od 380 miliona KM.

U Federaciji je parlament u martu 2014. godine usvojio zakonodavstvo o zaštiti korisnika finansijskih usluga. Uprkos postojanju pravnog okvira, u Federaciji još uvijek ne radi Ombudsmen za finansijske usluge.

U oblasti *usluga osiguranja*, Agencija za osiguranje je ojačala svoju koordinatorsku ulogu u pripremi nacrtu zakonodavstva u entitetima, a uveden je i sistem za razmjenu nacrtu podzakonskih akata vezanih za zaštitne fondove.

Još uvijek je potrebno ojačati i pojasniti regulatorne i izvršne ovlasti Agencije za osiguranje. Federalni Predstavnički dom je u martu 2014. godine usvojio nacrt zakona o osiguranju.

U oba entiteta su pripremljeni nacrti zakonodavstva u oblasti osiguranja motornih vozila. Republika Srpska je u decembru 2013. godine usvojila tri podzakonska akta u oblasti osiguranja od autoodgovornosti.

U entitetima su usvojeni propisi kojima se utvrđuju uslovi za rad osiguravajućih društava i brokerskih firmi, da bi se poboljšala zaštita korisnika. U Federaciji je usvojen pravilnik o uslovima za investicije osiguravajućih društava i odluke o glasanju i privremenom finansiranju fonda za zaštitu. Republika Srpska je usvojila odluku o uslovima za korištenje sredstava za pokrivanje tehničkih rezervi osiguravajućih društava. U Federaciji se izmjene i dopune zakonodavstva o osiguravajućim društvima i o posrednicima nalaze u parlamentarnoj proceduri kako bi se uskladilo zakonodavstvo među entitetima.

Rad osiguravajućih društava u entitetima se poboljšao. Sveukupno gledano, tržište osiguranja je stabilno, a rast premija za životno osiguranje je nastavljen, što ukazuje na diverzifikaciju portfolia u korist životnog osiguranja, prvenstveno u Republici Srpskoj.

Što se tiče *tržišta kapitala*, u Federaciji je pripremljen nacrt Zakona o preuzimanju dioničkih društava, kako bi bio usklađen sa Direktivom o ponudama za preuzimanje, dok je u Republici Srpskoj izrađen nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o investicijskim fondovima, kako bi se uskladio sa Direktivom o preduzećima za kolektivno ulaganje u prenosive vrijednosne papire – investicijskim fondovima.

U oblasti **prava privrednih društava**, u Federaciji je izmijenjen i dopunjen Zakon o privrednim društvima kako bi se omogućilo otvaranje podružnica domaćih i stranih preduzeća. Novi zakon o privrednim društvima je izrađen i upućen u parlamentarnu proceduru, ali još nije usvojen. Zakonodavstvo o korporativnom računovodstvu i reviziji je uglavnom usklađeno sa *acquisem* (ali još nije u potpunosti u skladu sa najnovijim zakonodavstvom EU) i skoro u potpunosti usklađeno između entiteta. U novembru 2013. je formirana Revizorska komora Federacije kao stručna organizacija za Revizorska društva i revizore. Formiran je i Odbor za javnu kontrolu, koji nadzire Revizorsku komoru.

Sveukupno, država je ostvarila veoma ograničen napredak u pogledu kretanja osoba, usluga i prava poslovnog nastana. Tek treba da se usvoje državna strategija za poštanske usluge i državni zakon o poštanskim uslugama. Započete su pripreme za jačanje koordinacije u cijeloj državi u usklađivanju zakonodavstva o osiguranju i nadzoru nad osiguranjem. Poduzete su određene mjere sa ciljem standardizovanja uslova za rad osiguravajućih društava. Tek treba da se radi na usklađivanju sa *acquisem* i sa Direktivom o solventnosti II u cijeloj zemlji.

4.1.3. Slobodno kretanje kapitala

Što se tiče **kretanja kapitala**, Bosna i Hercegovina je i dalje relativno liberalna po pitanju priliva kapitala. Pravni okvir tek treba uskladiti sa *acquisem*. U oba entiteta postoje pravna ograničenja u pogledu iznosa koji nerezidenti mogu prenijeti bez birokratskih opterećenja. Što se tiče stranih investicija, nedostaje koordinacije na nivou države u pogledu formulisanja i provođenja regulatorne reforme pravnih propisa. Tržišta kapitala i dalje trpe zbog komplikovanih ekonomskih uvjeta i funkcionišu na relativno niskim nivoima. Tržište vrijednosnim papirima predstavlja glavnu pokretačku polugu razvoja otkako je u oba entiteta povećana razmjena sredstava putem domaćih tržišta kapitala. Stvaranje jedinstvenog ekonomskog prostora bi učinilo zemlju znatno privlačnijom za strane investitore. I dalje se primjenjuju ograničenja na direktne strane investicije i to u sektoru medija gdje je i dalje na snazi ograničenje od 49% na strani kapital.

Bosna i Hercegovina u okviru svoje centralne banke ima moderan **platni sistem** za žiro-kliring i bruto poravnanjâ u realnom vremenu, koji dobro funkcioniše. U 2013. godini vrijednost transakcija u ove dvije kategorije ja opala za 6% u poređenju sa 2012., iako je neznatno povećan broj transakcija.

U pogledu **borbe protiv pranja novca**, u 2014. je usvojen Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, ali je potrebno usvojiti izmjene i dopune Krivičnog zakona koji regulišu zločine u vezi s pranjem novca i finansiranja terorizma, kako bi se zakon uskladio sa međunarodnim standardima. Strateški okvir i akcioni plan iz ove oblasti su prestali važiti 2013.; nisu preduzete aktivnosti na definisanju novih dokumenata.

BiH i dalje provodi postupke Moneyval-a za unaprjeđenje usklađenosti. Moneyval je u septembru izdao saopćenje za javnost u kojem poziva sve države i teritorije u kojima je Moneyval radio procjenu, kao i druge zemlje da savjetuju svoje finansijske institucije da primjene pojačane mjere temeljite identifikacije transakcija sa osobama i finansijskim institucijama iz ili u Bosni i Hercegovini i na taj način se suoče s rizicima od aktivnosti pranja novca i finansiranja terorizma.

Povećan je broj prijavljenih transakcija i sumnjivih transakcija. U 2013. Finansijsko-obavještajni odjel (FOO) Državne agencije za istrage i zaštitu je primio 350 000 prijava o transakcijama (300 000 u 2012.); zabilježene su 193 prijave sumnjivih transakcija (148 u 2012.). Većinu prijava podnio je bankarski sektor. Notari, advokati, računovođe i druge profesije su obavezne prijavljivati isključivo sumnjive transakcije. FOO je trenutno obustavio transakcije u četiri slučaja sa ukupnim iznosom od blizu 1,5 miliona eura (*vidi također 4.3.2 -Pranje novca*)

Sveukupno gledano, nije bilo napretka u oblasti slobode kretanja kapitala. Napredak u pripremama

u oblasti slobode kretanja kapitala je i dalje umjeren. Potrebno je raditi na daljnjem usklađivanju sa *acquisem*, osigurati usklađivanje na nivou cijele zemlje i raditi na stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora.

4.1.4. Carine i porezi

Vijeće ministara BiH je u julu 2013. usvojilo novi Zakon o **carinskoj** politici i podzakonske akte. Usvajanje ovih propisa je prvi korak u nizu aktivnosti na unaprjeđenju stanja u ovoj oblasti, poput aktivnosti u pogledu uvođenja statusa autorizovanog privrednog subjekta, provedbe NCTS-a (New computerized transit system) - novog kompjuterizovanog sistema provoza i dodatnog unaprjeđenja pojednostavljenih carinskih postupaka.

Započeta je primjena pojedinih pojednostavljenih carinskih postupaka, poput lokalnog carinjenja i koriste ih brojni privredni subjekti kako bi ubrzali carinjenje pri uvozu i izvozu.

Bosna i Hercegovina je u maju ratifikovala Regionalnu konvenciju o Pan-Euro-Mediterranskim povlaštenim pravilima porijekla. BiH ima status posmatrača u Konvenciji o zajedničkom tranzitu i počela je s pripremama za novi kompjuterizovani sistem tranzita.

Carinska tarifa je ažurirana u skladu sa Kombinovanom nomenklaturom EU iz 2014.

Uprava za indirektno oporezivanje BiH je počela provoditi "Asycuda World", tj. novi sistem obrade carinskih deklaracija od kojeg se očekuje da će poboljšati, pojednostaviti i ubrzati postupak carinjenja.

Što se tiče **oporezivanja**, izmijenjen je Pravilnik o porezu na dodanu vrijednost kako bi omogućio povrat poreza na dodanu vrijednost poreskim obveznicima koji nemaju poslovni nastan u BiH. U funkciji je nova informatička aplikacija koja će podržati ovaj postupak. UIO uz pomoć twinning savjetnika radi na izradi web informatičke aplikacije/portala u svrhu podnošenja zahtjeva za povrat PDV-a.

Vlada je u pogledu akciza usvojila plan oporezivanja malih pivara koji nije u skladu sa *acquisem* jer je diskriminatoran prema uvozu piva. Vlada je također povećala poreze na cigarete. Izmijenjen je i dopunjen Zakon o akcizama kojim se uvode povećane stope akciza na fino rezani duhan i koje su na snagu stupile 1. avgusta.

Uvedene su izmjene i dopune Zakona o postupku indirektnog oporezivanja koje će Upravi za indirektno oporezivanje omogućiti da razmjenjuje podatke sa Agencijom za statistiku BiH i da objavljuje spisak najvećih poreskih dužnika.

Uspostavljen je poseban tim koji će intenzivirati borbu protiv utaje poreza. Tim će zajedno sa Posebnim odjelom za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju u sklopu Tužilaštva Bosne i Hercegovine raditi na otkrivanju i procesuiranju poreskog kriminala.

Vlade FBiH i RS-a su izradile nove zakone kojima će uskladiti svoje sisteme poreza na dobit.

Operativni i administrativni kapacitet UIO-a se poboljšavaju sporije nego je to planirano, jer pojedini ključni odjeli poput odjela za upravljanje rizikom i odjela za internu reviziju još nisu kadrovski popunjeni. S druge strane, nova jedinica za obuku je postala operativna, uvedena je strategija obuke a radi se na unaprjeđenju interne obuke za zvaničnike carinskih i poreskih organa.

Sveukupno gledano, zabilježeni su pozitivni pomaci u carinskom zakonodavstvu kao i u operativnom kapacitetu UIO-a.

4.1.5. Konkurencija

U oblasti borbe **protiv trustova i spajanja**, Zakon o konkurenciji treba potpuno uskladiti sa

acquisem. Aktivnosti Konkurencijskog vijeća BiH bile su usmjerene na spajanja i zloupotrebe dominantnog položaja na tržištu. Vijeće je izdalo 23 odluke o anti-trustovima, 20 odluka o spajanjima i 24 ekspertska mišljenja. Konkurencijsko vijeće je izreklo novčane kazne u ukupnom iznosu od oko 580 000 eura kompanijama koje su prekršile pravila konkurencije. Čini se da je administrativni kapacitet Vijeća od ukupno 26 uposlenih nedovoljan da proaktivno obavlja dodijeljene zadatke, naročito imajući u vidu da je broj predmeta koji dolazi pred Vijeće u značajnom porastu. Potrebna je dodatna obuka za zaposlenike Vijeća kako bi se povećali istražni kapaciteti.

U pogledu **državne pomoći** uspostavljeno je Vijeće za državnu pomoć i imenovan je rukovodilac Sekretarijata. Vijeće broji osam članova i do sada je održalo 15 sjednica, uglavnom o tehničkim i organizacionim pitanjima. Vijeće ministara BiH je usvojilo Godišnji izvještaj o državnoj pomoći za 2011. i 2012. Podzakonski akt o kriterijima za provjeru usklađenosti državne pomoći je trenutno u proceduri usvajanja na svim nivoima (na entitetskom nivou je usvojen dok u Brčko distriktu i na državnom nivou čeka na usvajanje); na državnom i entitetskom nivou je usvojen podzakonski akt o postupcima i obrascima za podnošenje obavještenja o državnoj pomoći. Kako bi zakonodavstvo iz oblasti državne pomoći Bosne i Hercegovine bilo u potpunosti usklađeno sa *acquisem* bit će potrebno izmijeniti oba podzakonska akta, tj. podzakonski akt o kriterijima za provjeru usklađenosti državne pomoći, te podzakonski akt o postupcima i obrascima za podnošenje obavještenja o državnoj pomoći. Finansiranje rada Vijeća i Sekretarijata predstavlja izazov obzirom da Republika Srpska nije učestvovala u ukupnom doprinosu. Sekretarijat još nije u potpunosti operativan. Završen je popis programa državne pomoći koji su odobreni prije osnivanja Vijeća za državnu pomoć. Programi pomoći još uvijek nisu usklađeni sa pravilima konkurencije EU. Još uvijek nije osigurana transparentnost cjelokupne državne pomoći koja se dodjeljuje u državi.

Sveukupno gledano, u oblasti konkurencije je ostvaren određeni napredak. Potrebno je poduzeti dodatne napore da bi se poboljšali postojeći propisi za borbu protiv trustova i povećali administrativni kapaciteti Konkurencijskog vijeća. U skladu sa Privremenim sporazumom, BiH mora u potpunosti provesti propise o državnoj pomoći i izgraditi institucionalni okvir za djelotvornu kontrolu cjelokupne državne pomoći koja se dodjeljuje u državi. Pripreme u ovoj oblasti su i dalje u početnoj fazi.

4.1.6. Javne nabavke

U oblasti javnih nabavki, 28. aprila 2014. godine usvojen je novi zakon čiji cilj je da preuzme direktive EU 2004/17 i 2004/18, koji će stupiti na snagu 1. decembra 2014. Ranijim izmjenama i dopunama ovog zakona predviđeno je uspostavljanje podružnica Ureda za razmatranje žalbi u Banjaluci i Mostaru što se još nije desilo. U junu 2014. imenovani su novi članovi Ureda za razmatranje žalbi u Sarajevu. Ubrzane su pripreme za ponovno pokretanje prakse objavljivanja odluka Ureda za razmatranje žalbi na internetu.

Bosna i Hercegovina nije poduzela mjere kako bi osigurala konkurentne i transparentne postupke ili nezavisne provjere propisane *acquisem* u oblasti javno-privatnog partnerstva. Isto važi i za koncesije za usluge i radove. Pravna uređenost sistema koncesija je i dalje rascjepkana, dok administrativnoj strukturi za upravljanje koncesijama nedostaju formalni kanali za suradnju. To dovodi do pravne nesigurnosti, visokih administrativnih troškova i podijeljenosti jedinstvenog ekonomskog prostora.

Sveukupno gledano, zabilježen je određeni napredak u oblasti javne nabavke, iako veoma spor. Neophodna je provedba novog Zakona o javnim nabavkama kao i usvajanje podzakonskih akata, a i dalje je potrebno uskladiti zakonodavstvo o koncesijama sa *acquisem*. Potrebno je rad nadležnih institucija učiniti transparentnijim, unaprijediti unutrašnje poslove i ojačati kapacitet ugovornih organa širom zemlje.

4.1.7. Pravo intelektualnog vlasništva

Zabilježena su dodatna poboljšanja u radu Instituta za intelektualno vlasništvo. I dalje se provodi intenzivna obuka osoblja. Institut je objavio dva izdanja svog službenog glasnika i nastavio podizati svijest o značaju prava intelektualnog vlasništva. Unaprijeđen je informatički sistem.

U pogledu **autorskih i srodnih prava**, 28 autorskih djela i srodnih prava je zavedeno u evidenciji Instituta, a izdate su i potvrde o depozitu i registraciji.

U oblasti prava **industrijskog vlasništva**, Međunarodna konvencija o zaštiti novih sorti bilja (UPOV Konvencija) i Konvencija o evropskom patentu još nisu ratifikovane. Institut za intelektualno vlasništvo primio je 36 nacionalnih prijave patenta i 160 zahtjeva za proširenje evropskih patenata, te obradio 212 prijave, uključujući i neke iz prethodnih godina. U pogledu žigova, Institut je primio 472 zahtjeva i obradio 547 zahtjeva, uključujući i neke iz prethodnih godina. Institut je primio 14 zahtjeva za industrijski dizajn, te izdao 21 odluku o odobravanju industrijskog dizajna. Zaprimita su četiri zahtjeva za zaštitu geografskih oznaka. Komisija za žalbe Instituta je primila sedam novih žalbi i okončala devet žalbenih postupaka.

Vežano za **provedbu**, nosioci prava intelektualnog vlasništva podnijeli su 41 zahtjev za provedbu carinskih mjera za zaštitu prava nosioca žiga. Izdata su rješenja za 39 zahtjeva kojim su odobrene carinske mjere u skladu sa odredbama Zakona o žigu, dok su dva zahtjeva odbijena. Izdato je ukupno 17 odluka o privremenoj zapljeni robe. Nastavljena je obuka osoblja Uprave za indirektno oporezivanje. Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) i entitetski inspektorati su intenzivirali svoj rad u pogledu prava intelektualnog vlasništva. Od marta 2013. do januara 2014. SIPA je zaplijenila krivotvorenu robu čija je vrijednost procijenjena na oko 125.000 eura. SIPA je nadležnom tužilaštvu podnijela 26 izvještaja o kriminalnim aktivnostima.

Entitetski tržišni inspektori su nastavili s provedbom inspeksijskih kontrola vezanih za zaštitu prava intelektualnog vlasništva u skladu sa svojim godišnjim planom. Tržišni inspektori Republike Srpske obavili su 79 inspeksijskih kontrola vezanih za zaštitu prava intelektualnog vlasništva, od čega je 67 redovnih i 12 vanrednih kontrola. U 30 slučajeva utvrđene su nepravilnosti, a u 21 slučaju poslovnim subjektima su izdata rješenja kojima se nalaže da otklone te nepravilnosti. U jednom slučaju je zaplijenjena roba, dok su u četiri slučaja izrečene mjere zabrane. Izdato je pet prekršajnih naloga ukupne vrijednosti 6.000 eura, a podnesene su tri prekršajne prijave. Tržišni inspektori FBiH su obavili 31 inspeksijsku kontrolu vezanu za zaštitu autorskih i srodnih prava (softverske licence i emitovanje muzike u restoranima i kafićima). Izdato je šest prekršajnih naloga ukupne vrijednosti od 6.000 eura. Za približno 100 uposlenika iz tržišnih inspektorata, sudova, carine i policije održane su radionice o primjeni prava intelektualnog vlasništva.

Međutim, još uvijek ne postoji pouzdan sistem za prikupljanje, analizu i razmjenu podataka između različitih nadležnih institucija. Još uvijek nije utvrđena strategije za primjenu, te stoga provedbena tijela na različitim nivoima moraju unaprijediti i samu primjenu i koordinaciju.

Sveukupno gledano, iako je postignut napredak u pripremama u oblasti autorskih i srodnih prava i prava industrijskog vlasništva, potrebno je uložiti dodatne napore, naročito na jačanju primjene i koordinacije.

4.1.8 Zapošljavanje i socijalne politike, politika javnog zdravstva

Brčko distrikt i entitetske vlade su usvojile godišnje akcione planove **zapošljavanja**. Strategija zapošljavanja FBiH je prestala važiti 2013. godine, a zamijenjena je Strategijom posredovanja u zapošljavanju. Uključenost u tržište rada je dodatno palo ispod već niskog nivoa, naročito u pogledu ženske radne snage i trenutno iznosi 43,6% u 2013. godini. Stopa zaposlenosti je također pala na 31,6% u 2013. Kreiranje novih radnih mjesta je i dalje na niskom nivou. U 2013. godini nezaposlenost je neznatno pala na 27,5 %. Oko 80 % nezaposlenih osoba čine dugoročno

nezaposleni. Nivo nezaposlenosti mladih je i dalje alarmantan (blizu 60 % u 2013.). Više od 40% nezaposlenih osoba nisu osobe koje aktivno traže posao. Izazovi na tržištu rada su i dalje veliki. U entitetskim vladama i službama zapošljavanja u javnom sektoru nedostaju administrativni i finansijski kapaciteti za provedbu aktivnih mjera tržišta rada. Pasivne mjere tržišta rada imaju prednost u odnosu na aktivne mjere.

U pogledu **socijalnih politika**, još uvijek ne postoji mogućnost izrade *zakona o radu* ili zakonodavstva u oblasti *zdravlja i zaštite* na radu na državnom nivou. Zakoni o radu ili zakonodavstvo u oblasti zdravlja i zaštite na radu na nivou entiteta, Brčko distrikta i kantona nisu usklađeni sa *acquisem* EU. Još uvijek nisu usklađeni socijalni doprinosi zaposlenika, a postotak socijalnih doprinosa se razlikuje u entitetima i Brčko distriktu, kao i između kantona u FBiH. Inspekcije rada i dalje nemaju dovoljan broj uposlenih i ne mogu obavljati svoje zadatke na odgovarajući način. U oblasti *socijalnog dijaloga* nije uspostavljeno državno ekonomsko i socijalno vijeće zbog nedostatka pravnog okvira za prepoznavanje socijalnih partnera na nivou države.

Ekonomska i socijalna vijeća postoje na entitetskom nivou kao i u pojedinim kantonima u FBiH. Vijeća na nivou entiteta obavljaju svoj posao na zadovoljavajući način.

Socijalna zaštita u BiH je i dalje rascjepkana. To također ima negativan učinak na internu mobilnost radne snage zbog rascjepkanosti zakonodavstva o radu i sistema socijalne zaštite. Potrebno je u potpunosti provesti Sporazum o ostvarivanju prava na beneficije za nezaposlene između Zavoda za zapošljavanje Federacije, Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta. Socijalna zaštita se uglavnom utvrđuje na osnovu statusa a ne potreba i još uvijek postoje nejednakosti u pružanju prava u različitim oblastima. To znači da su sistemi socijalne zaštite uglavnom neefikasni uprkos relativno visokom nivou javnih rashoda u poređenju sa susjednim zemljama. Penzioni sistemi se suočavaju sa finansijskim poteškoćama zbog privilegovanih penzija namijenjenih osobama sa statusom (u većini slučajeva status ratnog veterana). Kao posljedica toga, stalni doprinosi iz socijalne pomoći su još uvijek ispod linije siromaštva koju je utvrdila Svjetska banka.

Ozbiljna finansijska ograničenja na svim nivoima vlasti također onemogućavaju primjenu prava socijalne zaštite koja su trenutno predviđena već ograničavajućim zakonima o socijalnoj zaštiti. U pojedinim kantonima u FBiH i pojedinim opštinama u RS-u nisu isplaćena određena prava, ili nisu isplaćena u potpunosti zbog finansijskih ograničenja.

Entiteti nisu međusobno uskladili politike *socijalne inkluzije* niti su uskladili odredbe koje se tiču građana. U pogledu *borbe protiv diskriminacije*, ranjive grupe poput djece, Roma, povratnika i interno raseljenih osoba, osoba sa invaliditetom i druge, nisu adekvatno zaštićene na nivou države, kao ni na nivou entiteta, Brčko distrikta ili kantona.

U pogledu **politike javnog zdravstva**, uveden je sistem izvještavanja o nacionalnim zdravstvenim računima (NHA) u skladu sa zahtjevima Svjetske zdravstvene organizacije i Eurostata, a izrađen je i prvi Izvještaj o nacionalnim zdravstvenim računima za BiH za period od 2009-2011 sa informacijama o javnim i privatnim troškovima zdravstvene zaštite u usporedbi sa zemljama EU. Izazovi i dalje postoje u pogledu neadekvatnog sistema za ranu detekciju djece sa smetnjama u razvoju, neadekvatne intervencije po pitanju organizovanja brige za njih, niske stope imunizacije (68% ukupno i 4% za Rome), slabog sistema nadzora nad imunizacijom, značajne nejednakosti u pogledu smrtnosti i nehranjenosti dojenčadi i djece ispod pet godina starosti. Provedba entitetskih strategija vezanih za zdravstvo sporo napreduje. U pojedinim dijelovima Federacije uveden je sistem elektronskih zdravstvenih kartona. Vlada FBiH je usvojila Strategiju za rijetke bolesti.

U oblasti *prenosivih bolesti*, ministri zdravstva su usvojili Tehnički izvještaj o provedbi međunarodnih zdravstvenih propisa u Bosni i Hercegovini. Ministri zdravstva su također usvojili postupke za provođenje nacionalnog Sistema za rano upozoravanje (definicije slučaja, kritičke

vrijednosti, standardne operativne procedure) za Bosnu u Hercegovinu. Standardne operativne procedure definišu sistem upravljanja u slučaju izbijanja epidemije. Evropski centar za kontrolu bolesti i Svjetska zdravstvena organizacija (WHO/EURO) sprovele su analizu stanja o antimikrobnoj rezistenciji. Republika Srpska i Federacija BiH su usvojile program za kontrolu tuberkuloze. Razvijeni su osnovni kapaciteti za dinamiku zaraznih bolesti u BiH i djelotvornu provedbu Međunarodnih zdravstvenih propisa. U oba entiteta su usvojeni akcioni planovi za unaprjeđenje imunizacijskih programa.

Usvojeno je 14 pravilnika o *krvi, tkivima, ćelijama i organima* u svrhu provedbe Zakona o transplantaciji organa i tkiva, te u svrhu liječenja u Federaciji BiH.

U oblasti *farmacije*, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je u novembru 2013. osnovalo više-resornu radnu grupu čiji zadatak je da izradi operativni plan za pristupanje Bosne i Hercegovine Konvenciji *Medicrime* koju je usvojilo Vijeće Evrope i čiji cilj je borba protiv krivotvorenih lijekova. Republika Srpska je u 2013. usvojila izmjene i dopune zakona o apotekarskoj djelatnosti. Pored toga, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske je usvojilo farmaceutski program 2013-2020 kao i izmjene i dopune pravilnika o uslovima propisivanja i izdavanja lijekova.

U oblasti *mentalnog zdravlja*, Federacija BiH je usvojila podzakonski akt o standardima u oblasti zdravstvene zaštite koji se primjenjuju na obavezno zdravstveno osiguranje u djelatnosti centra za mentalno zdravlje u zajednici, centra za fizikalnu rehabilitaciju, preventivne zdravstvene zaštite mladih u školama i fakultetima i posebne zdravstvene zaštite sportista.

U oblasti *prehrane*, entitetska ministarstva zdravlja i ministarstva obrazovanja su u saradnji sa institutima za javno zdravstvo izradili smjernice za prehranu dojenčadi i male djece, te pokrenuli inicijativu pod motom „Unaprjeđenje ishrane djece u obdaništima“ u cilju promocije adekvatne ishrane i sprečavanja neprenosivih bolesti među predškolskom djecom. U Federaciji BiH je usvojena Strategija borbe protiv dijabetesa 2014-2024.

Sveukupno gledano, zabilježen je veoma ograničen napredak u oblasti zapošljavanja i socijalnih politika. Nezaposlenost je u velikoj mjeri strukturalna i dalje je u porastu. Veliki dio radno sposobnog stanovništva nije aktivan. Nedostaju politike, kapaciteti i finansijska sredstva kojima bi se podstaklo njihovo aktiviranje. Sistem socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini je i dalje rascjepkan i nema naznaka usklađivanja postojećeg zakonodavstva iz oblasti rada, zdravlja i sigurnosti na radu sa *acquisem* EU ili sa međunarodnim standardima u oblasti ljudskih prava. Postignut je mali napredak u pogledu javnog zdravstva. Radnoj snazi u javnom zdravstvu nedostaje veći broj uposlenih i više ekspertize, naročito na nivou primarne zdravstvene zaštite u regijama, kako bi se osigurao adekvatan epidemiološki nadzor.

4.1.9. Obrazovanje i istraživanje

U pogledu **obrazovanja**, Bosna i Hercegovina je u junu 2014. potpisala sporazum sa EU o djelimičnom učešću u programu Erasmus+. BiH aktivno učestvuje u Platformi Zapadnog Balkana za obrazovanje i obuku.

Konferencija ministara obrazovanja koja je trebala da se održava svakog drugog mjeseca, održana je samo jednom u toku izvještajnog perioda. U Federaciji još uvijek postoje dva koordinacijska tijela koja funkcionišu uporedo, sa Koordinacijom ministara obrazovanja i nauke u Federaciji BiH koji koordiniraju ministarstvima u svega šest kantona. Međusektorska komisija za pripremu akcionog plana za provedbu Osnova kvalifikacijskog okvira u BiH dostavila je ovaj dokument Vijeću ministara. Mandat Komisije je istekao u februaru.

Fenomen "dvije škole pod jednim krovom" je još uvijek prisutan u 34 škole u Federaciji, a u cijeloj zemlji još uvijek postoje jednonacionalne škole. Ovogodišnji protesti roditelja povratnika i djece iz Konjević Polja (Bratunac) i Vrbanjaca (Kotor Varoš) su istakli navodnu diskriminatorску praksu u

školama u Republici Srpskoj po kojoj je djeci onemogućeno da pohađaju nastavu na maternjem jeziku (bosanskom) uprkos što im je to pravo zagarantovano federalnim Ustavom.

Tri kantona (Srednjobosanski, Zapadnohercegovački i Hercegovačko-neretvanski kanton) nisu uskladila svoje propise o predškolskom obrazovanju sa okvirnim zakonom. Četiri kantona još uvijek nisu usvojila propise o stručnom obrazovanju i obuci.

Sveukupno gledano, osnovnu školu je pohađalo 69% romske djece, a srednju školu 22,6% (u poređenju sa 91,8% neromske djece). Bosna i Hercegovina nije učestvovala u posljednjoj rundi PISA testiranja, te se podstiče da to uradi u budućnosti.

Vijeće ministara BiH je usvojilo načela i standarde visokog obrazovanja. Na nivou Federacije je registrovano pet akreditovanih visoko obrazovnih institucija. U kantonima nisu usklađeni dokumenti i postupci za akreditaciju.

Agencije za statistiku u BiH su uz pomoć klasifikacije ISCED 2011 započele praksu izvještavanja o statistici u obrazovanju u skladu sa zahtjevima Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj/Međunarodne organizacije rada i Eurostata.

Iako postoje planovi da se modernizuje i reformiše obrazovanje nastavnika u entitetima, zajednički pristup i razvoj nacionalnih standarda donio bi svima korist. Nije bilo napretka u izradi Nacionalnog kvalifikacijskog okvira.

Program Mladi u akciji je uključio veliki broj mladih ljudi iz BiH u međunarodne omladinske aktivnosti.

U oblasti **kulture** je u junu 2014. potpisan sporazum između EU i BiH o učešću u programu Kreativna Evropa.

U odsustvu političkog sporazuma o prepoznavanju statusa i budžetskom finansiranju sedam nacionalnih institucija kulture, Vlada FBiH je usvojila odluku o privremenom finansiranju pet institucija kulture. Iako je Vlada FBiH obezbijedila dodatna sredstva i za finansiranje pojedinih nacionalnih institucija, Nacionalni muzej Bosne i Hercegovine je i dalje zatvoren.

U oblasti **istraživanja i inovacija**, Bosna i Hercegovina je usvojila okvirni zakon o nauci i strategiju naučnog razvoja kojim se stimuliše oblast istraživanja i inovacija. Nije povećan nivo učešća u Okvirnom programu za istraživanje, tehnološki razvoj i demonstracijske aktivnosti (FP7). Ukupna stopa uspješnosti iznosi 12,3% u poređenju sa prosječnom stopom u EU od 21,6%. U julu 2014. godine potpisan je Sporazum o pristupanju Bosne i Hercegovine novom programu EU za istraživanje i inovacije Horizon 2020 (za period 2014-2020), koji omogućava istraživačkim i inovacijskim tijelima u BiH da iskoriste finansijsku priliku koja im se nudi u okviru ovog programa; ovaj sporazum se primjenjuje retroaktivno od 1. januara 2014. Definisane su prve potrebne administrativne mjere koje se tiču učešća (imenovanje nacionalnih kontakt tačaka i predstavnika u odborima programa).

Nije bilo novih aktivnosti u oblasti integracije u Evropski istraživački prostor, a nivo investicija u istraživanje, što je ključni cilj Evropske unije, je i dalje na veoma niskom nivou (manji od 0,20% BDP-a). Bosna i Hercegovina je imenovala predstavnika u Odboru Evropskog istraživačkog prostora. Što se tiče Unije inovacija, cilj Okvirnog zakona o nauci i Strategije naučnog razvoja je da stimulišu saradnju između privatnog i javnog sektora. Međutim, do sada još nisu usvojene nikakve konkretne mjere. Bosna i Hercegovina je aktivno sarađivala na regionalnom nivou, te je bila jedna od zemalja potpisnica Regionalne strategije istraživanja i razvoja za inovacije Zapadnog Balkana koja je usvojena u oktobru 2013.

Sveukupno gledano, ostvaren je mali napredak u pogledu obrazovanja i potrebno je uložiti značajne napore da se poboljša sistem. Složena struktura otežava koordinaciju i gotovo onemogućava praksu dobrog upravljanja. Dodatno jačanje novouspostavljenih institucija na državnom nivou i dalje

predstavlja izazov. Ministarstva obrazovanja i Odjeljenje za obrazovanje u Vladi Brčko distrikta BiH trebaju unaprijediti dijalog o ovoj politici kako bi se smanjila rascjepkanost obrazovnog sistema. Postojanje jednonacionalnih škola i podijeljen obrazovni sistem i dalje predstavljaju problem. Potrebno je uložiti dodatne napore u pružanju podrške politici stručnog obrazovanja i obuke. Ostala ključna pitanja obuhvataju učenje o preduzetništvu, unaprjeđenje obuke za odrasle osobe kao i djelotvornu provedbu Kvalifikacijskog okvira. Svi kantoni trebaju regulisati postupak akreditacije visoko obrazovnih institucija. Ostvaren je mali napredak u oblasti kulture; ipak Bosna i Hercegovina nastavlja s učešćem u programskoj aktivnosti MEDIA (kao i u programskoj aktivnosti Kultura) u sklopu programa Kreativna Evropa. U oblasti istraživanja i inovacija je postignut ograničen napredak, iako je potpisivanje Sporazuma o pristupanju programu Horizon 2020 značajan iskorak.

4.1.10. Pitanja vezana za Svjetsku trgovinsku organizaciju (STO)

Ostvaren je napredak u pregovorima za pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji.

U toku su bilateralni pregovori za pristup tržištu, zasnovani na revidiranim ponudama za liberalizaciju tržišta roba i usluga. Nastavljeni su multilateralni pregovori imajući u vidu da Pravilnik o monitoringu korištenja genetički modificiranih organizama i izmjene i dopune Zakona o unutrašnjoj trgovini FBiH još nisu usvojeni. Okončani su bilateralni pregovori sa SAD-om, Ekvadorom i Panamom, a još uvijek traju sa Brazilom i Ukrajinom. Brazilu su dostavljene konačne revidirane ponude. Bosna i Hercegovina je predložila otpočinjanje postupka za zaključenje Sporazuma o slobodnoj trgovini sa Ukrajinom.

4.2. Sektorske politike

4.2.1. Industrija i mala i srednja preduzeća (MSP)

Pripreme u oblasti **industrijske politike** su i dalje su u početnoj fazi zbog usklađivanja u provedbi mjera politike u entitetima. Federacija BiH je u januaru 2014. usvojila izmjene i dopune Akcionog plana za razvoj industrijske politike i predstavila nove strategije za konkurentne sektore.

U oblasti politike **malih i srednjih preduzeća**, Vijeće ministara BiH je u januaru zadužilo MVTEO da pripremi državnu Strategiju malih i srednjih preduzeća za period 2014-2020. Strategija će osigurati usklađivanje definicija, koordinaciju i prioritete razvoja malih i srednjih preduzeća na nivou cijele zemlje u skladu sa Aktom o malim preduzećima i preporukama EU. U junu 2014. godine otpočeli su pregovori između BiH i Evropske komisije o nacrtu teksta sporazuma za učešće BiH u Programu za konkurentnost poduzeća i malih i srednjih poduzeća.

Što se tiče poslovnog okruženja, postignut je reformski napredak u oblasti registracije preduzeća. Nakon što je usvojen set zakona, u Republici Srpskoj se od decembra 2013. godine provodi jednošalterski sistem za registraciju preduzeća. Ovaj sistem pojednostavljuje postupak i omogućava registraciju preduzeća u roku od tri dana za cijenu od jedne konvertibilne marke. Federacija BiH je u junu 2014. usvojila propise o poslovnim subjektima, te izmjene i dopune Zakona o registraciji poslovnih subjekata. Nije riješeno pitanje dvostruke registracije na nivou države.

Širom zemlje je unaprijeđena podrška za preduzetničku infrastrukturu. Federacija BiH je lokalnim upravama osigurala 767.000 eura za osnivanje preduzetničkih zona. Kako bi konsolidovala politiku planiranja sa kantonima, Federacija BiH je nastavila s provedbom integrisanog informatičkog sistema koji je sada proširen kako bi obuhvatio podatke o ženama i mladim osobama koje učestvuju u preduzetništvu, te o obrtima. Republika Srpska je usvojila nove kriterije za podršku

preduzetništvu kako bi stimulisala inovacije, nove tehnologije i standarde kvaliteta. Brčko distrikt primjenjuje sistem subvencioniranja kamatnih stopa putem jamstvenih fondova namijenjenih malim i srednjim preduzećima.

Uloženi su određeni naponi na lokalnom nivou kako bi se unaprijedilo poslovno okruženje putem poslovne certifikacije opština u entitetima, što predstavlja dio nevladine regionalne inicijative (Certifikacija povoljnog poslovnog okruženja u Jugoistočnoj Evropi) koja je pokrenuta u decembru 2011. godine.

U oblasti *turizma* postignut je mali napredak. Vlada Republike Srpske je u julu 2014. usvojila izmjene i dopune Zakona o zaštiti potrošača kako bi ga uskladila sa *acquisem* u dijelu koji se odnosi na vremensko korištenje nepokretnosti u turizmu i dugoročne proizvode za odmor.

Sveukupno gledano, u oblasti industrije i politike malih i srednjih preduzeća postignut je mali napredak i još uvijek nema cjelodržavne strategije. Entiteti su ubrzali svoje aktivnosti kako bi se suočili sa pitanjima konkurentnosti u strateškim sektorima i kroz reformu registracije preduzeća unaprijedili poslovno okruženje. Međutim, ostaje da se riješi pitanje koordinacije i provedbe u cijeloj državi. Strateške mjere za pružanje podrške preduzećima su i dalje nejednake pa se preduzetnici još uvijek suočavaju sa značajnim preprekama u obavljanju poslova preko entitetskih granica.

4.2.2. Poljoprivreda i ribarstvo

U oblasti **poljoprivrede i politike ruralnog razvoja**, Bosna i Hercegovina treba usvojiti zakone o vinu i organskoj proizvodnji na nivou države kao i cjelodržavnu strategiju ruralnog razvoja.

Nije postignut napredak u izradi državnog strateškog plana za ruralni razvoj i provedbi plana harmonizacije poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja. Napredak u provedbi entitetskih strategija i akcionih planova je i dalje nejednak. Unutar sektorske politike potrebno je ojačati administrativne kapacitete, strukture koordinacije i mjere podrške. Izgradnja kapaciteta na državnom, entitetskom i nivou Brčko distrikta je i dalje nejednaka, te je potrebno povećati broj zaposlenih.

U pogledu priprema za Instrument pretpristupne pomoći za ruralni razvoj, još uvijek nije postignut dogovor o institucionalnim strukturama za decentralizovano upravljanje sredstvima iz IPA-e u ovoj oblasti politike. Zbog odsustva političkog dogovora o ovim strukturama otkazani su relevantni IPA projekti. Koordinacija između sektora i učešće nevladinog sektora su i dalje slabi. Rok za sektorske analize u oblasti šumarstva i akvakulture je pomjeren za januar 2015. godine, tako da se njihov završetak očekuje u toku 2015.

Odsustvo efikasne administracije i djelotvornih kreditnih šema za ruralni razvoj i dalje ugrožava napore na poboljšanju produktivnosti i konkurentnosti. Još uvijek nije usvojena strategija informisanja o poljoprivredi u BiH. Pripreme za poljoprivredni popis su u početnoj fazi. Zabilježen je nedovoljan napredak u pogledu poljoprivredne statistike i poljoprivrednog informacionog sistema. Sistemi zemljišnih registara u cijeloj zemlji još nisu usklađeni i potrebno je ojačati upravljanje zemljištom. Nedostatak konsolidovanih statističkih podataka ugrožava razvoj poljoprivredne politike.

U pogledu **sigurnosti hrane** ostvaren je mali napredak. Lanac upravljanja i sistem službene kontrole hrane i hrane za životinje još nisu usklađeni sa evropskim standardima da bi se omogućio izvoz roba životinjskog porijekla na tržište EU.

U januaru 2014. služba za reviziju Evropske komisije - Ured za hranu i veterinarstvo je obavio misiju u BiH kako bi ocijenio proizvodnju i prerađivanje mliječnih proizvoda u BiH i utvrdio da zemlja

još nije spremna za izvoz u EU. Potrebno je dodatno ojačati kapacitete za provedbu službenih kontrola i osigurati djelotvornu razmjenu informacija unutar lanca kontrole.

Protokol o uspostavljanju lanca upravljanja kojim se ispunjavaju zahtjevi za izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda porijeklom iz BiH u EU (Protokol o mlijeku) kojeg su potpisali nadležni organi BiH 2013. godine još uvijek nije u potpunosti proveden. Protokol o mlijeku je privremeno rješenje do usvajanja novih zakona Bosne i Hercegovine iz ove oblasti, i to: zakona o veterinarstvu, zakona o sigurnosti hrane i zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju. Još nije u potpunosti proveden akcioni plan o uspostavljanju horizontalnog okvira za službenu kontrolu lanca hrane i hrane za životinje u BiH u skladu sa Uredbom 882/2004/EZ.

Još nije uspostavljena centralna baza podataka za sistem službene kontrole. Potrebno je izraditi strategiju vezanu za mogućnost laboratorijskih kapaciteta da vrše analizu uzoraka u skladu sa službenim kontrolama lanca hrane i hrane za životinje.

Potrebno je u potpunosti i na ujednačen način na nivou cijele zemlje provesti Higijenski paket. Isto važi za oba entiteta, tj. za one subjekte koji su uključeni u proizvodnju hrane životinjskog porijekla bez obzira na njihovu veličinu. Za uposlene u relevantnim organima vlasti i inspeksijskim tijelima provedena je obuka o pravnim i o zahtjevima standarda EU u oblasti higijene hrane, ali su potrebne dodatne aktivnosti. Veći broj obuka potreban je subjektima u poslovanju s hranom kako bi osigurali usklađenost sa standardima EU o kontroli kvalitete. Potrebno je unaprijediti provjere i registraciju farmi mlijeka kako bi se osigurala usklađenost sa zahtjevima EU. Potrebno je unaprijediti regulatorni okvir za kontrolu uvoza hrane koja nije životinjskog porijekla.

U sektoru **veterinarstva**, Bosna i Hercegovina je nastavila s usvajanjem provedbenih propisa kojim se uređuju pitanja kontrole, sprečavanja i iskorjenjivanja određenih prenosivih životinjskih bolesti. Nastavljena je provedba mjera za kontrolu životinja, prenosivih i parazitskih bolesti kod životinja, kao i mjera za kontrolu bruceloze i tuberkuloze goveda. Nastavljeno je vakcinisanje protiv bruceloze i bjesnila kao i aktivnosti praćenja i koordinacije. Operativan je novi Sistem za upravljanje procesima vezanim za pojavu sumnje bolesti kod životinja. Sistem se koristi za praćenje i iskorjenjivanje bolesti kod životinja i usklađen je sa pravnim zahtjevima Bosne i Hercegovine i EU. Nastavljeno je jačanje kapaciteta laboratorija. Potrebno je unaprijediti pravni okvir za zdravlje životinja. Potrebno je otkloniti nedostatke u postojećem označavanju životinja i sistemima kontrole kretanja kako bi se omogućilo efikasno planiranje i provedba mjera za zdravlje životinja. Došlo je do porasta broja akreditovanih laboratorija kao i broja akreditovanih laboratorijskih metoda za dijagnosticiranje životinjskih bolesti, mikrobiološke analize i kontrolu rezidua veterinarskih lijekova. Bosna i Hercegovina je nastavila provoditi plan praćenja rezidua.

Potrebno je dodatno unaprijediti nacionalni sistem za upravljanje životinjskim nusproizvodima kako bi se uskladio sa zahtjevima EU. Veće napore treba uložiti u veterinarski sektor kako bi se provele mjere za ispunjavanje zahtjeva EU vezanih za uvoz.

U **fitosanitarnom** sektoru, Bosna i Hercegovina je nastavila usklađivati relevantne propise sa *acquisem*.

Usvojene su izmjene i dopune Zakona o zaštiti novih sorti bilja u Bosni i Hercegovini. U cijeloj zemlji se provodi Program posebnog nadzora karantinskih štetnih organizama na krompiru. Usvojeni su pravilnici o fitosanitarnom registru i biljnom pasošu, o listama štetnih organizama, listama bilja, biljnih proizvoda i regulisanih objekata. Odobren je opšti operativni akcioni plan u slučaju hitne pojave organizama štetnih za bilje i biljne proizvode. Započeta je registracija proizvođača, prerađivača, uvoznika i distributera biljaka, biljnih proizvoda i regulisanih objekata u fitoregistre u državi, dok će jedinstvenim fitoregistrovom upravljati Ured za zaštitu zdravlja bilja BiH.

Cilj misije Ureda za hranu i veterinarstvo u aprilu bio je da procijeni kontrole zdravlja bilja koje se

vrše u sektoru krompira. Službene kontrole i stanje u pogledu glavnih organizama štetnih po krompir su uglavnom ocijenjeni pozitivnim. Pravni okvir, rad dijagnostičkih laboratorija i kontrola na graničnim prelazima su uglavnom usklađeni sa *acquisem*. Potrebno je ispraviti određene nedostatke kako bi se omogućio izvoz merkantilnog krompira u EU.

Potrebno je i dalje jačati administrativne kapacitete i nastaviti obuku poljoprivrednih proizvođača o korištenju proizvoda za zaštitu bilja i, između ostalog, o upotrebi maksimalno dozvoljenih količina rezidua. U fitosanitarnom sektoru je potrebno uložiti dodatne napore u primjeni načela integrisanog upravljanja pesticidima.

U pogledu **genetski modifikovanih organizama**, Bosna i Hercegovina je nastavila s usvajanjem provedbenih pravnih akata o praćenju učinka genetski modifikovanih organizama i proizvoda koji sadrže ili potiču iz genetski modifikovanih organizama, o vađenju uzoraka, sljedivosti i pristupu tržištu za proizvode koji su u vezi sa genetski modifikovanim organizmima.

Što se tiče **ribarstva** potrebno je dodatno ubrzati usklađivanje zakonodavstva kojim se uređuje ova oblast. Neujednačena je provedba zakonodavstva širom zemlje. Potrebno je uložiti veće napore za provedbu *acquisa* u ovom sektoru kako bi se olakšao izvoz ribe i ribljih proizvoda u EU.

Sveukupno gledano, postignut je mali napredak u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike i ribarstva. Još uvijek se čeka na usvajanje cjelodržavne strategije ruralnog razvoja, kao i na imenovanje centralnog nadležnog tijela. Potrebno je ojačati kapacitet na nivou države za koordinaciju i usklađivanje širom zemlje. Potrebno je unaprijediti kapacitete zemlje za obavljanje službenih kontrola kao i za lanac upravljanja. Potrebno je ubrzati pripreme u ovim oblastima *acquisa*.

4.2.3. Životna sredina i klimatske promjene

U oblasti **životne sredine**, nisu zabilježeni značajniji pomaci u horizontalnom zakonodavstvu. Vijeće ministara BiH još nije usvojilo Izvještaj o stanju životne sredine u Bosni i Hercegovini. Preduzeti su koraci u pogledu provedbe Konvencije o procjeni uticaja na životnu sredinu (EIA) i Protokola o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu. Potrebno je u oba entiteta poboljšati usklađivanje sa direktivama o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i o učešću javnosti.

U pogledu *kvaliteta zraka*, u Republici Srpskoj su usvojeni podzakonski akti o praćenju kvaliteta zraka, zonama i aglomeracijama, kao i o vrijednostima kvaliteta zraka. Provedba odgovarajućeg *acquisa* je u ranoj fazi. Potrebno je unaprijediti sisteme za planiranje i praćenje kvaliteta zraka. Još nije uspostavljena mreža za nadzor zraka na nivou cijele zemlje.

U pogledu *upravljanja otpadom*, nije bilo poboljšanja u provedbi planova upravljanja čvrstim otpadom koji su pripremljeni uz podršku EU za odabrane regije. Još uvijek nije okončano strateško planiranje na nivou cijele zemlje, koje se tiče investiranja u ovaj sektor. Federacija BiH je usvojila provedbeno podzakonske akte o upravljanju plastičnim vrećicama. Republika Srpska je usvojila novi Zakon o upravljanju otpadom. U Republici Srpskoj i u FBiH je otpočela provedba sistema za upravljanje ambalažom i ambalažnim otpadom. Ekonomski instrumenti za promovisanje recikliranja i prevencije proizvodnje otpada su i dalje ograničeni. Nije bilo novih investicija na unaprjeđenju sortiranja i recikliranja otpada. Potrebno je ojačati kapacitet za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom.

U pogledu *kvaliteta vode*, u državi još nije osiguran dosljedan i usklađen pristup upravljanju vodama. To podrazumijeva provedbu zakona o vodama i planova za praćenje i upravljanje riječnim slivom. Potrebno je usvojiti politiku voda na nivou države, a usklađivanje sa *acquisem* i njegova provedba značajno usporeni. Poduzeti su određeni koraci u izradi planova za upravljanje riječnim slivom rijeka Neretve-Trebišnjice i Save. Kapaciteti na nivou države za provedbu direktiva EU iz oblasti voda su i dalje nedovoljni. Pristup pitkoj vodi, neprerađeni ispusti otpadnih voda i

upravljanje poplavama i dalje su pitanja koja je potrebno riješiti.

U pogledu *zaštite prirode*, u RS-u je usvojen Zakon o zaštiti prirode, čime je nastavljeno približavanje Direktivi o zaštiti ptica i Direktivi o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore. Država je preduzela korake kako bi utvrdila početnu listu od 95 potencijalnih ekoloških područja u okviru ekološke mreže zaštićenih područja NATURA 2000, koji zauzimaju blizu 20% njene teritorije. U saradnji sa nadležnim ministarstvima iz oba entiteta i Brčko distrikta izrađeni su propisi za provedbu *acquisa* u oblasti očuvanja prirode, koje treba usvojiti.

Zakon o *hemikalijama* FBiH je u parlamentarnoj proceduri. Republika Srpska je nastavila s usvajanjem podzakonskih akata čime je unaprijeđeno usklađivanje sa *acquisem* o klasifikaciji, označavanju i pakovanju supstanci i mješavina. Evropska agencija za hemikalije je u 2013. uspješno obavila prvu misiju u Bosni i Hercegovini. Potrebno je uložiti značajne napore u oblasti kontrole *industrijskog zagađenja i buke*.

U oblasti **civilne zaštite**, a uzimajući u obzir učinak katastrofa na zemlju, smanjenje rizika od katastrofa i upravljanje katastrofama potrebno je tretirati kao prioritet, naročito u smislu nedavnih ozbiljnih poplava. U julu je Bosna i Hercegovina izrazila interes da postane član Mehanizma EU civilne zaštite. Potpisan je Memorandum o razumijevanju o saradnji između relevantnih entitetskih tijela civilne zaštite u državi.

U pogledu **klimatskih promjena**, usvojena je Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskokarbonskog razvoja. Potrebno je uložiti napore da se ova strategija pretoči u sektorske politike i strategije. BiH se redovno pridružuje stavovima EU u međunarodnom kontekstu. Dostavljen je Drugi nacionalni izvještaj o klimatskim promjenama u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama, a u pripremi je i Dvogodišnji izvještaj o emisijama plinova staklene bašte. BiH još nije poduzela mjere za ispunjavanje obaveze ublažavanja štetnog uticaja po životnu sredinu do 2020. u kontekstu pridruživanja Sporazumu iz Kopenhagena niti je usvojenom strategijom niskokarbonskog razvoja obuhvatila obavezu ublažavanja ublažavanja štetnog uticaja po životnu sredinu. Do prvog kvartala 2015. godine BiH mora dati svoj doprinos Sporazumu o klimatskim promjenama za 2015. u skladu sa doprinosima EU i njenih država članica. BiH mora izraditi sveobuhvatnu cjelodržavnu klimatsku politiku i strategiju u skladu sa očekivanim Okvirom za klimatske i energetske politike EU do 2030.

Država se nalazi na samom početku kada je riječ o usklađivanju sa *acquisem* u oblasti klimatskih promjena. Na nivou države napreduje usvajanje i provedba plana upravljanja otklanjanjem supstanci koje osiromašuju ozon. Kapaciteti BiH za praćenje, izvještavanje i provjeru u ovoj oblasti su još uvijek slabi i potrebno ih je u značajnoj mjeri ojačati. Potrebno je uložiti značajne napore na povećanju nivoa informisanosti na svim nivoima društva, te na unaprijeđenju saradnje između relevantnih aktera. BiH je redovno učestvovala u projektima Regionalne pristupne mreže za životnu sredinu i klimu - ECRAN.

Administrativni kapaciteti u sektoru životne sredine i klime su i dalje slabi. Ne postoji mehanizam za sveobuhvatno usklađivanje sa zakonodavstvom EU, kao ni za cjelodržavno strateško planiranje. Praćenje i izvještavanje o stanju životne sredine na nivou države nije koherentno i dosljedno. Preostaje da se riješi pitanje uključivanja zaštite životne sredine i klimatskih promjena u druge sektore na nivou entiteta i države. Postignut je određen napredak u restrukturiranju Hidrometeorološkog zavoda Republike Srpske kako bi mogao obavljati posao evidencije stakleničkih gasova. Potrebno je u značajnoj mjeri ojačati administrativnu strukturu, među-institucionalnu saradnju i mehanizam koordinacije u pogledu klimatskih promjena kako bi se na održiv način ubrzale klimatske akcije na način da se prevaziđe trenutni projektni pristup. Neophodno je ojačati kapacitete kako bi se odgovorilo na značajne potrebe vezane za resurse, saradnju i koordinaciju. Potrebno je unaprijediti javne konsultacije sa civilnim društvom.

Sveukupno gledano, malo napretka je ostvareno u oblasti životne sredine i klimatskih promjena.

Prioritet su i dalje uspostavljanje usklađenog pravnog okvira za zaštitu životne sredine i klimatske akcije, odgovarajući administrativni kapaciteti i funkcionalnost sistema nadzora. Potrebno je unaprijediti horizontalnu i vertikalnu među-institucionalnu koordinaciju po pitanju životne sredine i klimatskih promjena između svih organa vlasti. Neophodni su strateško planiranje i provedba *acquisa* iz oblasti životne sredine i klime. Do prvog kvartala 2015. godine BiH mora odrediti svoj doprinos Sporazumu o klimatskim promjenama iz 2015. Pripreme u oblasti životne sredine i klimatskih promjena su i dalje u početnoj fazi.

4.2.4. Politika u oblasti transporta

U oblasti transporta i dalje je potrebno usvojiti sektorsku politiku na državnom nivou. Također je potrebno izraditi i usvojiti ključne strateške dokumente za oblast transporta općenito kao i za sve podsektore iz te oblasti. Nakon ubrzanja podrške u okviru IPA fondova, osnovana je radna grupa za rad na tim pitanjima u kojoj učestvuju i predstavnici izvršne vlasti i parlamentarci. Propisi o željezničkom, cestovnom, pomorskom, transportu unutrašnjim plovnim putevima i intermodalnom transportu još uvijek nisu usklađeni sa *acquisem*. Postoji velika potreba za unaprjeđenjem opće transportne infrastrukture u BiH u skladu sa dogovorenom sveobuhvatnom mrežom Transportne opservatorije za Jugoistočnu Evropu (SEETO).

U pogledu **transevropskih transportnih mreža**, postoji velika potreba za unaprjeđenjem opće transportne infrastrukture u skladu sa indikativnim proširenjem TEN-T mreže na regiju Zapadnog Balkana. Bosna i Hercegovina se treba usmjeriti na određivanje prioriteta i razvoj projekata na rutama definisanim u sveobuhvatnoj mreži Transportne opservatorije za Jugoistočnu Evropu (SEETO). Potrebno je ojačati saradnju unutar SEETO mreže.

U pogledu **cestovnog saobraćaja** Bosna i Hercegovina ima jednu od najvećih stopa smrtnih slučajeva u Evropi i sigurnost na cesti i dalje predstavlja veliki problem. Strategija o sigurnosti na cesti i akcioni plan još uvijek nisu usvojeni. Postignut je mali napredak u daljnjem usklađivanju sa *acquisem* iz oblasti cestovnog saobraćaja, koje je i dalje u ranoj fazi.

Nije bilo napretka u oblasti **željezničkog transporta**. Oba entitetska vertikalno integrisana željeznička preduzeća su u kritičnoj finansijskoj situaciji. Ni u jednom od ova dva preduzeća nije došlo do razdvajanja operativnih funkcija od upravljačke infrastrukture kako je predviđeno u Prvom paketu direktiva o željeznicama. Otvaranje tržišta željezničkih usluga još uvijek je u početnoj fazi. Tijelo nadležno za sigurnost je pripremio upute o interoperabilnosti, održavanju i prevozu opasnih roba željeznicom, i objavilo ih u Službenom glasniku. Željezničkim institucijama nedostaje kompetentan kadar, uprkos visokom nivou prezaposlenosti u željezničkim preduzećima. Nastavljeni su radovi na rekonstrukciji željezničke pruge.

U pogledu **unutrašnjih plovnih puteva**, preduzete su određene pripreme aktivnosti. Deminiranje i sanacija plovnog toka rijeke Save su odgođeni, zbog toga što je Republika Srpska otkazala kreditni ugovor sa Svjetskom bankom. Dodatno je odgođeno i uvođenje riječnog informacijskog sistema. Potrebno je donijeti odgovarajuće propise o unutrašnjoj plovidbi koji trebaju biti usklađeni sa *acquisem*. Nakon otkazivanja ugovora o kreditu sa Svjetskom bankom obustavljene su planirane aktivnosti u vezi sa sanacijom i razvojem transporta i plovidbe u plovnom toku rijeke Save, kao i one koje se odnose na luku Brčko.

Što se tiče **intermodalnog transporta** zemlja treba prepoznati kao prioritet razvoj ekološkog i konkurentnog intermodalnog transporta kao i sistema mobilnosti. Posebnu pažnju treba posvetiti boljem razumijevanju i boljoj procijeni potencijalne uloge pomorskih načina intermodalnog prevoza, spajanju luka u unutrašnjosti, razvoju nedostajućih poveznica i daljnim aktivnosti u pogledu katalizatora za dekarbonizaciju ekonomije. Ipak, ostaju neriješena pitanja uskog grla u tunelu Ivan i nagiba u Bradini, što onemogućava tranzit *Ro-La* vozova i 40-stopnih kontejnera iz luke Ploče, čime se sprečava razvoj kombinovanog transporta.

U pogledu **zračnog transporta**, ostvaren je mali napredak u odnosu na daljnje ispunjavanje zahtjeva iz Sporazuma o Zajedničkom evropskom zračnom prostoru (ECAA) koji se uglavnom odnose na oblast ekonomskih i socijalnih propisa. I dalje je potrebno preuzeti brojne propise iz ECAA koji se odnose na socijalnu zaštitu i zaštitu potrošača. Također je potrebno provesti daljnje aktivnosti kako bi se osigurala usklađenost s ECAA zahtjevima i u drugim područjima prije nego što Bosna i Hercegovina bude mogla postići završetak Faze 1 u pogledu ekonomskih propisa i sigurnosti zračnog transporta.

Nakon godina kašnjenja, 1. januara 2014. Agencija za pružanje usluga u zračnoj plovidbi Bosne i Hercegovine (BHANSA) je preuzela sve nadležnosti i kadar koji su se nekad vodili pod entitetskim organima vlasti nadležnim za civilno zrakoplovstvo. Međutim, BHANSA je trenutno u postupku certifikacije, i ne bi trebala započeti sa pružanjem usluga u zračnoj plovidbi do okončanja postupka.

Od juna 2013., multilateralni tranzicijski tim (Bosna i Hercegovina, Srbija i Hrvatska) pregovara o tehničkim aspektima i modalitetima prenosa kontrole zračnog prostora u skladu s dogovorenim podjelom Funkcionalnog bloka zračnog prostora Centralne Evrope. Ti pregovori još nisu završeni. To i dalje predstavlja izazov za stavljanje opreme za upravljanje zračnim saobraćajem u funkciju i preuzimanje operacija kontrole leta od strane bosanskohercegovačkih operatora.

Od juna 2010. se odlaže izbor članova upravnog odbora BHANSA. Iako Vijeće ministara BiH još uvijek nije usvojilo programe rada i finansijske planove za 2012., 2013. i 2014. godinu, 7. novembra EUROCONTROL je usaglasio oba dokumenta za 2014., čime je Bosna i Hercegovina dobila međunarodnu obavezu da ih se pridržava.

U oblasti **pomorskog transporta**, BiH nije potpisnica nijedne od najvažnijih konvencija Međunarodne pomorske organizacije (IMO) kao što su Konvencija o olakšavanju međunarodnog pomorskog saobraćaja (FAL), Međunarodna konvencija o sigurnosti života na moru (SOLAS), Međunarodni kodeks za sigurnost brodova i lučkih objekata, Međunarodna konvencija o sprečavanju zagađenja mora sa brodova (MARPOL) i Međunarodna konvencija o standardima za obuku, izdavanje uvjerenja i vršenju brodske straže (SCTW).

Sveukupno gledano, ostvaren je mali napredak u oblasti transporta. I dalje nisu usvojeni propisi iz oblasti transporta, kao ni strategija i akcijski plan iz ove oblasti. Potrebno je poboljšati koordinaciju i administrativne kapacitete kako bi se osigurala priprema i finalizacija potrebne tehničke dokumentacije.

4.2.5. Energija

Bosna i Hercegovina nije uložila nikakve značajnije napore da izradi cjelodržavnu energetska strategiju. Entitetski strateški planovi nisu usklađeni, budući da se bave prioritetima koji su relevantni samo za teritorije entiteta, bez koordiniranog pristupa sigurnosti nabavke nafte i plina i bez sveobuhvatne strategije za buduća ulaganja. Nema propisa na državnom nivou koji se odnose na obavezne zalihe i tih zaliha trenutno nema u zemlji. Bosna i Hercegovina je izvršila stres test za energetska sigurnost koji provodi Evropska komisija u okviru Strategije Evropske energetske sigurnosti.

Postojeći zakonodavni okvir relevantan za **unutrašnje tržište energije** na svim nivoima treba biti u potpunosti usklađen sa *acquisem*, budući da koči razvoj maloprodajnog i veleprodajnog tržišta u čitavoj državi. Vlasti u zemlji moraju rješavati komplikovane tenderske procedure i nedovoljnu transparentnost.

Ostvaren je napredak u osiguranju buduće održivosti državnog preduzeća za prenos električne energije - Elektroprenosa BiH. Dioničari Elektroprenosa BiH su imenovali nove upravljačke

strukture, odobrili revidirane finansijske planove, usvojili trogodišnji plan ulaganja i složili se u pogledu liste prioriternih objekata koja će biti uključena u Plan razvoja dugoročne prenosne mreže. Još uvijek nema mjerljivog napretka u pogledu razvoja i jačanja prenosnog sistema i jačanja državnog preduzeća, izuzev nekih aktivnosti na održavanju postojećeg stanja. Na sastanku dioničara Elektroprenosa BiH u julu 2014. odlučeno je da će se dodatni dio neto prihoda raspodijeliti između entiteta, što predstavlja kršenje dogovora postignutog u Briselu u januaru 2014. da se neće raspodijeliti više od 100 miliona KM sve dok Glavna skupština dioničara ne usvoji desetogodišnji plan razvoja prenosne mreže i dok ga ne odobri Državna regulatorna komisija za električnu energiju BiH (DERK). Zakon o osnivanju državnog preduzeća za prenos električne energije u Bosni i Hercegovini je izmijenjen, čime se dioničarima omogućava da ostvaruju profit i akumuliranu dobit. Usvojene izmjene i dopune ne uključuju dovoljno zaštitnih mjera kako bi se spriječilo da dioničari dobiju pristup prihodima Elektroprenosa BiH u budućnosti.

Postojeći relevantni zakoni o električnoj energiji na državnom i entitetskom nivou nisu u skladu sa *acquisem* i nedovoljno se poduzimaju radnje za poboljšanje postojećeg stanja. Izrađen je Nacrt zakonodavnog okvira na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta i usklađen sa *acquisem*, posebno sa Trećim energetske paketom EU, kako bi se omogućilo zemlji da ispuni svoje obaveze kao ugovorna strana Ugovora o Energetskoj zajednici. Nažalost, nacrti primarnih i sekundarnih pravnih akata još uvijek nisu pregledani i usvojeni. Tržište električne energije u Bosni i Hercegovini je prilično nerazvijeno, bez stvarne platforme za određivanje tržišnih cijena. Sektor električne energije u entitetima su neadekvatno uređeni.

Bosna i Hercegovina nije napravila nikakav napredak u ispunjavanju uslova potrebnih za izradu propisa iz sektora plina, usklađenih sa *acquisem* na svim nivoima vlasti. Na sastanku Ministarskog vijeća Energetske zajednice, neuspjesi Bosne i Hercegovine na tom području su bili osuđeni kao 'ozbiljno i trajno kršenje' obaveza koje je preuzela kao potpisnica Ugovora o Energetskoj zajednici. Ukoliko Bosna i Hercegovina ne riješi to pitanje u idućih 12 mjeseci, Energetska zajednica će primijeniti sankcije. Zakon o gasu Republike Srpske također zahtijeva dodatne promjene kako bi bio u skladu s *acquisem*. Nacrt Zakona o gasu u Federaciji još uvijek nije usvojen. Predloženi nacrt međuvladinog sporazuma sa Ruskom Federacijom o Južnom toku nije u skladu s *acquisem* Energetske zajednice i ne bi trebao biti sklopljen, osim ako se to ne ispravi.

Kada se radi o **sektoru obnovljivih izvora energije**, nacionalni cilj Bosne i Hercegovine za udio energije iz obnovljivih izvora u bruto krajnjoj potrošnji energije u 2020. je 40%. Na osnovu usvojenih zakona o iskorištavanju obnovljivih izvora energije i efikasnoj kogeneraciji, oba entiteta su nastavila sa izradom i usvajanjem relevantnih podzakonskih akata. Još uvijek ne postoji sveobuhvatna promocija i razvoj energetske sektora obnovljivih izvora u cijeloj zemlji. Bosna i Hercegovina nastavlja s radom bez nacionalnog akcijskog plana za obnovljive izvore energije, koji je propisan Ugovorom o Energetskoj zajednici. Nadležnosti nisu utvrđene u relevantnom zakonodavnom okviru. Nejasni su energetske zakoni kojima bi se trebao provesti takav plan kada ga državne vlasti napokon usvoje, kao i javne nadležnosti koje bi osigurale da plan bude osmišljen tako da se nacionalni cilj za obnovljive izvore energije ogleda u zakonima. Poboljšanje zakonskog okvira na entitetskom nivou, uz uvedene poticaje, ima za rezultat sadašnju promociju obnovljivih izvora energije. U Federaciji BiH, kvote određene za proizvodne elektroenergetske objekte koji se napajaju obnovljivim izvorima energije su gotovo popunjene, što može dovesti do stagnacije u sektoru. Izgrađen je manji broj proizvodnih elektroenergetskih objekata s pogonom na obnovljive izvore energije u Republici Srpskoj koja može omogućiti veći razvoj tih objekata na svom području.

Što se tiče **energetske učinkovitosti** u Bosni i Hercegovini, postoje značajna kašnjenja u ispunjavanju obaveza da se preuzmu i provedu direktive o energetske učinkovitosti i energetske uslugama iz 2006. godine. Republika Srpska izrađuje relevantne podzakonske akte, dok Zakon o energetske učinkovitosti Federacije Bosne i Hercegovine još uvijek nije usvojen u parlamentu. Bosna i Hercegovina još nije razvila svoj nacionalni plan energetske učinkovitosti niti ima

konzistentan plan za preuzimanje *acquisa* u okviru Ugovora o Energetskoj zajednici. Različiti oblici podrške inicijativama za promociju energetske učinkovitosti u vidu pilot-projekata se primjenjuju u cijeloj zemlji.

U pogledu **nuklearne sigurnosti i zaštite od zračenja**, usvojen je Zakon o odgovornosti za nuklearnu štetu, kao i Pravilnik o sigurnosti nuklearnog materijala i radioaktivnih izvora. Usvojena je strategija za upravljanje radioaktivnim otpadom, dok nacionalni plan za hitne slučajeve još uvijek nije usvojen.

Sveukupno gledano, ostvaren je ograničen napredak u energetskom sektoru. Složenost upravne strukture, podjela nadležnosti unutar sektora, uz nedostatak političke volje vjerojatno će dovesti do neuspjeha zemlje u ispunjavanju njenih obaveza iz Ugovora o Energetskoj zajednici. Saradnja i koordinacija između entiteta radi rješavanja zastoja u radu Elektroprenosa BiH dovela je do određenog napretka, ali potrebna je stvarna posvećenost usmjerena na jačanje i razvoj prenosnog elektroenergetskog sistema zemlje. Slična posvećenost je potrebna i u drugim područjima energetike, posebno u pogledu usklađivanja zakonodavstva iz oblasti električne energije s Trećim energetskim paketom EU, te izradom propisa na državnom nivou za obnovljive izvore energije i energetska učinkovitost. Po hitnom postupku, Bosna i Hercegovina treba riješiti ozbiljna i stalna kršenja svojih propisa iz oblasti gasa koje je uočila Energetska zajednica.

4.2.6. *Informacijsko društvo i mediji*

Što se tiče **elektronskih komunikacija i informacijskih i komunikacijskih tehnologija**, nema daljeg razvoja događaja na usklađivanju zakonodavstva. Vijeće ministara BiH još nije usvojilo ažurirani akcioni plan za digitalizaciju. Još nije donesena odluka o korištenju digitalne dividende.

U pogledu **usluga informacijskog društva**, državni Zakon o Agenciji za razvoj informacijskog društva još uvijek nije usvojen. Još uvijek nisu usvojeni propisi o elektronskim dokumentima na državnom nivou. Nije bilo usklađivanja sa Direktivom o elektronskom poslovanju, kao ni sa provedbenim propisima u oblasti usluga javnog pristupa. Na državnom nivou se nije provodio Zakon o elektronskom poslovanju, kao ni Zakon o elektronskom potpisu jer ne postoji nadzorno tijelo za akreditaciju. Administrativni kapaciteti Ministarstva transporta i komunikacija BiH su i dalje nedovoljni.

U pogledu **audiovizualne politike**, digitalizacija javnog RTV sistema je ugrožena zbog nepostojanja Korporacije javnih RTV servisa koja bi trebala pomoći digitalizaciju cjelokupnog sistema javnog emitovanja u Bosni i Hercegovini. Reforma javnog RTV sistema u Bosni i Hercegovini još nije završena i usvajanje Statuta Korporacije javnih RTV servisa je još uvijek u toku. Finansijska stabilnost i održivost cijelog javnog RTV sistema je ozbiljno narušena u izvještajnom periodu, budući da je naplata taksi na javni RTV sistem u stalnom padu. Sadašnji nedostatak pravne sigurnosti ima negativan utjecaj na prikupljanje RTV pretplate koja je do sada bila priključena na račun za fiksne telefonske linije i prikupljana putem dominantnih telekom operatera.

Piratstvo je zabranjeno na osnovu Zakona o komunikacijama Bosne i Hercegovine, i njime se bavi Regulatorna agencija za komunikacije.

Što se tiče prelaska na digitalnu televiziju, završen je konkurs za nabavku digitalne opreme za tri javna emitera. Započela je prva faza procesa digitalizacije koja se odnosi na osiguravanje opreme i digitalno povezivanje pet tehničkih centara u sistem digitalnih veza i odašiljača za digitalno pokrivanje Sarajeva, Banja Luke i Mostara. Planirano je da druga faza procesa digitalizacije započne u septembru 2014.

Nova imenovanja članova Vijeća Regulatorne agencije za komunikacije, odgovornog za elektronske komunikacije i audiovizualne medije, su odobrena u novembru 2013., ali se smatra da

su politički motivirana. Institucionalni okvir ne osigurava odgovarajuću finansijsku i operativnu neovisnost regulatora, što podriva sigurnost sektora i izaziva zabrinutost zbog njegove učinkovitosti.

Sveukupno gledano, napredak na polju informacijskog društva i medija je ograničen. Potrebno je uložiti znatne napore za razvoj elektronskih komunikacija i informacijskog društva. Statut Korporacije javnih RTV servisa bi trebao biti usvojen i trebala bi se donijeti odluka o učinkovitom modelu naplate RTV pretplate da bi se osigurao stabilan, održiv zakonski izvor javnog finansiranja RTV servisa. Proces digitalizacije je ozbiljno ugrožen politizacijom što ima za rezultat neprovođenje Zakona o Javnom radiotelevizijskom sistemu Bosne i Hercegovine. Potrebno je da nadležni organi vlasti značajno povećaju svoje napore.

4.2.7. Finansijska kontrola

U oblasti **unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru** (PIFC), centralne harmonizacijske jedinice u ministarstvima finansija na državnom i entiteskom nivou su pripremile provedbene propise, kao što su priručnici za okvirno finansijsko upravljanje i kontrolu, i standardi unutrašnje kontrole. Također su usaglasile dokument sa preporukama o šemi certificiranja unutrašnje revizije. Ojačano je kadrovsko popunjavanje Centralne harmonizacijske jedinice FBiH. Organi uprave Brčko Distrikta su počeli razvijati vlastiti strateški dokument za PIFC kako bi poboljšali strateško planiranje, finansijsku odgovornost i fiskalnu odgovornost na lokalnom nivou. Izvršene su pilot revizije i obuka o procjeni rizika za unutrašnju reviziju, te obuka za novoimenovane revizore.

Koordinacioni odbor centralnih harmonizacijskih jedinica nije bio ponovo sazvan radi koordinacije izrade propisa i metodologija. Kao rezultat toga, država, Federacija BiH i Republika Srpska su razvile različite pristupe internoj kontroli. Na državnom nivou, odgovornost budžetskih korisnika je obuhvaćena relevantnim članovima Zakona o finansiranju Bosne i Hercegovine. U Federaciji BiH to je obuhvaćeno provedbenim propisima a u Republici Srpskoj nacrtom zakona. Zakon o finansijskom upravljanju i kontroli još uvijek nije usvojen u Federaciji BiH.

U oblasti **vanjske revizije**, koordinacioni odbor vrhovnih revizijskih institucija (VRI) nije sazvan. Funkcionalni kapacitet sve četiri VRI je zadovoljavajući, ali njihova finansijska nezavisnost ostaje upitna.

Sveukupno gledano, postignut je mali napredak u oblasti finansijske kontrole. U budućnosti je potrebno uložiti značajne napore za provedbu PIFC-a na svim nivoima. Aktivni koordinacijski odbori će značajno doprinijeti napretku u provedbi PIFC-a i standarda Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI). Pripreme su u početnoj fazi i još nisu ni započete na području zaštite finansijskih interesa EU.

4.2.8. Statistika

U pogledu **statističke infrastrukture**, saradnja između Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS) i entitetskih zavoda za statistiku je poboljšana tokom popisa stanovništva i domaćinstava. Uprava za indirektno oporezivanje (UINO) je počela davati podatke BHAS-u, ali još treba definisati razmjenu podataka između UINO i statističkih ureda i sadržaj potreban za izvođenje statističkih podataka i ažuriranje Statističkog poslovnog registra. BHAS i entitetski zavodi za statistiku su usvojili Strategiju za razvoj statistike u Bosni i Hercegovini do 2020. Usvojene su strategija metapodataka i strategija širenja. Mandati direktora i zamjenika BHAS-a su istekli i čeka se na nova imenovanja.

Što se tiče **klasifikacija i registara**, Statistički poslovni registar (SPR) treba biti dodatno

unaprijeđen budući da i dalje nedostaju podaci iz nadležnih upravnih izvora. Dogovoren je petogodišnji plan razvoja SPR-a. BHAS je nastavila sa redovnim izvođenjem poslovnih statistika i nacionalnih računa u skladu s NACE Rev. 2. Bosna i Hercegovina trenutno krši Privremeni sporazum budući da 1. jula 2013. nije dostavila Evropskoj uniji podatke o BDP-u po glavi stanovnika koji su usklađeni sa NUTS 2, što je obaveza iz Privremenog sporazuma. Radna grupa za izradu klasifikacije teritorijalnih jedinica za statistiku u zemlji postigla je dogovor o prijedlozima NUTS 1 i NUTS 2. Za daljnji napredak po tom pitanju su potrebni konačni rezultati popisa stanovništva i domaćinstava.

Što se tiče **sektorskih statistika**, BHAS i entitetske institucije za statistiku su provele popis stanovništva i domaćinstava od 1. do 15. oktobra 2013. Operacija međunarodnog monitoringa je ocijenila da je popis stanovništva na terenu bio uspješan. Faza obrade podataka je započela u januaru 2014.; potrebno ju je dovršiti i objaviti rezultate. Što se tiče makroekonomske statistike, potrebno je dodatno razvijati nacionalne račune. Postignut je određen napredak u poslovnim statistikama, posebno u pogledu strukturnih poslovnih statistika i nekih pokazatelja u kratkoročnim poslovnim statistikama.

Potrebno je dogovoriti i usvojiti relevantne propise za poljoprivredni popis.

Sveukupno gledano, određeni napredak postignut je u oblasti statistike, posebice kada je u pitanju provođenje popisa stanovništva i domaćinstava, kao i u nekim oblastima statistike poslovnog sektora. I dalje je potrebno unaprijediti sektorske statistike, poput statistike nacionalnih računa, te poslovne i poljoprivredne statistike. Potrebno je unaprijediti saradnju, koordinaciju i procese donošenja odluka da bi se razvio statistički sistem u državi i ključne strateške oblasti.

4.3. Pravda, sloboda i sigurnost

4.3.1 Vize, upravljanje granicama, azil i migracije

Što se tiče **vizne politike**, na granici je izdato 93 vize u 2013. godini, što predstavlja pad od skoro 38 % (150 izdato je u 2012.). U prvoj polovini 2014. na granici je izdato 24 vize, što je pad od 51 % u odnosu na isti period 2013.

Provedba bezviznog režima sa EU i dalje teče nesmetano. Iako većina putnika putuje u Schengenski prostor *bona fide*, određeni broj državljana Bosne i Hercegovine i dalje zloupotrebljava bezvizni režim podnošenjem očito neosnovanih zahtjeva za azil. Kao i u prethodnim izvještajnim periodima, u pojedinim državama članicama EU i pridruženim zemljama Schengena zabilježena je sezonska kulminacija broja tražilaca azila. Broj tražilaca azila iz Bosne i Hercegovine porastao je za 22% u periodu između 2012. i 2013. godine. Izuzetno niska stopa izdavanja azila potvrđuje neosnovanu prirodu tih zahtjeva. Kratkoročne i dugoročne mjere kojima bi se suzbio ovaj negativni fenomen i dalje su relevantne: vlasti u Bosni i Hercegovini moraju poduzeti hitnu akciju u okviru mehanizma praćenja post-liberalizacije viznog režima da bi se stalo u kraj zloupotrebama azila kroz kontinuirane javne kampanje, intenzivirane istrage o pomagačima, te provedbu odgovarajućih politika za poboljšanje socijalne i ekonomske uključenosti najugroženijih skupina stanovništva koje najčešće migriraju, uključujući i Rome. Rad u tim oblastima je potrebno nastaviti sistematski i kroz pravilnu raspodjelu sredstava. U septembru 2014., njemački parlament je usvojio izmjene i dopune nacionalnog zakonodavstva o azilu radi uključivanja Bosne i Hercegovine na listu sigurnih zemalja porijekla.

Što se tiče **upravljanja granicom**, većina propisa koji se odnose na integrisano upravljanje granicama (IBM), uključujući i Zakon o graničnoj kontroli, uglavnom se zasniva na *acquisu*. Parlament je usvojio izmjene i dopune zakona u junu 2014. U toku je revizija strategije i akcionog

plana za integrirano upravljanje granicama. Ona će za sobom povući i reviziju institucionalnog uređenja za praćenje provedbe strategije. Zajednički centar za analizu rizika usvojio je Priručnik za metodologiju izrade analize rizika.

Usvojene su izmjene i dopune Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji granične policije. Njima se predviđa povećanje broja policijskih službenika, što je relevantno za promjene graničnog režima sa Hrvatskom nakon njenog ulaska u EU.

Zajednički centar za policijsku saradnju između Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije osnovan je u Trebinju, u Bosni i Hercegovini. Očekuje se da će osnivanje ovog centra dovesti do poboljšanja regionalnih kapaciteta za borbu protiv prekograničnih zločina i ilegalne migracije. Sporazum o saradnji predviđa buduće uključivanje ostalih zemalja.

Nastavljena je infrastrukturna i tehnička nadogradnja na graničnim prelazima. Novi granični prelazi Neum I, Neum II i Bijača sada su spojeni na informacijski sistem granične policije. Zajednički kontakt centar s Hrvatskom osnovan je na međunarodnom graničnom prelazu Bijača/Nova Sela. Poboljšani integrirani sistem kontrole državnih graničnih prelaza (CSBC) ostvaruje bolje rezultate u otkrivanju nevažećih dokumenata. U CSBC sistemu je registrovano više od 40 miliona ulaza i izlaza na granici Bosne i Hercegovine. Oko 40% od tog broja su državljani Bosne i Hercegovine, a 60% su stranci. Na osnovu novih ugovora o graničnim prelazima i pograničnom saobraćaju između Bosne i Hercegovine i Hrvatske, mehanizam za izdavanje lokalnih dozvola za pogranični saobraćaj je pokrenut i u funkciji. Od ulaska Hrvatske u EU 31. decembra 2013., vlasti Bosne i Hercegovine su izdale 415 takvih dozvola.

Neovlašteni granični prelazi na granici sa Srbijom još uvijek nisu zatvoreni. Nastavljene su česte zajedničke granične patrole sa susjednim zemljama što je rezultiralo povećanjem zapljene krijumčarene robe, dok je otkrivanje ilegalnih migranata smanjeno sa 389 u 2012. na 228 u 2013. godini.

Praktična saradnja s Frontexom u zajedničkim analizama rizika je konsolidovana i uglavnom se provodi u okviru Mreže Zapadnog Balkana za analizu rizika (WB-RAN). Vlasti Bosne i Hercegovine redovno dostavljaju dogovorene statističke i kvalitativne informacije.

Što se tiče **azila**, većina relevantnih propisa temelji se uglavnom na *acquisu*. Strategija i akcioni plan za migracije i azil za period 2012.-2015. se provode uz finansijsku pomoć međunarodnih donatora. Koordinaciono tijelo za praćenje provedbe nove strategije i akcionog plana za azil i migracije radi na zadovoljavajući način. Sektor za azil Ministarstva sigurnosti je skoro u potpunosti popunjen. Stalni azilantski centar u Trnovu, sa 154 kreveta, je počeo s radom u septembru 2014. Do tada je bio operativan privremeni azilantski centar u Kiseljaku.

Broj zahtjeva za azil u 2013 se popeo na: 73 podnesenih zahtjeva za azil koji obuhvataju 100 ljudi, u poređenju sa 40 zahtjeva za 53 osobe u 2012. godini. Sirija je bila najveći pojedinačni izvor tražilaca azila. Vijeće ministara je donijelo Odluku o odobrenju privremenog boravka državljanima Sirije na osnovu opravdanih razloga humanitarne prirode. U 2013. Ministarstvo sigurnosti BiH je odbilo 16 zahtjeva za azil. U prvih osam mjeseci 2014., podneseno je 22 nova zahtjeva za azil za 22 osobe. Svi azilanti sa Kosova, čiji je status privremene zaštite istekao u 2007., su dobili prvostepene odluke iz Sektora za azil. U 2013. godini završeni su sudski postupci za dvije osobe.

Što se tiče oblasti **migracija**, Centar za privremeni pritvor ilegalnih imigranata je operativan, ima 53 zaposlena, te kapacitet za 120 imigranata. U 2013., ukupno 236 stranih državljana je bilo smješteno u centru, što predstavlja smanjenje od 48% u odnosu na 2012., kada je bilo smješteno 453 stranih državljana. Pored toga, 38 lica je stavljeno pod nadzor u njihovom mjestu prebivališta. Sveukupno gledano, 277 strana državljana su se vratila u zemlje porijekla (159 dobrovoljno, 117 se vratilo na osnovu sporazuma o readmisiji, a jedan je vraćen prisilno). Zbog nedostatka finansijskih sredstava u 2013. nisu registrovani ilegalni imigranti za IOM-ov Program pomoći dobrovoljnom

povratku. Međutim, odredba o maksimalnom trajanju pritvora u Imigracionom centru još uvijek nije usklađena sa relevantnim *acquisem*.

Provedba readmisije između Evropske unije i Bosne i Hercegovine i dalje je zadovoljavajuća. Većina slučajeva readmisije je sprovedena u okviru sporazuma sa Hrvatskom (328 u 2013. u odnosu na 236 u 2012.). Od toga, 75 osoba su bili strani državljani i 119 državljani Bosne i Hercegovine. U skladu sa sporazumom o readmisiji sa EU i Švicarskom, Bosna i Hercegovina je u 2013. prihvatila 397 svojih državljana, u poređenju sa 319 u 2012. U prvoj polovini 2014. je readmisijom vraćeno 35 ljudi, što predstavlja povećanje od 34,65 % u poređenju sa istim periodom u 2013.

Objavljen je šesti migracioni profil za BiH. Provedba strategije za reintegraciju povratnika i dalje predstavlja problem. Prepreke za održivi povratak i integraciju u lokalnu zajednicu su poteškoće sa ekonomskom reintegracijom, pristup zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, penzijama i zapošljavanje manjinskih povratnika (*vidjeti dio 2.2 — Ljudska prava i zaštita manjina*).

Broj presretanja u pokušaju nezakonitog prelaska granice je smanjen. U 2013. godini 228 osoba je presretnuto dok su pokušavale ilegalno ući ili izaći iz zemlje, u poređenju sa brojem od 389 osoba u 2012. U prvoj polovini 2014. presretnuto je 87 ljudi, što predstavlja smanjenje od 33% u poređenju sa istim periodom u 2013.

Služba za poslove sa strancima (SPS) u potpunosti koristi bazu podataka informacijskog sistema za migracije (MIS) , koji je također dostupan i drugim relevantnim agencijama. U 2013. godini, SPS je izdala 9953 dozvole za privremeni boravak, što je povećanje od 13 % u odnosu na 2012. (8383). U 2013., izdato je 713 dozvola za stalni boravak, što predstavlja rast od 78 % u odnosu na 2012. (401). SPS je u 2013. izdala 279 odluka o protjerivanju, što predstavlja 50 % smanjenja u odnosu na 2012. (562). U prvoj polovini 2014, SPS je izdala 2 105 dozvola za privremeni boravak i 346 za stalni boravak. Donijeto je 155 odluka o protjerivanju.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina i dalje ostvaruje napredak u oblastima vizne politike, upravljanja granicom te azila i migracija. Odredba u Zakonu o kretanju i boravku stranaca i azilu o maksimalnom trajanju pritvora u Centru za imigraciju i dalje treba biti usklađena sa *acquisem*. Infrastruktura, oprema i nadzor na graničnim prelazima su poboljšani ali zahtijevaju ulaganje dodatnih napora. Stalni centar za azilante u Trnovu je sada operativan. Sveukupno gledano, sistem migracija, azila i međunarodne zaštite u Bosni i Hercegovini funkcioniše i može odgovoriti trenutnim potrebama.

4.3.2 *Pranje novca*

Došlo je do blagog porasta broja prijava podnesenih tužilaštvima u cijeloj Bosni i Hercegovini na predmetima koji uključuju **pranje novca**. Sve u svemu, registrovano je 108 predmeta u 2013. u odnosu na 59 u 2012. godini. Ipak, broj potvrđenih optužnica i pravosnažnih presuda i dalje je mali. Međunarodna saradnja se najvećim dijelom odvija putem Egmont grupe. Saradnja je posebno dobra sa finansijskim obavještajnim jedinicama iz regije. Istražni odjel također saraduje s Interpolom.

Bosna i Hercegovina još uvijek nema uspostavljen učinkovit sistem za oduzimanje i upravljanje nelegalno stečenom imovinom. Model koji je najviše zastupljen je oduzimanje nelegalno stečene imovine na osnovu odredbi Krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku.

Postignut je sporazum o setu zajedničkih minimalnih standarda, koji bi trebao biti ugrađen u zakonodavstvo u sva četiri pravna sistema u Bosni i Hercegovini. Standardi odražavaju sve veće zahtjeve EU i međunarodne zajednice za uređivanjem pravne oblasti oduzimanja prihoda stečenih krivičnim djelima u kontekstu sistema krivičnog pravosuđa na više nivoa.

U aprilu 2014. Ministarstvo pravosuđa Bosne i Hercegovine je imenovalo je novu radnu grupu za izradu novog zakona o oduzimanju imovine, u skladu sa setom zajedničkih minimalnih standarda. U Republici Srpskoj, Ministarstvo pravosuđa je imenovalo radnu grupu koja će izraditi nacrt izmjena i dopuna postojećeg zakonodavstva. Parlament Federacije je usvojio novi zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom, koji uključuje set zajedničkih minimalnih standarda. Taj zakon, međutim, čeka odluku o ustavnosti Ustavnog suda Federacije BiH. Na nivou Brčko Distrikta, osnovana je radna grupa za izradu novog zakona o oduzimanju imovine, u skladu sa setom zajedničkih minimalnih standarda.

Ukupan iznos imovine oduzete u 2013. godini je bio oko 4.300.000 eura u 126 predmeta na raznim pravosudnim institucijama širom BiH. U 2014. godini, u Republici Srpskoj su donesene pravosnažne sudske presude za trajno oduzimanje oko 10 miliona eura koje je predhodno oduzeo entitetski Ured za oduzimanje nelegalno stečene imovine primjenom Zakona o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela Republike Srpske.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je postigla određeni napredak u području borbe protiv pranja novca, ali potrebno je još dosta toga učiniti. U pogledu borbe protiv pranja novca u 2014. je usvojen nacrt Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, ali još uvijek nisu usvojene izmjene i dopune Krivičnog zakona koje se odnose na pranje novca i finansiranje terorizma kako bi se zakon uskladio sa međunarodnim standardima. Pokrenute su brojne aktivnosti za poboljšanje sistema oduzimanja imovine (*vidjeti dio 4.1.3 — Slobodno kretanje kapitala*).

4.3.3. Droge

Što se tiče **borbe protiv droge**, teritorij Bosne i Hercegovine i dalje se koristi u svrhe tranzita i skladištenja. Proizvodnja droge je i dalje mala, i uglavnom ograničena na uzgoj marihuane. Postoje indicije da je domaća potražnja za drogom neznatno povećana u 2013., posebno u pogledu sintetičkih droga.

Istekla je državna strategija i akcioni plan za borbu protiv droge za period 2009.-2012. Provedba takvog strateškog okvira je i dalje neodgovarajuća. Iako je Vijeća ministara BiH imenovalo Komisiju za suzbijanje zloupotrebe opojnih droga, ona nije operativna. Još nije usvojen nacrt Zakona o sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga, kojim bi se odredila kontakt tačka za pitanja droga na nivou Bosne i Hercegovine. Komisija za uništavanje droga je ponovo imenovana.

Povećao se broj krivičnih djela u vezi sa zloupotrebom droga. Broj krivičnih prijava za trgovinu i posjedovanje droge u 2013. smanjio na 1480, u odnosu na 1629 u 2012. godini. Broj potvrđenih optužnica smanjen je s 1184 u 2012. na 1039 u 2013., a broj osuđujućih presuda smanjen je sa 1072 na 1050. Prevladavaju krivična djela posjedovanja i omogućavanja upotrebe narkotika. Zaplijenjene droge su uglavnom kanabis, heroin ili sintetičke droge. Kao rezultat uspješnog rada organa za provođenje zakona, zaplijenjeno je i uništeno 31 000 litara hemijskih prekursora. Velika količina droge zaplijenjena po nalogu sudova u čitavoj Bosni i Hercegovini čeka na uništenje. Koordinacija operativnih aktivnosti i dalje varira od slučaja do slučaja. Provedeno je nekoliko policijskih operacija, što je rezultiralo hapšenjem počinitelja i zapljenom droge. Državne agencije, Federalna uprava policije i kantonalne policijske uprave koriste bazu podataka o počiniteljima krivičnih djela vezanih za zloupotrebu droga. Republika Srpska nije povezana sa ovom bazom podataka.

Što se tiče međunarodne saradnje, Bosna i Hercegovina redovno podnosi izvještaje Međunarodnom odboru za kontrolu narkotika. Odvija se saradnja sa Evropskim centrom za kontrolu droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA). Privremena kontakt osoba za EMCDDA u BiH radi u Ministarstvu sigurnosti. Bosna i Hercegovina priprema svoj drugi godišnji izvještaj o stanju

zloupotrebe opojnih droga u BiH.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je postigla određeni napredak u borbi protiv trgovine drogom i politici smanjenja potražnje. Poboľšani su kapaciteti pojedinih organa za provođenje zakona da uoče i spriječe operacije krijumčarenja droge. Međutim, novi strateški okvir tek treba definisati, kao i daljnje mjere za konsolidaciju institucionalnih kapaciteta za koordinaciju i provođenje politika.

4.3.4. Policija

Nastavljeno je sa konsolidacijom funkcija i kapaciteta institucionalnog okvira za **policijska pitanja**. Međutim, konfliktna tumačenja zakona o reformi policije iz 2008. sprečavaju razvoj djelotvornog institucionalnog okvira na državnom nivou, što je također otežano na drugim nivoima policije zbog nedostataka u strukturi agencija za provođenje zakona. Nedostatak institucionalizovane koordinacije i saradnje između državnih i entitetskih/kantonalskih policijskih tijela otežava efikasan rad policijskih službi. Nedostatak efikasno organizovane policije je ponovo došao do izražaja u februaru 2014. kada su se policijske snage suočile sa ozbiljnim poteškoćama u kontrolisanju nasilnih uličnih protesta koji su rezultirali sa nekoliko miliona eura materijalne štete, a stotine ljudi je povrijeđeno.

Popunjenost Direkcije za koordinaciju policijskih tijela je 70%. Imenovani su novi direktor i dva zamjenika Direkcije, kao i direktor i zamjenik granične policije i zamjenik direktora SIPA-e. Laboratorije Agencije za forenzička ispitivanja i vještačenja su opremljene, ali kapacitet ljudskih resursa je ostao na 50%. Agencija za policijsku podršku je ozvaničila saradnju sa drugim policijskim agencijama na državnom nivou i započela obavljanje svojih osnovnih ovlaštenja u vezi nabavke. Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova BiH je popunila 70 % od planiranih radnih mjesta. Započela je druga faza izgradnje objekata za obuku. Popunjenost Državne agencije za istrage i zaštitu je i dalje na 73 % od planiranih radnih mjesta. Sistem elektronske razmjene podataka između registara policije i tužilaštava je u funkciji, iako neki tehnički aspekti u sistemu zahtijevaju reviziju, uključujući i to da Direkciji za koordinaciju policijskih tijela još uvijek nije omogućen pristup bazama podataka.

Vijeće ministara je usvojilo izmjene i dopune Zakona o policijskim službenicima Bosne i Hercegovine i čeka se njihovo usvajanje u parlamentu. Usvojene su izmjene i dopune Zakona o policijskim službenicima i Zakon o unutrašnjim poslovima Republike Srpske. Federacija i kantoni su pokrenuli inicijative da usklade svoje zakone o policijskim službenicima. Odredbe kojima se uređuje zaštita ličnih podataka i dalje su ispod standarda EU u svim policijskim tijelima. Zakon o unutrašnjim poslovima u Federaciji BiH je usvojen u julu 2014. Zakon sadrži principe operativne i finansijske nezavisnosti policije i izrađen je da služi kao model za kantone kada budu mijenjali svoje zakone o unutrašnjim poslovima.

Upravni odbor Europolu je odobrio početak pregovora o operativnom sporazumu sa Bosnom i Hercegovinom. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je usvojilo privremenu odluku o saradnji s Europolom, ali još uvijek nije donijelo odluku o pregovaračkom timu.

Bosna i Hercegovina je uspostavila mehanizam za saradnju sa CEPOL-om kroz memorandum o razumijevanju potpisan od strane nadležnih ministara na državnom i entitetskim nivoima u junu.

Sveukupno gledano, ostvaren je određeni napredak u oblasti policije. Nedostatak koordinacije i saradnje, te nedostatak odgovarajuće obuke i opreme sprečavaju efikasan rad policijskih službi, što se najviše pokazalo tokom socijalnih nemira u februaru. Koordinacija i saradnja među organima za provođenje zakona i dalje je uglavnom neformalna. Postoje naznake neprikladnog političkog utjecaja po etničkim linijama. Zakonodavni okvir kojim se uređuje oblast policije i dalje se mora

poboljšati da bi se postigao viši nivo profesionalnosti, transparentnosti i odgovornosti u cijeloj zemlji.

4.3.5. Borba protiv organizovanog kriminala i terorizma

U borbi protiv **organizovanog kriminala**, uspješno su izvedene brojne zajedničke policijske operacije velikog obima, neke od njih kroz blisku koordinaciju sa susjednim zemljama. Ipak, saradnja između policije i tužilaštava u Bosni i Hercegovini zahtijeva strukturna poboljšanja da bi se osigurali efikasniji sudski procesi. Usvojeni su nova strategija za borbu protiv organizovanog kriminala za period 2014-2016 i prva Procjena prijetnji od organizovanog kriminala (OCTA) za Bosnu i Hercegovinu. OCTA je pripremljena uz pomoć metodologije EUROPOL-a, a u njenoj izradi su sudjelovali svi organi za provođenje zakona u cijeloj Bosni i Hercegovini. Ostaje da se izradi akcioni plan koji se odnosi na strategiju.

Entitetski propisi o oružju i dalje se moraju uskladiti sa međunarodnim standardima. Dosta ilegalnog oružja i municije je u posjedu civila. Odlukom Vijeća ministara osnovan je novi Koordinacioni odbor za nadzor provedbe strategije o kontroli malog i lakog oružja, za period 2013.-2016. Usvojen je Okvirni Zakon o amnestiji u Federaciji BiH. Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije je od temeljne važnosti za suzbijanje ulaska kriminala u političke, pravne i ekonomske sisteme.

Na području sudske suradnje u krivičnim predmetima, došlo je do napretka u pripremama za zaključenje sporazuma o saradnji s Eurojustom. U maju 2014. delegacija Eurojusta je obavila misiju za utvrđivanje činjenica u Bosni i Hercegovini, u cilju utvrđivanja zajedničkog cilja za bolju saradnju u krivičnim predmetima i mogućeg zaključivanja sporazuma o saradnji u budućnosti. I dalje je potrebno usvojiti izmjene Zakona o zaštiti tajnih podataka kako bi se osiguralo da zakon bude u skladu sa odgovarajućim standardima EU i omogućilo provođenje bilateralnih sporazuma o sigurnosti.

Što se tiče borbe protiv **trgovine ljudima**, u toku je provođenje strategije i akcionog plana za period 2013-2015. Realizacija projekata iz Akcionog plana finansira se uglavnom od strane donatora. Odredbe o trgovini ljudima iz krivičnih zakona na državnom i federalnom nivou su u parlamentarnoj proceduri. Domaće propise, posebno kada se radi o kaznama, i dalje treba uskladiti sa *acquisem*, naročito sa Direktivom 2011/36/EU. Regionalni monitoring timovi će se nastaviti redovno sastajati i poboljšavati svoje kapacitete kroz obuke. Izrađen je priručnik za obuku socijalnih radnika koji se bave radom sa žrtvama trgovine ljudima. Potrebno je dalje jačanje saradnje između četiri regionalna monitoring tima i policijskih i vojnih jedinica na državnom nivou kako bi se osiguralo da istrage budu pravilno koordinirane i da se pruži pomoć žrtvama. Potrebno je održati dodatne obuke o rješavanju problema trgovine ljudima za predstavnike relevantnih organa za provođenje zakona, a posebno za graničnu policiju.

U 2013. je došlo do smanjenja broja identifikovanih žrtava trgovine ljudima, sa 16 žrtava, u odnosu na prosjek od 30 iz prethodnih godina. Međutim, u prvih šest mjeseci 2014., identifikovano je 29 žrtava trgovine ljudima. I dalje je potrebno razviti sveobuhvatan, multidisciplinarni pristup trgovini ljudima usmjeren ka žrtvama i poboljšati proces identifikacije žrtava. Trgovina ljudima se odvijala u svrhu radne eksploatacije, seksualne eksploatacije, prosjačenja i prisilnog braka. Bosna i Hercegovina je i dalje zemlja porijekla, tranzita i odredišta za trgovinu ljudima. Bosni i Hercegovini nedostaje sveobuhvatan sistem za identifikaciju općih trendova i izazova u rješavanju problema trgovine ljudima.

Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima u sastavu Ureda državnog koordinatora i baza podataka o žrtvama trgovine ljudima nisu u potpunosti operativni. U Sarajevu je otvoren Evropski resursni centar za sprječavanje trgovine ljudima i ostalih oblika eksploatacije. Bosna i Hercegovina treba dodatno uskladiti svoj sistem borbe protiv trgovine ljudima s nizom preporuka uključenih u

posljednji izvještaj ekspertne grupe za suzbijanje trgovine ljudima (GRETA).

Bosna i Hercegovina još uvijek nema sveobuhvatan strateški pristup za rješavanje pitanja **cyber kriminala** i cyber sigurnosnih prijetnji. Vijeće ministara još nije usvojilo Akcioni plan za formiranje Tima za odgovore na računarske incidente (BiH CERT). Izvještaji o krivičnim djelima koje pripremaju organi za provođenje zakona se ne odnose na cyber kriminal. Digitalna forenzika i druga tehnička sredstva za borbu protiv cyber kriminala na državnom i međunarodnom nivou su ograničena i nedovoljna. Republika Srpska je uspostavila sistem za borbu protiv cyber-kriminala i pokazala spremnost da istraži krivična djela iz oblasti cyber-kriminala te da odgovori na cyber sigurnosne prijetnje i rizike.

U pogledu **borbe protiv terorizma**, Bosna i Hercegovina nastavlja provoditi svoju strategiju za prevenciju i borbu protiv terorizma za period 2010.-2014. I dalje je potrebno osnovati radnu grupu za izradu nacionalne strategije za borbu protiv terorizma za period 2014.-2017.

Zajednička radna grupa za borbu protiv terorizma je operativna i njen kapacitet je dodatno ojačan. Operativni dio radne grupe čeka na regulisanje finansiranja i potvrdu formalnog statusa svojih članova. Vlasti Bosne i Hercegovine treba da pojačaju svoje opće kapacitete da spriječe radikalizaciju, uključujući i razvijanje adekvatnih mjera za rješavanje fenomena boraca koji odlaze na strana ratišta. U tom smislu, usvojene su izmjene i dopune Krivičnog zakona kojima se uvode sankcije građanima koji se pridružuju paravojnim i parapolicijskim snagama u inostranstvu, što predstavlja pozitivan korak ka tom cilju.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je postigla ograničen napredak u borbi protiv organizovanog kriminala i terorizma. U primjeni su nova strategija za borbu protiv organizovanog kriminala i procjena prijetnje od istog. Rad na borbi protiv terorizma je intenziviran uvođenjem sankcija protiv tzv. "stranih boraca" u krivičnom zakonu. U toku je rad na jačanju sistema za oduzimanje imovine. Bosni i Hercegovini je potreban sveobuhvatan sistem za identifikaciju općih trendova i izazova u rješavanju problema trgovine ljudima

4.3.6. Zaštita ličnih podataka

Što se tiče zaštite ličnih podataka, nezavisnost agencije je ojačana izmjenama i dopunama Zakona o platama i davanjem istih prava Agenciji kao i drugim nezavisnim regulatornim agencijama u novembru 2013.

Budžet i kadrovska popunjenost Agencije su ostali isti, dok je povećan broj tužbi koje su upućene od strane Agencije i inspekcijских službi. U 2013. godini, Agencija je obavila 111 nadzornih inspekcija i zaprimila 107 tužbi. Provela je 34 *ex officio* postupka i izdala sedam kazni.

Agencija je nastavila sa aktivnostima obuke u cijelom javnom sektoru za povećanje kapaciteta zaštite ličnih podataka unutar javne uprave i policije.

Izrađena je mapa puta za primjenu mjera za poboljšanje zaštite ličnih podataka u policijskim agencijama. Još ne postoje provedbeni propisi u sektoru za provođenje zakona koji su u skladu sa zaštitom ličnih podataka.

Sveukupno gledano, pripreme u oblasti zaštite ličnih podataka su još uvijek u ranom stadiju.

STATISTIČKI ANEKS

STATISTIČKI PODACI

Bosna i Hercegovina

Osnovni podaci	Napom	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Broj stanovnika (u hiljadama)	1)	3 790e	3 843e	3 843e	3 840e	3 836e	3 832e
Ukupna površina zemlje (u km ²)		51 209	51 209	51 209	51 209	51 209.	51 209

Nacionalni računi		2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Bruto domaći proizvod (BDP) (u milionima domaće valute)	2)	12 678	24 307	24 879	25 772	25 734	26 297
Bruto domaći proizvod (BDP) (u milionima eura)		6 482	12 428	12 720	13 177	13 158	13 446
BDP (euro po glavi stanovnika)		1 707	3 234	3 310	3 432	3 430	3 509
BDP (u Standardima kupovne moći (PPS) po glavi stanovnika)	3)	:	6 900e	7 000e	7 300e	7 500	7 600
BDP (u Standardima kupovne moći (PPS) po glavi stanovnika) u odnosu na prosjek EU (EUI-28 = 100)	3)	:	29.	28.	29.	29.	29.
Realna stopa rasta BDP-a: promjene volumena BDP-a u odnosu na prethodnu godinu (%)		2,4.	-2,7.	0,8.	1,0.	-1,2.	2,5.
Rast zaposlenosti (podaci nacionalnih računa), u odnosu na prethodnu godinu (%)		:	:	:	:	:	:
Rast produktivnosti rada: rast BDP-a (u stalnim cijenama) po zaposlenom, u odnosu na prethodnu godinu (%)		:	8,0.	:	:	:	:
Rast jedinice rada, u odnosu na prethodnu godinu		:	:	:	:	:	:
** Promjene u 3 godine (T / T-3) u nominalnom indeksu rasta troškova jedinice rada (2005 = 100)		:	:	:	:	:	:
Produktivnost rada po zaposlenom: BDP (u PPS) po zaposlenom u odnosu na prosjek EU (EU-27 = 100)		:	:	:	:	:	:
Bruto dodana vrijednost po glavnim sektorima (%)							
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo			8,4.	8,2.	8,1.	7,7.	8,2.
Industrija (%)			20,8.	21,5.	21,5.	21,1.	21,7.
Građevinarstvo (%)			6,2.	5,2.	4,9.	4,9.	4,5.
Usluge (%)			64,6.	65,1.	65,6.	66,8.	65,6.
Potrošnja kod krajnjih potrošača, kao udio BDP-a (%)	4)		104,2s	105,6s	105,1s	104,8s	102,8.
Bruto stvaranje fiksog kapitala, kao udio BDP-a (%)	4)		18,6s	16,6s	17,9s	17,5s	16,8.
Promjene inventara, kao udio BDP-a (%)	4)		-0,1s	-1,0s	0,2s	0,5s	0,2.
Izvoz roba i usluga, u odnosu na BDP (%)	4)		23,3s	28,0s	29,9s	29,1s	30,0.
Uvoz roba i usluga, u odnosu na BDP (%)	4)		46,1s	49,1s	53,2s	52,0s	49,8.

Industrija	Napom	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Indeks obima industrijske proizvodnje (2010=100)		:	95,8.	100,0.	102,4.	98,4.	103,4.

Stopa inflacije i cijene kuća	Napom	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Indeks potrošačkih cijena (CPI), promjena u odnosu na prethodnu godinu (%)	5)	3,1.	-0,4b	2,1.	3,7.	2,0.	-0,2s
** Godišnja promjena u sniženom indeksu cijena kuća (2010 = 100)		:	:	:	:	:	:

Platni bilans	Napo	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Platni bilans: ukupno tekući račun (u milionima eura)	6)	-833.	-812.	-781.	-1 284	-1 218	-734.
Platni bilans tekućeg računa: trgovinski bilans (u milionima eura)	6)	-3 308	-3 981	-3 901	-4 267	-4 318	-3 989
Platni bilans tekućeg računa: neto usluge (u milionima eura)	6)	255.	973.	1 104	1 082	1 118	1 153
Platni bilans tekućeg računa: neto prihod (u milionima eura)	6)	595.	488.	211.	110.	119.	262.
Platni bilans tekući račun: neto tekući transferi (u milionima eura)	6)	1 626	1 708	1 805	1 792	1 862	1 840
od čega vladini transferi (u milionima eura)	6)	450.	80.	76.	45.	55.	64.
** 3 godine unazad prosječno stanje na tekućem računu u odnosu na BDP (%)	6)	:	-10,0.	-8,9.	-7,5.	-8,4.	-8,2.
** Petogodišnje promjene u udjelu svjetskog izvoza roba i usluga (%)		:	:	:	:	:	:
Neto direktne strane investicije (FDI) (u milionima eura)	6)	133,0.	176,0.	272,2.	342,3.	273,2.	259,3.
Direktne strane investicije (FDI) u inostranstvu (u milionima eura)	6)	0,0.	-68,5.	58,8.	-4,0.	-0,3.	-14,9.
od čega FDI izvještajne ekonomije u 28 zemalja EU (u milionima eura)		:	:	:	:	:	:
Direktne strane investicije (FDI) u izvještajnoj ekonomiji (u milionima eura)	6)	133,0.	107,5.	331,0.	338,3.	272,9.	244,4.
od čega FDI od 28 zemalja EU u izvještajnoj ekonomiji (u milionima eura)		:	154,4.	147,7.	195,4.	174,1.	:
** Neto međunarodna investiciona pozicija, u odnosu na BDP (%)	6)	:	-56,0.	-57,4.	-58,9.	-61,4.	:

Javne finansije	Napom	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Opšti deficit/suficit vlade, u odnosu na BDP (%)		:	-4,4	-2,5.	-1,3.	-2,0.	-2,2.
Opšti bruto dug vlade u odnosu na BDP (%)	7)	:	:	:	:	:	:

Finansijski pokazatelji	Napome	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Bruto vanjski dug cijele ekonomije, u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	:	:
Bruto vanjski dug cijele ekonomije, u odnosu na ukupan izvoz (%)		:	:	:	:	:	:
Priliv novca: M1 (novčanice, kovanice, depoziti preko noći, u milionima eura)	8)	1 377	2 836b	3 017	3 163	3 141	3 423
Priliv novca: M2 (M1 plus depoziti sa prispjecom do 2 godine, u milionima eura)	8)	2 387	6 498	6 968	7 372	7 624	8 229
Priliv novca: M3 (M2 plus instrumenti koji se mogu plasirati na tržište, u milionima eura)		:	:	:	:	:	:
Ukupni krediti monetarnih finansijskih institucija stanovništvu (konsolidovani) (u milionima eura)	8)	1 707	7 184	7 436	7 828	8 151	8 391
** Godišnja promjena u pasivi u finansijskom sektoru (%)		24,8.	-2,6b	-0,1.	1,3.	1,3.	4,6.
** Tokovi privatnih kredita, konsolidovani, u odnosu na BDP	9)	2,5.	-2,0.	1,7.	2,3.	1,6.	1,5p
** Privatni dug, konsolidovani, u odnosu na BDP (%)	9)	25,9.	56,1.	56,5.	56,8.	58,5.	59,1p
Kamatne stope: dnevna stopa, godišnje (%)		:	:	:	:	:	:
Kamatna stopa za kredite (1 godina), godišnje (%)	10)	:	7,93.	7,89.	7,43.	6,87.	6,99.
Kamatna stopa za depozite (1 godina), godišnje (%)	11)	:	0,28.	0,19.	0,12.	0,08.	0,13.
devizni kurs eura: prosjek perioda (1 euro = ... nacionalna valuta)		1,956.	1,956.	1,956.	1,956.	1,956.	1,956.
Indeks ponderiranog efektivnog deviznog kursa (2005=100)	12)	:	102,7.	101,9.	101,9.	101,2.	99,7.
**3 trogodišnje promjene (T/T-3) u indeksu ponderiranog efektivnog deviznog kursa, 42 zemlje (2005 = 100)		:	:	:	:	:	:
Vrijednost rezervi (uključujući zlato) (u milionima eura)	13)	1 385	3 176b	3 302	3 284	3 328	3 614

Vanjska trgovina robom	Napo	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Vrijednost uvoza: sve robe, svi partneri (u milionima eura)		:	5 996	6 957	7 939	7 798	7 752
Vrijednost izvoza: sve robe, svi partneri (u milionima eura)		:	2 835	3 623	4 203	4 018	4 282
Platni bilans: sve robe, svi partneri (u milionima eura)		:	-3 162	-3 334	-3 736	-3 781	-3 469
Uslovi trgovine (indeks izvoznih cijena /indeks uvoznih cijena, * 100) (broj)	14)	:		100.	99p	97p	98p
Udio izvoza u 28 zemalja EU u vrijednosti ukupnog izvoza (%)		:	71,0.	69,5.	70,3.	72,7.	73,5.
Udio uvoza u 28 zemalja EU u vrijednosti ukupnog uvoza (%)		:	64,1.	61,0.	59,7.	61,4.	60,0.

Demografija	Napo	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Sirova stopa prirodne promjene stanovništva (stopa prirodnog priraštaja): broj rođenih minus umrli (u hiljadama stanovnika)		1,9.	-0,1.	-0,4.	-0,8.	-0,9.	-1,3p
Broj umrle djece mlađe od jedne godine (na 1000 živorođene djece)		7,6.	6,5.	6,4.	5,8.	5,4.	5,2p
Očekivani životni vijek pri rođenju: muškarci (godine)		71,3.	72,4e	72,4e	73,7e	73,7e	73,7e
Očekivani životni vijek pri rođenju: žene (godine)		76,7.	77,7e	77,7e	78,8e	78,8e	78,8e

Tržište rada	Napo	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Ekonomska stopa aktivnosti za osobe u dobi od 20-64 godine: udio stanovništva u dobi od 20-64 koji je ekonomski aktivno (%)		:	:	:	:	:	:
Stopa zaposlenosti za osobe u dobi od 20-64: udio stanovništva u dobi od 20-64 koje je zaposleno (%)		:	:	:	:	:	:
Stopa zaposlenosti muškaraca od 20-64 godine (%)		:	:	:	:	:	:
Stopa zaposlenosti žena 20-64 godine		:	:	:	:	:	:
Stopa zaposlenosti za osobe u dobi od 55-64: udio stanovništva u dobi od 55-64 koje je zaposleno		:	34,0p	33,3p	33,6p	27,2b	27,7.
Zaposlenost prema glavnim sektorima							
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (%)		:	:	:	:	20,5.	18,9.
Industrija (%)		:	:	:	:	21,5.	22,2.
Građevinarstvo (%)		:	:	:	:	8,9.	7,7.
Usluge (%)		:	:	:	:	49,0.	51,3.
Stopa nezaposlenosti: udio radne snage koja je nezaposlena (%)	15)	40,0.	24,1b	27,2.	27,6.	28,0.	27,5.
Stopa nezaposlenosti muškaraca (%)		:	23,1.	25,6.	26,5.	26,4.	26,5.
Stopa nezaposlenosti žena (%)		:	25,6.	29,9.	30,5.	30,7.	29,0.
Stopa nezaposlenosti mladih: udio radne snage u dobi od 15-24 godine koja je nezaposlena (%)		:	48,7.	57,5.	57,9.	63,1.	59,1.
Stopa dugoročne nezaposlenosti: udio radne snage koja je nezaposlena 12 mjeseci ili više (%)		:	20,0.	22,3.	22,3.	23,0.	22,8.

Socijalna kohezija	Napo	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Prosječne nominalne mjesečne plate i nadnice (domaća valuta)	16)	408.	790.	798.	816.	826.	827.
Indeks realnih plata i nadnica (indeks nominalnih plata i nadnica podijeljen sa CPI/HICP) (2000=100)		:	:	:	:	:	:
Rano napuštanje obrazovanja i obuke: udio stanovništva u dobi od 18-24 s nižim srednjim obrazovanjem, koje ne nastavlja s daljnjim obrazovanjem ili obukom (%)		:	:	7,9.	8,0.	7,9.	6,7.

Životni standard	Napo	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Broj putničkih automobila u odnosu na broj stanovnika (broj na hiljadu stanovnika)	17)	:	180.6e	188.6e	191.4e	159.6e	177.5e
Broj pretplatnika mobilne telefonije u odnosu na broj stanovnika (broj na hiljadu stanovnika)		92.6e	830.7e	784.3e	825.8e	873.2e	910.4e

Infrastruktura	Napo	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Gustina željezničke mreže (linije koje rade, na 1000 km ²)		:	19,9.	20,1.	20,0.	20,1.	:
Dužina autoputeva (u kilometrima)		:	35.	35.	35.	48.	:

Inovacije i istraživanja	Napo	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Javna potrošnja na obrazovanje u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	:	:
Bruto domaća potrošnja na istraživanje i razvoj, u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	0,27.	:
Postotak domaćinstva sa pristupom internetu od kuće (%)	:	:	:	:	29,8.	:	:

Okoliš	Napo	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
* Indeks emisija stakleničkih plinova, ekvivalent CO2 (1990 = 100)	18)	16.	:	:	:	:	:
Energetski intenzitet ekonomije (kg ekvivalenta nafte na 1000 eura BDP-a na 2000 stalnih cijena)		:	:	:	:	:	:
Električna energija iz obnovljivih izvora u odnosu na bruto potrošnju električne energije (%)		:	:	:	:	:	:
Udio putnog teretnog transporta u unutrašnjem teretnom transportu (%)		51.	63.	62.	64.	66.	68.

Energija	Napo	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Primarna proizvodnja svih energetske proizvoda (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:
Primarna proizvodnja sirove nafte (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:
Primarna proizvodnja čvrstog ulja i lignita (u hiljadama TOE)		:	3 629p	3 476	4 086	3 933b	:
Primarna proizvodnja prirodnog gasa (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:
Neto uvozi svih energetske proizvoda (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:
Bruto unutrašnja potrošnja energije (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:
Proizvodnja električne energije (u hiljadama GWh)		:	15,7.	17,1.	15,3.	14,1.	:

Poljoprivreda	Napom	2001.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Indeks obima poljoprivredne proizvodnje roba i usluga (proizvođačke cijene) (prethodna godina=100)		:	:	:	:	:	:
Korišteno agrarno područje (u hiljadama hektara)	19)	:	1 656	1 649	1 675	1 680	1 670
Stoka: živa goveda (u hiljadama grla, kraj perioda)		:	458.	462.	455.	446.	447.
Stoka: žive svinje (u hiljadama grla, kraj perioda)	20)	:	529.	590.	577.	539.	530.
Stoka: žive ovce i koze (u hiljadama grla, kraj perioda)		:	1 125	1 110	1 086	1 070	1 089
Proizvodnja i korištenje mlijeka na farmi (ukupno punomasno mlijeko, u hiljadama tona)		:	734.	693.	688.	674.	688.
Prinos biljne proizvodnje: žitarice (uključujući rižu) (u hiljadama tona)	21)	1 139	1 392	1 104	1 119	906.	1 224
Prinos biljne proizvodnje: šećerna repa (u hiljadama tona)		:	0.	0.	0.	0.	0.
Prinos biljne proizvodnje: povrće (u hiljadama tona)	22)	190.	295.	286.	287.	265.	319.

: = nije dostupno

b = pauza u seriji

e = procijenjena vrijednost

p = privremeno

s = procjena Eurostata

* = pokazatelj Evropa 2020

** = Indeks postupka makroekonomskog debalansa (MIP)

Fusnote:

- 1) Stanovništvo sredinom godine
- 2) Pristup proizvodnji
- 3) Izvor: Eurostat
- 4) BDP izračunat po rashodnom pristupu veći od BDP-a izračunatog po proizvodnom pristupu.
- 5) 2001: indeks maloprodajnih cijena.
- 6) Na osnovu Priručnika MMF-a o platnom bilansu, šesto izdanje.
Dostupan je samo vanjski dug općeg vladinog sektora.
- 7) Podaci su ovdje uskraćeni jer se ne mogu porediti s drugim zemljama.
- 8) Od 2006: na osnovu Priručnika MMF-a za monetarnu i finansijsku statistiku, 2000.
Podaci za MFI 2013: na osnovu procjene BDP-a od strane Centralne banke Bosne i Hercegovine (proizvodni pristup)
- 9) za 2013; preliminarni dok Agencija za statistiku BiH ne objavi službenu statistiku BDP-a.
- 10) Stope kratkoročnog pozajmljivanja u domaćoj valuti nefinansijskim zadrugama (ponderirani prosjek).
- 11) Stope depozita u domaćoj valuti za domaćinstva (ponderirani prosjek).
- 12) Stvarni efektivni devizni kurs
- 13) 2001: osim zlata.
- 14) Na osnovu indeksa jediničnih vrednosti izvoza i uvoza (Paasche formula) u KM (2010 = 100).
2001: nije izračunato pomoću ILO metodologije; Preuzeto iz Zavoda za zapošljavanje;
- 15) osim podataka iz Brčko Distrikta
- 16) Neto plata 2001: osim podataka iz Brčko Distrikta.
- 17) 2009: osim podataka iz Brčko Distrikta.

Izvor: UNDP - IPCC Indirektni izvori stakleničkih plinova i Početno saopćenje UNFCCC BiH, 2009.

- 18) Jedinica je vrijednost CO2 u milion tona. Agencija za statistiku nije učestvovala u izradi tog izvještaja.
Korištena poljoprivredna površina se sastoji od oranica, povrtnjaka, trajnih nasada i stalnih travnjaka kao
- 19) katastarski podatak (ne kao korištena poljoprivredna površina).
2010-11: vezano za Odluku Vlade (za sve nivoe u BiH) o otkupu svih količina svinjskog mesa na
- 20) tržištu od strane velikih industrijskih preradivača.
- 21) 2009: uključujući pšenoraž i heljdu.
- 22) 2001: uključujući suhe mahunarke. 2009: uključujući zelenu salatu i jagode.